

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ SEDMÝ ROČNÍK

2

K otázkám vojenské politiky strany po XV. sjezdu KSČ

Naše socialistická společnost nastoupila po XV. sjezdu strany do nové etapy výstavby socialismu. XV. sjezd přijal po hluboké analýze náročný, ale reálný program budování vyspělé socialistické společnosti, který ve všech směrech navazuje organicky na výsledky linie XIV. sjezdu. Důsledné naplnění ekonomických, politických a ideologických cílů mezi XIV. a XV. sjezdem KSČ nebývale upevnilo mezinárodní postavení a autoritu socialistického Československa. „... Při plnění těchto úkolů,“ řekl generální tajemník ÚV KSČ soudruh Husák ve zprávě, „jsme nikdy neztráceli ze zřetelů nutnost chránit pokojnou práci a život lidu, jeho revoluční vymoženosti, bezpečnost a suverenitu našeho státu...“ Zhodnocení komplexního přístupu k výstavbě socialistického státu znamená tedy zároveň jednoznačnou třídní orientaci pro konkretizování úkolů obrany socialistického Československa v současném období.

Jednoznačný třídní přístup při řešení tohoto náročného úkolu, který vyjádřil XV. sjezd KSČ, potvrzuje, že zajišťování naší bezpečnosti a suverenity musíme i v současných mezinárodních vztazích věnovat maximální pozornost. Naše místo v socialistickém společenství však ukazuje, že se nemusíme spoléhat jen na své síly a prostředky, ale že základem naší bezpečnosti je především upevňování jednoty a síly všech socialistických zemí, naše těsné spojení a spolupráce se Sovětským svazem. Náš přínos ke zvyšování ekonomické, politické i vojenské síly celého socialistického společenství zvyšuje sílu naší země, posiluje autoritu socialistického Československa ve světě a vytváří příznivé podmínky pro mírový rozvoj našich národů. Boj za mír, za jednotu socialistických zemí a za vytvoření jednotné protimperialistické fronty všech revolučních a demokratických sil světa vytváří v první řadě příznivé předpoklady zajištění bezpečnosti a suverenity našeho

socialistického státu. Tyto skutečnosti znovu potvrdil i závěrečný dokument z konference evropských komunistických a dělnických stran v Berlíně 29. a 30. června 1976.

Mírová ofenzíva socialistických zemí, zahájená plněním mírového programu XXIV. sjezdu KSSS, přinesla v uplynulém období řadu pozitivních výsledků. Úspěchy dosažené při likvidaci válečných ohnisek, při zajišťování bezpečnosti v Evropě, při omezování jaderných zbraní a zkoušek s nimi i dosažení celkového zmírnění napětí mezi státy — to vše vytvořilo podmínky pro vytyčení další etapy boje za mír na XXV. sjezdu KSSS. Soudruh L. I. Brežněv ve zprávě zdůraznil, že hlavním cílem této etapy je doplnit politické uvolnění, kterého bylo dosaženo po XXIV. sjezdu KSSS, uvolněním v oblasti vojenské. Toto zaměření vyjadřují konkrétní návrhy, které směřují k

- úsilí o snížení stavu ozbrojených sil a výzbroje ve střední Evropě,

- dohodám mezi Sovětským svazem a USA o omezení a snížení stavu strategických zbraní, zastavení zkoušek jaderných zbraní, likvidaci chemických zbraní a zákazu vytvářet nové systémy zbraní hromadného ničení,

- zastavení růstu výdajů států na zbrojení,

- přípravě podmínek pro svolání světové konference o odzbrojení,

- úsilí o uzavření celosvětové smlouvy o nepoužití síly.

Formule mírové politiky KSSS a její rozpracování na XXV. sjezdu vyjadřuje nejvládnější zájmy i našich národů. Proto i XV. sjezd KSČ, v souladu se zajišťováním nutných mírových podmínek pro výstavbu rozvinuté socialistické společnosti, přihlásil se k aktivnímu podílu při jejím plnění.

Proces zmírňování napětí, k němuž dochází od počátku sedmdesátých let, ne-

jen potvrdil významný přínos socialistického společenství věci míru, ale také zároveň nebyvale rozšířil podmínky pro výstavbu socialismu a komunismu.

Výsledky, dosažené v boji za mír mezi XXIV. a XXV. sjezdem KSSS i další rozpracování programu míru na XXV. sjezdu potvrzují, že svět vstoupil do nové etapy boje za mír.

Přes pozitivní vývoj musíme mít neustále na zřeteli, že změny, vyvolané vzrůstajícím úsilím socialistického společenství a demokratických sil o zmírnění napětí, nutí imperialismus hledat účinnější a rafinovanější formy boje proti socialismu. Na konkrétní návrhy Sovětského svazu snížit vojenské rozpočty stálých členů Rady bezpečnosti, zastavit všechny jaderné pokusy a zakázat vývoj a výrobu nových zbraní hromadného ničení, odpovídají přední kapitalistické země vyhýbavě, manévrují při všech jednáních a dále zvyšují své vojenské rozpočty a posilují útočné vojenské bloky. Největší pozornost věnují přípravě paktu NATO. Několicí násobné zvýšení výdajů na zbrojení členských zemí tohoto agresivního bloku, neustálá obnova vojenské techniky a stupňování příprav formou velkých vojenských cvičení — to je odpověď válečných kruhů imperialistického světa k realizaci závěrů helsinské konference o bezpečnosti v Evropě. Mezinárodní kapitál touto svou agresivitou dokazuje, že i přes zmírnění napětí v mezinárodních vztazích nezměnil svůj strategický cíl — zničit socialismus. Tomuto záměru podřizují vlády imperialistických států svou politiku, tlumí své vnitřní rozpory a využívají každé příležitosti k tomu, aby změnily poměr sil ve světě ve svůj prospěch a cestou nové světové války mohly oslabit nebo likvidovat socialismus. Vedle vojenských příprav skládá imperialismus stále více nadějí do zákeřného podřívání socialismu oslabová-

ním ideové a politické jednoty obyvatel socialistických zemí.

Paralyzovat vážné nebezpečí vojenské a ideologické agrese, které představuje současný imperialismus, není možné jen mírovou propagandou a proklamacemi o všeobecném odzbrojení.

Významné místo při zajištění bezpečnosti a suverenity každé socialistické země, při vytváření mírových podmínek pro budování socialismu a komunismu má Varšavská smlouva.

Hlavním úkolem Varšavské smlouvy je zajištění bezpečnosti socialistického společenství, udržení míru v Evropě i ve světě.

Náš podíl na upevňování Varšavské smlouvy, důsledné plnění úkolů ČSLA v této obranné koalici socialistických zemí tvoří proto i po XV. sjezdu KSČ významnou součást vojenské politiky naší komunistické strany. V tomto duchu i náš socialistický stát spolu se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi programově usiluje nejen o rozvíjení a upevňování vlastní vojenské síly, ale především o vytváření takových záruk kolektivní bezpečnosti, které by nutnost Varšavské smlouvy vyloučily.

Všechny pozitivní výsledky, kterých bylo při snižování napětí dosaženo od XXIV. sjezdu KSSS, však nezměnily agresivitu současného kapitalismu. Imperialistické kruhy horečně zbrojí, podporují reakční fašistické režimy a brutálně vystupují proti dělnickému a demokratickému hnutí ve všech kapitalistických zemích. V zájmu bezpečnosti socialistického společenství, v zájmu míru a snížení mezinárodního napětí je proto nutné nejen rozvíjet masové akce pracujících vrstev všech národů, ale v tomto zájmu upevňovat vojenský a politický svazek socialistických zemí.



Rozbor mezinárodních vztahů na XV. sjezdu KSČ, a z něho vyplývající postavení socialistického Československa, plně vycházel z těchto skutečností. Jeho výsledkem je potvrzení principu jednoty výstavby a obrany vyspělé socialistické společnosti a internacionální charakter tohoto náročného úkolu. Vojenskopolitický program, vyjádřený v základních dokumentech XV. sjezdu KSČ, je neoddělitelnou součástí výstavby rozvinuté socialistické společnosti. Jeho realizace spolu s jednoznačnou zahraničně politickou orientací na Sovětský svaz a ostatní socialistické země zabezpečuje nutné vnější

mírové podmínky pro život našich národů. Svým rozsahem a obsahem vyjadřuje vojenskou politiku strany kontinuálně s linií XIV. sjezdu KSČ a plně navazuje na výsledky dosažené při upevňování internacionální obrany ČSSR mezi XIV. a XV. sjezdem KSČ.

Vojenskopolitický program XV. sjezdu KSČ v jednotě řeší obranu teritoria naší socialistické vlasti i obranu jejího socialistického zřízení. Zdůrazňuje zabezpečení vymožeností socialistické revoluce jako celospolečenský a všelidový úkol, jako základní funkci socialistického státu.

Protože úkol obrany socialistické vlas-

ti je celospolečenským úkolem, stojí v popředí jeho zabezpečování ČSLA jako významná součást orgánů moci socialistického státu. Úspěšné splnění závěrů XIV. sjezdu v její činnosti bylo zajištěno trvalou a soustavnou pozorností vedení strany. Předsednictvo ústředního výboru strany se často zabývalo otázkami ČSLA, zkvalitňováním a prací jejího velitelského sboru, politikou a bojovou přípravou vojsk. Dbalo, aby naše armáda měla vše co potřebuje k zajištění našich hranic, aby se rozvíjela jako moderní armáda, osvojovala si soudobou vojenskou techniku a zvládla vojenské mistrovství, aby upevňovala své svazky se Sovětskou armádou o armádami bratrských zemí Varšavské smlouvy. Díky této péči došlo k upevnění a prohloubení vedoucí úlohy strany v armádě, k upevnění ideové, organizační a akční jednoty armádní stranické organizace, která bezprostředně realizovala vojenskopolitickou linii XIV. sjezdu KSČ. V její činnosti byl klíč k dosažení úspěšných výsledků.

Plnění hospodářského programu strany vytvořilo předpoklady pro rozsáhlou modernizaci ČSLA, která zvýšila její manévrovost, palebnou a bojovou sílu. Příznivé podmínky pro uplatňování tohoto trendu vytváří pro další období i Směrnice pro hospodářský a sociální rozvoj ČSSR v letech 1976—1980.

Úspěchy při zajišťování obranyschopnosti země byly spjaté s důsledným uplatňováním internacionálního principu. Armáda se stala školou socialistického vlastnictví a proletářského internacionálního.

Nebývalá pozornost při plnění vojenské linie XIV. sjezdu KSČ byla věnována rozvíjení a upevňování jednoty armády a lidu.

V duchu těchto kladných zkušeností, získaných mezi XIV. a XV. sjezdem KSČ, bude rozvíjeno i plnění vojenskopolitického programu XV. sjezdu strany. Jeho realizace je dána internacionálním charakterem obrany naší socialistické vlasti a specifickou geografickou polohou ČSSR na samé hranici socialistického společenství. Tyto skutečnosti, vzhledem k prostředkům soudobé války, kladou vysoké nároky nejen na vojenskoodbornou přípravu, ale také na třídní, ideovou a politickou výchovu všech vojáků.

Jednotliví silou při plnění úkolů XV. sjezdu KSČ, zárukou jejich úspěšné realizace bude práce armádní stranické organizace. V dalším období půjde především o další posilování ideové, organizační a akční jednoty armádní stranické organizace, o zvýšení její akceschopnosti, o pro-

hloubení její vedoucí úlohy a spojení s bezpartijními. Jen tak je možné nejen udržet, ale i dále zvyšovat bojovou sílu a připravenost ČSLA.

Při plnění úkolů rozkazu ministra národní obrany, které konkretizují vojenskou politiku strany, půjde o zvyšování realizační schopnosti všech ZO KSČ. To především znamená vést komunisty k tomu, aby správně aplikovali obecnou politickou linii do podmínek jednotek, štábů, vojenských škol a zařízení, a aby dokázali pro tyto konkrétní úkoly získat i ostatní příslušníky armády. Východiskem pro věcné usměrnění činnosti se musí stát komplexní kritická analýza, pravidelná a náročná kontrola plnění úkolů. Prvořadá pozornost bude věnována rozvoji práce a plnění úkolů ve štábních stranických organizacích a v centrálních orgánech, kde se řeší základní problémy života vojsk, výcvikové, materiální, organizační, kádrové, ideové a politické otázky ovlivňující plnění základní vojenskopolitické linie. Větší konkrétnost práce ve stranických orgánech a organizacích bude znamenat i větší spjatost s hlavními úkoly bojové přípravy, bojové a mobilizační pohotovosti i v upevnění vojenské kázně a morálně politického stavu jednotek a útvarů ČSLA. Těžiště činnosti velitelů, politických pracovníků, stranických a mládežnických organizací bude výrazněji zaměřeno na výsledky střelecké, tankostřelecké přípravy, na ovládání vojenské techniky v bojových podmínkách, na zvládnutí taktické a pořadové přípravy.

Důsledné plnění poznávací, programátorské, organizační, kontrolní a ideologické funkce armádní stranické organizace při rozpracování a realizaci vojenské politiky KSČ zabezpečuje nejen kontinuitu mezi XIV. a XV. sjezdem, ale je i zárukou upevnění vojenské síly ČSLA a představuje i významný přínos k posílení obranného společenství Varšavské smlouvy. Bojová síla naší armády nevyplývá jen z morální a politické převahy, která je dána přednostmi socialistické společnosti, marxisticko-leninskou ideologií, třídním základem naší společnosti, ale vychází z komplexního spojení těchto ideových a politických předpokladů se silou mistrně ovládané vojenské techniky. Směrnice pro šestou pětiletku nadále pozornost strany o zajištění bezpečnosti naší socialistické vlasti potvrzují a dále konkretizují v duchu vědeckotechnické revoluce ve vojenství. Zavádění nové moderní techniky a výzbroje se stává charakteristickým rysem života naší armády.

Vědeckotechnická revoluce ve vojen-

ství se neprojevuje jen pronikavými změnami v bojové technice, ale výrazně ovlivňuje i vztah vojáka k ní, celkovou jeho bojovou činnost i činnost celých vojenských kolektivů. To vyvolává potřebu nejen přizpůsobovat výzbroj jednotlivci nebo obsluze, ale zároveň, souběžně s rozvojem a zaváděním nové vojenské techniky, formovat schopnosti člověka samého. Zákonitě vznikají nové požadavky na specializaci lidí, jejich tvořivé myšlení a schopnost samostatného přístupu k řešení praktických úkolů, na všestranný rozvoj intelektuálních i fyzických schopností každého jednotlivce. Zvyšuje se odpovědnost jednotlivce za to, zda splní úkol jednotka i celý útvar. Tyto skutečnosti vyžadují nový přístup v přípravě kádrů, komplexnější činnost velitelského sboru i vyšší nároky na stranickou a politickou práci.

Zabezpečovat podmínky pro to, aby ČSLA byla neustále na výši úkolů, aby byla armádou moderní, armádou socialistickou vyžaduje perspektivní přístup již při tvorbě dlouhodobých plánů, především v oblasti kádrové, materiální, finanční, investiční apod. Promyšlená koncepce pak vytváří předpoklady nejen pro základní úkoly armády, ale je i podmínkou pro praktickou činnost všech velitelských stupňů, pro jejich efektivní řídicí a organizátorskou práci. Právě zkvalitnění této důležité velitelské činnosti je po XV. sjezdu KSČ věnována maximální pozornost. Vedle zavádění technických pro-

středků pro racionalizaci řídicí činnosti jsou hledány rezervy především v důsledném dodržování působnosti funkcí různých stupňů a v jejich vysoké odborné připravenosti. Nejvíce problémů se projevuje ve vnitřním plánování, kde je řídicí činnost spojována přílišná administrativní, která třídí úsilí lidí a odvádí je od základních úkolů na výcvikový rok. Řešení této problematiky představuje významný krok ke zkvalitňování bojové a mobilizační připravenosti ČSLA, vytváří předpoklady k dosahování výraznějších výsledků ve vojenské kázni, výchově lidí a v upevňování celkového morálně politického stavu vojsk.

Mimořádná pozornost při plnění vojenské politiky KSČ v naší armádě bude věnována ideologické práci a výchově mladé generace, pro kterou služba v ČSLA je školou, která dává znalosti a zkušenosti pro celý život. V této důležité činnosti nesmíme ani na okamžik zapomenout, že v současném tříděně rozděleném světě se přesouvá těžiště boje mezi kapitalismem a socialismem do ideologické oblasti. Právě tato skutečnost vyvolává zvýšené nároky na ideovou a morální přípravu našich vojáků i velitelů. Základem jejich ideové pevnosti musí být osvojování marxismu-leninismu a přetváření jeho znalostí soustavnou výchovnou prací ve vnitřní komunistické přesvědčení, které nachází výraz v uvědoměném a iniciativním přístupu k obraně socialistické vlasti.



Závěry vojenské politiky KSČ po XV. sjezdu vyjadřují jednotu budování a obrany vyspělé socialistické společnosti, která byla vyjádřena již na XIV. sjezdu. Její konkretizace pro nastávající období zachycuje nejen složitost současné mezinárodní situace, úsilí socialistických zemí o zachování míru, ale bere v úvahu i základní sociální a politické změny v naší vlasti, místo a úlohu ČSLA v branném systému socialistického státu. Respektováním těchto skutečností v činnosti armády bude dosaženo nutné jednoty vojenskoodborné a politické, která spolu s ovládnutím vojenské techniky, vojenskou kázní a organizovaností vytváří základ trvalé bojovosti ČSLA.

Výrazné ocenění výsledků, dosažených mezi XIV. a XV. sjezdem, je nejen uznáním pro všechny příslušníky ČSLA, ale zároveň i závazkem, že v následujících letech budou vojáci i velitelé tyto úspěchy rozšiřovat a upevňovat. Úkoly vojenskopolitického programu XV. sjezdu

KSČ budou řešeny v podmínkách slíciho boje za mír, v podmínkách, kdy nebyvale vzroste váha kolektivního internacionálního přístupu k zajištění bezpečnosti a suverenity každé socialistické země. Náročnost a složitost plněných úkolů bude vyžadovat nejen vysokou profesionální zdatnost, ale především také jasnou třídní orientaci, která umožní tvůrčím způsobem aplikovat základní zásady marxisticko-leninské vojenské vědy. Půjde především o trvalé zabezpečování základních úkolů bojové pohotovosti, efektivní využívání prostředků, vynakládaných společností na obranu země, upevňování vojenské kázni a organizovanosti života vojsk. Plnění těchto úkolů a tím i celé vojenskopolitické linie XV. sjezdu KSČ bude záviset nejen na celkové zahraničně politické situaci, síle socialistického společenství, na vnitřních zdrojích našeho státu, ale i na morální, politické a odborné připravenosti každého vojáka a velitele naší lidové armády.

Sociálně politické aspekty času a prostoru a jejich význam v ozbrojeném zápase

Dialektický materialismus v souladu s poznatky speciálních věd považuje prostor a čas za jedny ze základních forem existence objektivní reality.

Bedřich Engels v této souvislosti ve své práci Anti-Dühring poznamenává: „Základní formy veškerého bytí jsou... čas a prostor... bytí mimo čas je stejně velký nesmysl jako bytí mimo prostor.“

Obdobným způsobem v díle Materialismus a empiriokriticismus píše V. I. Lenin: „Poněvadž materialismus uznává existenci objektivní reality, tj. pohybující se hmoty, existující nezávisle na našem vědomí, musí nutně uznávat také objektivní realitu času a prostoru... Ve světě není nic než pohybující se hmota a pohybující se hmota se nemůže pohybovat jinak než v čase a prostoru.“

Zkonstruování a zavedení do výzbroje armád takových bojových prostředků, kte-

ré jsou schopny zasazovat zničující údery na hranici první kosmické rychlosti, na které prakticky nemají vliv meteorologické podmínky, denní ani noční doba a roční období, pro které neexistuje problém vzdálenosti a možnosti zasáhnout kterékoli místo na zeměkouli, které vtiskují ozbrojenému zápasu vedle již tradičních prostorových dimenzí (pozemní, námořní, vzdušné) i prostorovou dimenzi kosmickou — to vše vyžaduje kategoricky znovu posoudit proměny úlohy času a prostoru v soudobém ozbrojeném zápase.

Nebývalý dynamismus a prostorový rozmach ozbrojeného zápasu sebou přináší jako svůj neodmyslitelný atribut zintenzívnění, zrychlení a akceleraci procesů válečného zápasu z hlediska časového a nebývalé „zkrácení“, „zmenšení“ prostorových vzdáleností a to přesto, že ozbrojený konflikt může dnes obsáhnout celou naši planetu a bližší kosmos.



Od jisté doby, kdy se setkáváme v dějinách s třídními ozbrojenými zápasy, stává se čas i jedním z významných rozměrů dějů ozbrojeného zápasu.

Uplatnění časové dimenze v realitě ozbrojeného zápasu obvykle navozuje představu, že jde především o problém „plynutí času“, že máme co činit s časem astronomickým, s nímž se např. kalkuluje v rozhodovacích a řídicích procesech.

Čas představuje atributního činitele objektivní reality, vztahuje se vždy na zcela konkrétní, přírodní a sociální děje a procesy, které tvoří obsahovou náplň času. Proto může čas existovat jen v nerozlučném spojení s výše uvedenými materiálními procesy a nikoli nezávisle autonomně na nich jako nějaký čistý, nehmotný čas.

Čas jednotlivých společenských dějinných epoch, lidských společenství, náro-

dů, atp. není a nikdy nebyl stejný. Totéž platí i o času ozbrojených zápasů různých dějinných epoch.

V dějinách nevystačíme jen s určitou časovou chronologií, s jejími jednotkami — představovanými hodinami, dny, měsíci, roky, staletími atp. Při zkoumání dějinných procesů — a sem patří i ozbrojený zápas — nezbyváá než doplnit hledisko chronologického času časovým hlediskem významnějším — časem historickým, sociálním — který je relativní a u různých národů a sociálně ekonomických formací odlišný, dějinně proměnlivý.

Obecně zde platí pravidlo, čím vyššího vývojového stupně objektivní realita dosáhla, tím vyšší akceleraci se vyznačuje průběh dějů a procesů a odvozeně od toho i plynutí času.

V dějinách dochází od epochy k epoše ke stále rychlejší akceleraci sociálního pohybu, což se promítá i do rychlejšího plynutí sociálního času. Zejména proces světové socialistické revoluce vyvolal nikdy předtím nedosažitelné tempo akcelerace sociálního pohybu nejen v zemích světového socialistického společenství, ale daleko za jeho hranicemi zejména v souvislosti s aktivizováním třídního boje, národně osvobozovacích, protikoloniálních, protiimperialistických revolučních hnutí atp.

Navíc v současnosti světová socialistická revoluce dnes časově koreluje s nástupem vědeckotechnické revoluce s revolucí ve vojenství.

Vliv sociálně ekonomických a vědeckotechnických faktorů na akceleraci sociálního pohybu se totiž přednostně, s nezanedbatelným předstihem uplatňuje právě ve vojenství. Vědeckotechnický převrat, který soudobé vojenství prodělalo, vnesl do vojenství a ozbrojeného boje mimo jiné nebyvalý dynamismus.

V ozbrojeném zápase se tato skutečnost může např. promítnout ve faktu rychlého spádu událostí, v kumulaci takového souhrnu významných bojových situací, které by v minulosti stačily, posuzováno astronomickým časem, zaplnit nesrovnatelně delší časové období než je tomu v současnosti.

K jakým důsledkům vede akcelerace procesů a zrychlování plynutí času v ozbrojeném zápase?

Na čelním místě je to rychle se měnící bojová situace, rychle zastarávání přijatých rozhodnutí a ztráta jejich původní hodnoty, rychlá ztráta věrohodnosti získaných informací o vývoji bojové situace, vznikající a permanentně trvající deficit potřebných prověřených informací

a potřeba jejich neustálého doplňování a zpřesňování, potřeba permanentních oprav a změn přijatých rozhodnutí, zvýšený význam předvídání v řízení a velení v boji, nebyvalý růst nároků na intelektuální a volní složku subjektů řízení, zejména na tvůrčí a kritické, nedogmatické myšlení, na schopnost přijímat včasná adekvátní rozhodnutí poskytující prostor pro uplatnění iniciativy a samostatnosti nižších řídicích a výkonných orgánů atp.

Při všech poznávacích, rozhodovacích, praktickorealizačních, hodnoticích a jiných procesech, které provázejí ozbrojený zápas, se ukazuje jako nanejvýš potřebné chápat čas daleko obsažněji a všestranněji, než jen jako rovnoměrné plynutí astronomického času.

Uvědomění si existence časové dimenze objektivní reality může za určitých podmínek vyústit v jakoukoli fatální odevzdanost člověka „neúprosnému“ plynutí času a jeho nezvratnosti.

Odtud je jen malý krůček k tomu, aby chom čas antropomorfizovali, prisuzovali mu lidské, popřípadě i nadlidské schopnosti, abychom se stali zajatci a otroky času, abychom před ním kapitulovali.

Ve skutečnosti čas, ať již astronomický, biologický, sociální atp. není a nevystupuje vůči člověku jako nějaká vnější, vlivná síla, schopná „tvořit“ a „destruovat“, „hlodat“ i „léčit“, síla, která mění a přetváří objektivní realitu.

Věci, jevy a procesy objektivní reality se mění, přetvářejí, vznikají, rozvíjejí a zanikají nikoli působením času, ale působením svých imanentních pohybových zákonitostí, za spolupřispění člověka sociálních skupin, tříd atp., přičemž tyto procesy se uskutečňují mj. v čase.

Z časového hlediska můžeme strukturovat probíhající procesy na minulost, přítomnost a budoucnost, přesněji na ty, které se již odehrály, na ty, které právě probíhají a posléze na ty, které mohou nastat v bližší, popřípadě vzdálenější budoucnosti.

Dosti rozšířeným prohrěškem běžného, nekultivovaného myšlení, je jakési striktní mechanické dělení či parcelování „časové osy“ na minulost, přítomnost a budoucnost, bez vzájemného prolínání, vzájemného obsahování, přesahování, kontinuity.

I když z časového hlediska ozbrojený zápas tvoří kontinuum, spojitý, relativně nepřetržitý proces, v němž můžeme uměle přetnout probíhající děje a strukturovat je na minulost, přítomnost a budoucnost, přísně vzato neexistuje absolutní minulost, ani přítomnost, ani budoucnost.

Minulost či minulé procesy a děje ozbrojeného zápasu jsou nejen uskutečněnou kdysi budoucností a přítomností; současně minulost v sobě skrývá, je těhotná podmínkami a předpoklady přítomnosti a budoucnosti.

Čas je jednotou momentů kontinuity a diskontinuity, přičemž ani kontinuita ani diskontinuita nejsou absolutní, ale v nejlepší případě relativní.

Z povahy dialektické negace existujícího vyplývá, že přítomný stav se permanentně přeměňuje v minulost.

Přítom minulost či minulé zdaleka nepatří nenávratně minulosti, ale naopak přesahuje mnoha svými prvky, stránkami do přítomnosti, je jakousi základnou, na níž vyrůstá přítomnost; vytváří pro přítomnost určité podmínky, předpoklady, možnosti atp. Jedním slovem bez minulosti by nebylo ani přítomnosti, neboť přítomnost v sobě absorbuje mnohé čeho bylo předtím dosaženo; přítomnost je jednotou prvků minulosti a přítomnosti.

Totéž platí obdobně i pro vzájemný stav přítomnosti a budoucnosti. Budoucí je tak též v určité podobě — předpokladů, podmínek, možností, tendencí atp. — tak či onak obsaženo v aktuálním, přítomném, jinými slovy myšlenkově předjímané, vyprojektované, dosud nerealizované, má svůj základ v reálně existujícím.

Z výše uvedené dialektiky minulosti a přítomnosti i přítomnosti a budoucnosti vyplývají významné metodologické závěry i pro ozbrojený zápas.

Ozbrojený zápas, jako specifický sociální proces tvoří z časového hlediska určité diskontinuální kontinuum.

Žádný subjekt rozhodování nemůže žít výlučně přítomností, ale musí „žít“ i budoucností; přitom však nemůže opomenout ani minulost.

Rozhodovací proces v ozbrojeném zápase je ve všech svých fázích vystaven determinujícím vlivům minulosti, přesněji řečeno výsledkům — v minulosti přijatých a realizovaných rozhodnutí. Kromě toho akty rozhodování podmiňuje řada vlivů aktuálních, přítomných, s nimiž je nutné počítat. V neposlední míře může významně iniciovat a limitovat akty rozhodování i myšlenkově předjímaná, projektovaná budoucnost, očekávané možné pozitivní i negativní důsledky, obavy z možných rizik, nezdarů atp.

Projektování, plánování bližších i vzdálenějších cílů, či bližší a vzdálenější budoucnosti, vychází vždy z aktuálního, přítomného stavu skutečnosti.

Přítomný stav je vždy předpokladem zatím nerealizované budoucnosti. Realizovaná budoucnost je překonáním a rozvi-

nutím aktuálního přítomného stavu praktickou činností.

Proto plánování je výsledkem konfrontace v současnosti dosažených a realizovaných cílů s budoucností, s reálnou perspektivou, s předjímanými a předsevzatými cíli společenského snažení.

Přítomné v ozbrojeném zápase zahrnuje nejen děje a procesy, které se přeměňují z dějů a procesů přítomných v minulé, ale zahrnuje i permanentní přeměnu budoucnosti v přítomnost.

Právě tak budoucí procesy a děje ozbrojeného zápasu jsou v jistém stupni přítomny a obsaženy v podmínkách a předpokladech minulosti a přítomnosti.

Uvědomění si výše uvedené dialektické rozpornosti jednoty a protikladnosti mezi uměle vyčleněnou minulostí, přítomností a budoucností je obecně filosofickým základem jakéhokoli předvídání, prognózování.

Kdyby např. přítomnost neobsahovala jako svůj vnitřní rozporný vztah k minulosti a budoucnosti, nebylo by možné předvídat.

V rozhodování, řízení, předvídání v ozbrojeném zápase nezbyvá než si uvedené časové dimenze uvědomovat, počítat s nimi, vycházet z nich, neboť tvoří významné determinanty ozbrojeného zápasu jako určitého kontinuitního procesu, v němž nepřetržitost je převážně podřízeným momentem.

Zjištění, že minulost, přítomnost a budoucnost se v časové následnosti vzájemně podmiňují, klade na rozhodující se subjekt nejen požadavek vycházet při přijímání rozhodnutí z konstelace podmínek, které mají svůj zdroj v minulém a přítomném, ale projektovat takový budoucí stav, který jakmile se převtělí v realitu, stane se předpokladem uskutečnění dalších bližších i vzdálenějších perspektiv. V praxi se obvykle pozapomíná, že jsme každým svým rozhodnutím, činem ať již v pozitivním, nebo negativním směru limitování a determinování i při každém dalším následném rozhodování a jednání.

Analýzou aktuální bojové situace můžeme rozpoznat míru, stupeň její podmíněnosti, determinovanosti, minulosti i zastoupení minulých stavů, situací, výsledků, vedle těch, které mají svůj původ v přítomnosti.

Kromě toho analýzou přítomné aktuální bojové situace můžeme dospět k poznání a pochopení stupně nahromaděných předpokladů, podmínek, možností atp. a prognózy procesu přeměny existujících možností v novou, budoucí skutečnost, kterou můžeme očekávat po uskutečnění přijatého rozhodnutí.

Objektivní realitě není imanentní jen časová dimenze, ale v jednotě s touto dimenzí i prostorová dimenze.

Dialektický materialismus charakterizuje prostor jako jednu „z forem existence objektivní reality“.

V rámci sociální reality se v prostoru odehrávají procesy a děje ekonomické, politické, kulturní aj. Ani ozbrojený zápas jako specifický případ sociálně antagonistickej konfliktu konfrontace nečiní žádnou výjimku, pokud jde o jeho prostorové situování.

Válečný zápas byl vždy v různé míře determinován prostorem válčiště, kde se odehrávaly bojové akce. Proto v rozhodovacích procesech, řízení a velení vojskům v ozbrojeném zápase zaujímal prostorový aspekt vždy významné místo.

Zpravidla však šlo převážně o úvahy, studium a využití prostoru geografického, zeměpisného, analyzovaného z hledisek jak např. reliéf krajiny válčiště, přírodní překážky, zalesnění, vodní toky, dominantní body taktického, operačního i strategického významu ovlivňují, tzn. usnadňují nebo ztěžují bojovou činnost vlastních i nepřátelských vojsk.

Tyto aspekty zkoumání a vojenského exploatování prostoru válečných operací vždy měly, mají a i v budoucnu nepozbudou svou neoddiskutovatelnou relevanci pro bojovou činnost vojsk. Avšak takový pohled na prostor bojové činnosti a přístup k jeho vojenskému využití je značně zredukován, neúplný, jednostranný.

Praxe ozbrojeného zápasu od nás vyžaduje chápat prostor daleko všestranněji a obsažněji než jen ve výše uvedeném geografickém slova smyslu.

Ozbrojený zápas neprobíhá ve výlučně přírodním prostoru, v přírodních geografických podmínkách, probíhá, a to především, v sociálním prostoru.

Sociální prostor je prostor zalidněný, obydlený. Svým sociálním obsahem je bohatě členěný a strukturovaný, jeho jednotlivé prostorové oblasti jsou kvalitativně různorodé v sociálně ekonomickém, politickém, kulturním, národnostním, státním aj. ohledu. Hranice mezi prostorovými oblastmi mohou být z výše uvedených sociálních aspektů plynulé nebo ostře oddělené. Jiné jsou mezi zeměmi se sociálně stejnorodým společenským systémem, výrazně odlišné mezi zeměmi protikladných, antagonistických systémů.

Vzhledem k tomu, že prostor je obydlen lidmi, kteří náleží k různým sociálním skupinám, třídám, národům — třídě s námi spřízněnými i třídě nepřátelským, popřípadě neutrálními, není prostor válčiště třídě, politicky neutrální.

Sociální prostor není vůči člověku něčím pasivním, indiferentním, neúčastným. Naopak vztahuje se k člověku, k jeho praktickému jednání, iniciuje ho i limituje; avšak ani člověk není pasivní, indiferentní k sociálnímu prostoru v němž žije, rozhoduje se, jedná a činně do něj zasahuje.

Zakotvení člověka v domově, ve vlasti, pevnost a opora tohoto přirozeného zázemí člověka mají nemalý účinek na jeho myšlení, citění, jednání, což není rovněž v ozbrojeném zápase zanedbatelné.

V řídicí a organizátorské činnosti, která provází ozbrojený zápas, nestačí proto zdaleka brát v úvahu jen čistě geografické, ale i sociálně politické determinanty prostoru předpokládaných válečných operací.

Nejen geografické členění prostoru může usnadňovat nebo ztěžovat průběh ozbrojeného zápasu; ve stejné, popřípadě v daleko větší míře, bojovou činnost ovlivňuje sociálně politické členění sociálního prostoru.

Není nutné zvlášť zdůrazňovat a připomínat rozdíly, které vyplývají z toho, zda ozbrojený zápas probíhá v prostoru nám přátelském či spojeneckém, popřípadě sociálně nepřátelském, antagonistickém.

Dostatečný zřetel k této skutečnosti, její zakalkulování do řídicích procesů a dovedné využívání skrytých možností, patří k nejnáročnějším politickým aspektům rozhodování a řízení ozbrojeného zápasu.

Ozbrojené síly jednotlivých států vojenských koalic jsou zpravidla předurčeny k vedení ozbrojeného zápasu ve zcela určitém prostoru — evropském, středo-evropském, středovýchodním, asijském atp.

Jakkoli geografická charakteristika zmíněných prostorů není jistě nikterak zanedbatelná, o sociálně politické, národnosti, etnické a kulturní charakteristice těchto potenciálních válčišť to platí dvojnásob.

Sociální aspekt prostoru možných válečných akcí má za následek, že určité prostory na naší planetě nemají v podmínkách třídě rozděleného světa a mocenskopolitických zájmů protikladných společenství stejný význam.

Priorita, popřípadě sekundárnost zájmových prostorů determinuje variabilitu, variantnost možných způsobů vedení ozbrojeného zápasu v různých částech světa.

Mimořádně politicky exponovaný středo-evropský prostor, jeho význam pro obě protikladná světová společenství, činí např. málo reálnou představu, že v při-

padě střetnutí mezi kapitalistickými a socialistickými státy v této oblasti by byla válka vedena konvenčními zbraněmi, popřípadě s omezeným použitím jaderných prostředků.

To je rovněž jeden z determinujících činitelů ozbrojeného zápasu — posuzujeme-li jej z hlediska kategorie prostoru a jistě není determinantou jedinou v tomto směru.

Zvýraznění sociálního aspektu prostoru pro vojenství umožňuje učinit obecnější závěr v tom směru, že i ve vojenské teorii a praxi zdaleka nevystačíme s omezeným, geografickým pojetím prostoru.

Prostor válčičtí bývá zpravidla humanizován lidskou prací, nacházíme v něm dislokovány výsledky lidské kultury, průmyslové a zemědělské závody, dopravní a spojovací síť, energetické a surovinové zdroje atp.

Všechna uvedená i další zařízení se stávají v případě války objektem destrukce soupeřících stran. Vojenští strategové imperialistických zemí v plánech dnes soustřeďují pozornost na vojenské zneužití životního přírodního prostředí.

Zbraně budoucnosti, na nichž se pracuje ve vědeckých laboratořích, jsou označovány jako zbraně „přírodních ka-

tastrof“. Počítá se s uskutečněním takových zásahů do přírodních procesů, které by vyvolaly umělé extrémní dešťové srážky, průtrže mračen nebo naopak katastrofální sucha, umělá zemětřesení, vulkanickou činnost, obrovská mořská vlnobítí a mořské bouře, větrné smrsti a uragány, rozrušování vzdušného obalu zeměkoule atp.

Všechny války měly za následek různý stupeň devastace přírodního, sociálního a kulturního prostředí. V současnosti hrozí nebezpečí takového stupně devastace přírodního a sekundárně i společenského prostředí v podobě porušení biologické rovnováhy na naší planetě s nedozírnými důsledky ne pouze pro tu či onu stranu, ale pro existenci lidstva vůbec.

Jestliže příroda je s to s určitými potížemi se regenerovat a zacelovat jizvy, jež jí soudobá civilizace způsobuje, v případě zneužití přírodního prostředí k vojenským účelům by stála v sázce otázka přirozené reprodukce podmínek života lidstva.

Všestranná exploatace prostoru z hlediska potřeb ozbrojeného zápasu vyžaduje, aby řídicí subjekt neztrácel ze zřetelů různé aspekty prostoru, z nichž potom zejména aspekt sociálně politický.

Ozbrojený zápas je případem třídně antagonistické konfrontace. Je probíhán třídně antagonistickými subjekty nejen v astronomickém, ale především určitém sociálním čase, nejen v přírodně geografickém, ale především v určitém sociálním prostoru.

Dialektickomaterialistické pojetí času a prostoru nikterak nevyčerpává problematiku času a prostoru, neuzavírá, naopak podněcuje speciálně vědní disciplíny k odhalování dalších stránek času a prostoru a jejich využívání ve společenské praxi. Nezapustitelné místo při analýze času a prostoru připadá i vojenské teorii.

Rozhodovací proces a heuristika

Rozhodovací proces tvoří společně s informačním procesem podstatu velení. Přitom tvůrčí charakter rozhodovacího procesu velitele patří k nejsložitějším druhům intelektuální a poznávací činnosti člověka.

Jedna z hlavních potíží, která souvisí s ověřením efektivnosti rozhodnutí velitele, spočívá v jeho obtížné praktické verifikaci. Nové zásady velení v mírové době často nemůžeme experimentálně dokázat. Ovšem zásady dokonale zdůvodněné musíme v míru nejen stanovit, ale uvést i do praxe bojové přípravy vojsk a štábů. To vyžaduje jednak neodmítat nové formy, metody a přístupy jenom proto, že se nevměstají do rámce našich obvyklých představ, jednak kriticky zhodnotit dosavadní metody práce a překonat „psychologické překážky“.

S intenzivním rozvojem vědy a techniky ne náhodou i problém tvůrčího charakteru rozhodovacího procesu velitele zaujímá stále významnější místo. Přitom velmi často nacházíme rozpor ve vztahu tvůrčího myšlení velitele v procesu velení a využívání výpočetní techniky, zvláště samočinných počítačů.

V současné době, kdy vojska mají ve výzbroji zcela nové druhy zbraní a bojové techniky, je rozhodování o způsobu jejich bojového použití velmi složitou záležitostí.

Podstatou tvůrčí činnosti velitele je vznik ideje, která tvoří i základ objevení nových, dříve neznámých spojitostí a vztahů. Nová idea přesahuje rámec dosavadních poznatků, které velitel nemůže získat jen logickými úvahami.

Idealistická filosofie zkoumá vznik nové ideje jako výsledek intuice, která je chápána jako něco nadpřirozeného, jako vnuknutí.

Dialektickomaterialistická teorie poznání vědecky definuje intuici, její příznaky a úlohu v poznání. Intuici chápeme jako jednu z forem neodůvodněného poznání, spojenou s projevem myšlenkové činnosti subjektu. Zkoumáme ji jako člověkem nepoznanou činnost myšlení při přeskakování a zobecňování dříve a aktuálně dosažené informace. Intuice je tedy svérázné přeskakování etap přísného logického usuzování. Hlavní tendencí intuitivního myšlení je souhrnné osvojování si představ celého problému najednou.

Východím předpokladem intuitivního myšlení jsou poznání a zkušenost.

Intuitivní a logické myšlení však nemůžeme postavit proti sobě, ani je nemůžeme od sebe oddělovat. Jedno doplňuje druhé, při zachování vedoucí úlohy uvědomělého, logického poznání.

Proces intuitivního myšlení není zatím možné formalizovat. Všechny články myšlenkového procesu se v daném případě spojují v jeden celek. V důsledku toho přichází intuitivní závěr nenadále, neočekávaně.

Nenadálnost intuitivního myšlení je výsledkem syntetické činnosti myšlení, tj. současného a okamžitého posouzení velkého množství podkladů a faktorů.

Intuice hraje stále důležitou úlohu v rozhodovacím procesu velitele. Opodstatněnost intuitivního poznání při tvorbě zámyslu a přijetí rozhodnutí v procesu velení určují zejména tři okolnosti:

— značné množství informací, na jejichž podkladě se velitel rozhoduje,

— trvalý nedostatek všech potřebných informací,

— omezená doba, kterou má velitel při rozhodování k dispozici.

Schopnost dospět k intuitivnímu poznání předpokládá hluboké znalosti soudobé vojenské techniky a praktické zkušenosti jejího použití.

Ovšem poznatek, nebo závěr získaný na základě intuice, není ještě vědecký, není objektivní. Můžeme jej hodnotit jen jako nevěrohodný začátek myšlenky. Empiricko-intuitivní metody rozhodování jsou subjektivní. Používání jenom těchto metod přináší mimořádně velké, nepřipustné riziko v rozhodování. Intuitivně zformulovanou hypotézu rozhodnutí velitele je třeba racionálně zpracovat a prověřit matematicko-logickými prostředky. Současně s empiricko-intuitivními metodami je třeba používat vědecké metody rozhodování, mezi které patří také metody operačního výzkumu, které umožňují na základě analýzy řešeného problému dát důležitější podklad kvantitativní závěry pro rozhodnutí tomu veliteli, který proces řídí.

Použití vědeckých metod rozhodování podmiňuje řada faktorů, z nichž nejdůležitější jsou:

- znalost jednotlivých metod a možností jejich uplatnění,
- používání výpočetní techniky, zvláště samočinných počítačů,
- kvantifikace údajů,

— opakovatelnost a možnost algoritmizace zkoumaných procesů.

Jen současné splnění všech těchto faktorů umožňuje využívat vědecké metody rozhodování. Vztah empiricko-intuitivních a vědeckých metod rozhodování je dialektický. Žádnou nemůžeme úplně vyloučit a nahradit. S rozvojem mechanizace a automatizace velení však do popředí vystupují vědecké, objektivní metody rozhodování.

Současným využíváním a vzájemným doplňováním se empiricko-intuitivních a vědeckých metod rozhodování praktikuje velitel smíšené metody rozhodování, které na současně úrovni poznání a při současném stavu vědeckotechnického rozvoje řadíme mezi metody heuristické.

Autoři pplk. doc. ing. M. Stránský, CSc. a pplk. ing. T. Miniberger v článku Využití heuristiky v rozhodovacích procesech, uveřejněném ve Vojenské mysl 4/75, zabývají se problematikou heuristiky ve vojenství a naznačují možnosti jejího využití ve vojenské praxi. Objasňují některé základní pojmy a poukazují na heuristiku jako metodu použitou v rozhodovacím procesu velitele k objektivizaci jeho rozhodnutí.

Budu se zabývat některými problémy, které v článku nerozebírali.

Vzájemný vztah heuristických a algoritmických procesů

Intenzivně se rozvíjející heuristika si klade za cíl nejen zjistit podstatu heuristických — tvořivých procesů, ale také modelovat tyto procesy na samočinných počítačích konstruováním tzv. heuristických programů.

Hlavním cílem heuristického programování je konstrukce programů, schopných řídit a realizovat tvořivé procesy. Proto je třeba přesně odlišovat heuristická pravidla, postupy od heuristických procesů. Heuristický, stejně jako kterýkoli jiný myšlenkový proces nemusí probíhat podle pravidel. Modelovat a řídit tento proces je však možné pouze na základě pravidel. Dále budeme pod pojmem heuristické postupy rozumět některá pravidla, která mohou vyvolávat a usměrňovat tvořivou činnost.

Zastavme se na chvíli u charakteristiky vzájemného vztahu heuristických programů a algoritmů. V čem spočívá „tvořivý moment“ v práci heuristických programů, proč se má za to, že modelují tvořivé myšlení? Mají heuristické programy charakter algoritmů, ne-li, v čem se od algoritmů liší?

Je všeobecně známé, že základními

vlastnostmi algoritmů jsou: determinovanost, hromadnost a rezultativnost.

Determinovanost předpokládá, že všechny operace úlohy jsou řešitelné, ať je to člověk nebo stroj, jednoznačně určený odpovídajícími, obecně srozumitelnými a realizovatelnými instrukcemi.

Hromadnost znamená, že výchozími údaji v úloze nemůže být libovolný objekt, ale různé objekty z jisté třídy, např. čísel.

Rezultativnost rozumíme to, že algoritmus je zaměřen na získání hledaného výsledku, jehož můžeme při náležitých výchozích údajích vždy dosáhnout.

Zkoumáme-li vztah mezi heuristickými programy a algoritmy, je jediný rozdíl v rezultativnosti, přesněji ve stupni rezultativnosti, která je u algoritmů značně vyšší než u heuristických programů. Je to tím, že při řešení úloh se nezkoušejí všechny možné způsoby transformace výchozích údajů v konečné údaje, tj. že systém použitých pravidel transformace není úplný vzhledem k možnému systému pravidel.

To vysvětluje, proč tzv. heuristické programy nezaručují vyřešení a proč v těch případech, kdy se vyřešení do-

sáhne, je dosaženo s menšími ztrátami času, sil a prostředků (zmenšuje se počet zkoušených cest, zkracuje se probírání variant).

Pokud se ovšem heuristické programy liší od algoritmů pouze tím, že pracují na základě neúplného systému pravidel, jsou volně řečeno „neúplnými“ algoritmy. Všechny úlohy zkoumané v heuristickém programování jsou úlohy s vymezenou, konečnou a určenou oblastí volby a mohou být řešeny výběrem a ověřováním různých objektů ze zadané množiny.

Takové zvláštnosti myšlenkových procesů nemohou posloužit jako obecná charakteristika myšlení velitele v procesu velení vojskům. Existují i úlohy, kde není vymezen prostor volby řešení, kde nejsou vymezeny prostředky hledání řešení. Není možné je řešit prostým výběrem některého způsobu řešení z dané množiny možných způsobů, neboť právě tuto množinu řešitel nezná. Nejobtížnější článek myšlenkového procesu velitele při řešení problémů tohoto typu je nalézt alternativy dříve, než je možné je vybírat. V mnohem je oprávněná poznámka V. N. Puškina, že se člověk při řešení úloh snaží ne o snížení počtu variant, ale o jeho zvýšení. Připomeňme si v této souvislosti metodu „útoků na zdravý rozum“.

Řešení úloh výběrem a prověrkou variant je jen jedním ze zvláštních případů myšlenkových procesů. Ale ani charakteristika myšlení, kterou podává V. N. Puškin, nemůže být obecná a univerzální. Zvláštnosti myšlenkových procesů velitele a důstojníků štábu musíme zkoumat v souvztáznosti s těmi typy úloh, které se mají jejich prostřednictvím řešit. Shrňme proto základní typy úloh, které determinují zvláštnosti myšlenkových procesů velitele a důstojníků štábu v procesu velení.

První typ. Úlohy, u nichž je předem znám řetězec přechodů od výchozího objektu k objektu konečnému. U transformovaného objektu známe úplný soubor vlastností a stavů, které jsou pro řešení důležité. Je znám úplný výčet operací, jejichž použití vede k přechodu z jednoho stavu do druhého. Pro úlohy tohoto typu můžeme konstruovat „úplný“ algoritmus řešení, jenž systematicky, krok za krokem, bez zkusmého hledání a vybírání povede k cíli.

Příkladem úlohy tohoto typu může být výpočet ztrát osob a bojové techniky po jaderném úderu.

Druhý typ. Úlohy, u nichž řetězec přechodů od výchozího objektu ke konečnému není znám, ale — stejně jako u předchozího typu — je znám úplný soubor

vlastností a stavů, důležitých pro řešení, i úplný výčet operací, jejichž použití vede k přechodu z jednoho stavu do druhého. Takové úlohy se řeší zkusmo a je pro ně možné sestavit algoritmus pokusů. Snížení počtu pokusů můžeme dosáhnout jen redukcí „úplnosti“ algoritmu, tj. metodami používáními v tzv. heuristickém programování. Jsou úlohami s ohraničeným prostorem volby a charakterizuje je tento příklad.

Důstojník operačního oddělení je pověřený vyhledáním nejkratší pochodové cesty. Bude ji vybírat tak, aby zvolené komunikace probíhaly co možná nejbliže a rovnoběžně s přímou spojnicí a nebude prověřovat všechny možné varianty řešení jako samočinný počítač pomocí Ford-Falkersonova algoritmu. Důstojník možná renajduje nevýhodnější řešení, ale určitě se nebude od optimálního výrazně lišit, přičemž k výsledku dospěje mnohem jednodušeji.

Tuto a jí podobné úlohy řadíme do oblasti myšlenkových procesů s „neúplnými“ algoritmy řešených tzv. heuristickým programováním.

Třetí typ. Úlohy, u nichž rovněž neznáme řetězec přechodů od výchozího objektu ke konečnému, a kde nejsou zadány buď objekty používané při řešení, nebo vztahy mezi objekty s operátory, které je zapotřebí při řešení aplikovat. Úlohy tohoto typu nelze řešit ani pomocí algoritmu řešení, ani pomocí algoritmů pokusů. Mohou být řešeny jen cestou hledání. Obtížné při jejich řešení není něco vybrat a vyzkoušet, ale vymezit, „přijít na to“ z čeho vybírat, dovítit se, ve které oblasti je nutné řešení hledat a přejít do této oblasti. Pokud všechny poznatky nutné pro řešení podobných úloh velitel potenciálně má, pak takové úlohy může řešit na základě myšlenkových procesů, které lze vyjádřit slovy „přišel na to“, „pochopil to“.

Charakteristickou úlohou třetího typu je např. zjištění zámyslu nepřítele, má-li velitel k dispozici všechny potřebné informace.

Čtvrtý typ. Úlohy tohoto typu se liší od předchozích jedině tím, že velitel nemá k dispozici potřebné poznatky, a proto je nemůže řešit prostým „dovítím se“, „pochopením“. Poznatky musí zjistit aktivní poznávací činností, která přináší novou informaci.

Nejsou-li úlohy prvního a druhého typu, řešené pomocí „úplných“ nebo „neúplných“ algoritmů, které řešitel zná, úlohami tvořivými, pak úlohy třetího a čtvrtého typu musí být zřejmě tvořivé. Prá-

vě o takových úlohách se obvykle říká, že vyžadují tvořivý přístup.

Úloha se tedy stává tvořivou, neexistuje-li algoritmus jejího řešení, nebo je-li tento algoritmus neznámý a poznatky a operace nutné pro řešení se při vnímání podmínek úlohy ihned asociativně neaktualizují.

Mezi algoritmičtými a tvořivými procesy leží široká oblast myšlenkových procesů velitele, které můžeme označit jako samostatně netvořivé. Od algoritmičtých procesů se liší tím, že probíhají podle asociací, opřených o zkušenost.

Je samozřejmé, že každý tvořivý proces je samostatný, ale ne každý samostatný proces je tvořivý. Takovým způsobem můžeme všechny myšlenkové procesy velitele a důstojníků štábu rozdělit na:

— **nesamostatné** (algoritmičtý) s „**úplnými**“ algoritmy řešení a s „**neúplnými**“ algoritmy pokusů (současné heuristické programování),

— **samostatné** (nealgoritmičtý) **netvořivé**, asociativní na základě zkušeností a **tvořivé**.

Heuristická pravidla v tzv. heuristických programech jsou instrukce, které determinují operace nutné pro řešení úloh a po této stránce se ničím neliší od instrukcí v běžných algoritmech. Takové heuristické postupy proto nejsou zdrojem tvořivých procesů, nevyvolávají je ani je neusměrňují.

Oceňujeme-li úspěchy heuristického programování, nemůžeme je hodnotit jako nějakou obdobu tvůrčího myšlení. Strojové myšlení, zbavené prvku subjektivnosti, je přespříliš „logické“ a nemá své vlastní požadavky na vytváření nového. Tvůrčí práce je činností společenského člověka. Stroj v tomto vztahu je jen jeho pomocníkem, který ho zbavuje velkého množství formálně logických operací.

Je zřejmé, že skutečnými heuristickými postupy, které vyvolávají a usměrňují tvořivý proces, se stávají pouze pravidla, která determinují myšlenkovou činnost neúplně a obsahují z hlediska uskutečnění jistou neurčitost. Skutečný heuristický postup předpokládá, že systém, jenž je objektem vlastní aktivity, se bude v procesu obsahujícím neurčitost vyznačovat samostatností a autoregulací.

Modelování tvořivých myšlenkových procesů velitele a důstojníků štábu na samočinných počítačích musí jít v budoucnu ve směru vytváření samoorganizujících se systémů. Budou se vyznačovat vlastní vnitřní aktivitou, která není vněj-

šími, do stroje vkládanými předepsanými programy plně determinována.

Jaká je však funkce skutečných heuristických postupů v myšlení velitele. Jakmile si heuristické postupy velitel osvojí, nebo je samostatně objeví, slouží mu jako prostředek k samoorganizaci, k autoregulaci. Právě to umožňuje veliteli záměrně, uvědoměle a cílevědomě vyvolávat poznatky a operace, které mohou pomoci najít řešení úlohy, ale nezaručují to.

Heuristická pravidla nejsou nic jiného, než pravidla pro samonavádění k řešení. To můžeme ukázat na příkladech.

Vezměme si známý heuristický postup: nepodaří-li se veliteli nalézt řešení úlohy, pokusí se vybavit si nějakou podobnou či příbuznou úlohu, jejíž řešení zná. Tento heuristický postup veliteli neukazuje ani oblast hledání, ani přesné znaky, podle nichž má hledat řešení úlohy. Neurčitost, kterou tento heuristický postup obsahuje, je tedy značná, ale přesto aktualizuje operace hledání úlohy (bez tohoto heuristického postupu by hledání nemuselo vůbec začít) a do určité míry hledání usměrňuje. Jeho použití slouží jako způsob samonavádění.

Stupeň neurčitosti může být u různých heuristických postupů různý. Obecně můžeme říci: čím větší neurčitost heuristický postup obsahuje, tím více samostatnosti a tvořivosti je vyžadováno od velitele.

Používá-li velitel heuristická pravidla, nečeká, že ho něco „samo napadne“. Jedná-li podle heuristických pravidel, pomáhá vytvářet vnější i vnitřní podmínky, které usnadňují „napadnutí“. Tak je úspěch v řešení úlohy konečnou úrovní ne heuristickými postupy, které samy o sobě nevedou k vyřešení úlohy, ale těmi vědomostmi, které se díky heuristickým postupům aktualizují a jejichž průběh je heuristickými postupy usměrňován a regulován.

K tomu, aby heuristické postupy navodily vznik tvořivého procesu, je nutné, aby se vyznačovaly určitými vlastnostmi: aby

- se staly známými,
- byly dostatečně zobecněné,
- lehce aktualizovatelné,
- snadno transformovatelné,
- určitým způsobem organizovány, tj. uspořádány podle určitých zásad.

Právě systemizace, formulování a seřazení heuristických postupů s těmito vlastnostmi je významným úkolem, který spadá do oblasti přípravy velitelů a důstojníků štábu.

Možná východiska k zefektivnění myšlenkových procesů

Zefektivnění myšlenkových procesů velitelů a důstojníků štábů může podstatnou měrou přispět ke zkvalitnění rozhodovacích procesů a tím ke zkvalitnění velení vojskům.

Myšlenkové procesy přímo závisí na typech úloh, které musí člověk řešit. Proces velení vojskům a vůbec veškerá vojenská teorie a praxe se vyznačuje plněním složitých a různorodých úloh, z nichž každá vyvolává u řešitele odpovídající myšlenkové procesy.

Dříve uvedené členění myšlenkových procesů nabízí možná východiska k jejich usměrňování.

V zásadě je třeba rozlišit myšlenkové procesy nesamostatné — algoritmické od samostatných — nealgoritmických, protože přístupy k jejich zefektivnění se kvalitativně liší.

— V první řadě je možné a potřebné algoritmizovat nesamostatné myšlenkové procesy pomocí „úplných“ algoritmů a zbavit tak myšlení velitele velkého množství formálně logických operací a opakujících se „přísne“ logických procesů bez tvůrčích prvků. Splnit tuto úlohu je možné vytvořením nejrozumnějších pomůcek, tabulek, grafů a nomogramů buď připravovaných předem a periodicky, popřípadě podle potřeby obměňovaných, nebo bezprostředním metodickým využíváním všech prostředků výpočetní techniky.

— Dalším účelným zefektivněním nesamostatných myšlenkových procesů je jejich algoritmizace prostřednictvím programů s „neúplnými“ algoritmy a tzv. heuristickou informací. K tomuto účelu je zvláště vhodné využívat samočinné počítače třetí a vyšších generací s možností vnějšího zásahu velitele při zavádění tzv. „tvůrčího impulsu“ v případě, že „neúplný“ algoritmus indikuje v současných pod-

mínkách vědeckotechnického rozvoje optimální spojení schopností člověka a stroje a vede k uspokojivým výsledkům s minimálním množstvím vynaloženého času, sil a prostředků.

Pokud při zefektivnění algoritmických myšlenkových procesů jde především o široké využívání prostředků výpočetní techniky, pak diametrálně odlišný je přístup vedoucí k zefektivnění samostatných myšlenkových procesů.

— Samostatné, ale netvořivé myšlenkové procesy jsou založeny na asociacích, opřených o předcházející zkušenost. Osvědčeným způsobem, jak usměrnit tento typ myšlení, je vytvářet při VŠC, válečných hrách a metodických zaměstnáních takové podmínky, které co nejvěrohodněji připomínají reálnou bojovou situaci a vyžadují tvůrčí aktivitu a samostatnost při plnění úkolů.

Proces zefektivnění samostatného netvořivého myšlení bezprostředně navazuje na předcházející algoritmizaci nesamostatných myšlenkových procesů a je umocněn zobecňováním a popularizací nejlepších zkušeností.

— Nejsložitější oblastí myšlení jsou samostatné tvořivé procesy. Úloh, které ve velení vyžadují tento způsob myšlení, je a trvale zůstane velmi mnoho.

Vyvolání, posílení a usměrnění tvořivé činnosti velitelů a důstojníků štábů v procesu přípravy a přijetí rozhodnutí ve složitých situacích je reálné. Úkol může být splněn

— v teoretické oblasti: formulováním a setříděním konkrétních heuristických postupů s dříve uvedenými vlastnostmi,

— v praxi: jejich systematickým studiem a využíváním k uvědomělému a cílevědomému vyvolání poznatků, které pomohou najít řešení.

K ODRÁŽENÍ AGRESE NEPŘÍTELE

Chci se vyslovit k některým otázkám odrážení agrese pozemních sil nepřítele a vytváření podmínek pro přechod do rozhodné útočné operace.

Odrážení agrese pozemních a vzdušných sil nepřítele chápeme jistě jako prvořadý úkol naší armády v rámci koalice zemí Varšavské smlouvy pro obranu celého socialistického společenství. Tento úkol vyplývá především z polohy naší republiky na jeho západní výspě a bezprostředně hraničící s imperialistickým táborem.

Proto všestranná příprava k odrážení agrese nepřítele je jedním z našich hlavních úkolů. Z tohoto hlediska chci zpracovat několik článků, ve kterých chci shrnout některé současné teoretické i praktické závěry a v duchu RMNO na výcvikový rok 1976—77 přispět k prohloubení teoretických znalostí čtenářů, především při přípravě a odrážení agrese pozemních vojsk nepřítele s přihlédnutím ke stupni utajení v obecnějších rysech.

Zde uvádím zásadní pohledy na možné způsoby odrážení agrese pozemních sil nepřítele (odrážení vzdušných sil v celém komplexu neřeším) ve světle zkušeností a poznatků z Velké vlastenecké války a na základě soudobých názorů na rozpoutání příští možné války. Tento článek je vstupem do celé problematiky.



Ozbrojenou agresi můžeme definovat jako ozbrojené napadení jedním nebo několika imperialistickými státy jedné nebo více zemí s cílem zmocnit se jejich území, zbavení suverenity, územní celistvosti a politické nezávislosti daného státu, jeho ekonomického a politického podřízení agresoru včetně způsobení změn v politickém a společenském zřízení.

V epoše imperialismu při zostřování rozporů v kapitalistickém světě je agrese (přímá i nepřímá) hlavním prostředkem vnější politiky imperialistic-

kých států a vedle ozbrojené agrese existuje např. i ekonomická, ideologická a právní agrese.

Projevem přímé agrese je použití zbraní proti druhému státu, vpád nebo ozbrojený útok s cílem zmocnit se cizích území silou zbraní, ozbrojená blokáda apod.

Projevem nepřímé agrese je vysílání ozbrojených band a teroristických skupin na území druhých států, nebo použití jiných forem podvratné činnosti.

Žádné důvody politické, hospodářské, vojenské nebo jiného charakteru nemohou agresí ospravedlnit. Charta OSN přímo zakazuje svým členům použití síly nebo hrozby silou v mezinárodních stycích, považuje ji za neslučitelnou s cíli OSN a ukládá Radě bezpečnosti, aby při ohrožování a porušení míru, jakož i při útočných činech učinila vhodná, rozhodná opatření.

Jak ukazují poznatky z historie válek a vojenského umění, otázkám rozpoutání války a odrážení agrese se ve vojenství věnovala vždy značná pozornost. Při hlubší analýze, zejména posledních dvou světových válek, můžeme dospět k závěru, že z hlediska rozpracování teorie a zejména v praxi nedosáhla pozitivních výsledků ani jedna kapitalistická armáda.

Význam analýzy historických poznatků, způsobů a forem zahájení válek a jejich počátečního období chce podepřít i citací V. I. Lenina, který ve svých spisech, svazek 44, str. 205 (ruský text) uvádí: **„Není možné se naučit řešit současné úkoly novými způsoby, jestli nám věřejší zkušenosti neodkryly oči na nesprávnost starých způsobů.“**

Např. před druhou světovou válkou v řadě vyspělých kapitalistických zemí byla široce rozvinuta teorie, že ekonomicky rozvinutý stát musí mít „armádu pro vtržení“, která bude všestranně připravena již v míru k aktivní a rozhodné činnosti. Jako protiváhu druhá strana musí mít „armádu příkrytí“, rozmístěnou již v míru poblíž státní hranice pro odrazení agrese nepřítelů a zabezpečení mobilizace, rozvinování a přechodu do bojové činnosti hlavních uskupení svých ozbrojených sil. Přitom se vycházelo z toho, že „armáda příkrytí“ v průběhu bojové činnosti bude plně využívat již dříve připravených a vybudovaných obranných postavení a zátarasů všeho druhu.

Napadení Polska fašistickým Německem, potom vpád do Francie apod. prokázaly nesprávnost těchto teorií v nových podmínkách války. Bylo přesvědčivě prokázáno, že pouze obranná činnost „armády příkrytí“ při odrážení agrese je málo efektivní.

Zásadně jiné názory na odrážení agrese pozemních vojsk nepřítelů před druhou světovou válkou mělo sovětské velení. Odrážení agrese plánovalo přechodem do obrany na široké frontě, s využitím opevněných rajónů, na samostatných směrech, v těsné součinnosti s aktivní činností úderných uskupení. Pro ovládnutí a udržení důležitých prostorů na území nepřítelů předpokládalo vytváření zvláštních odřadů u vojsk prvního operačního sledu pohraničních vojenských okruhů.

Takovým způsobem měla agresora již při zahájení agrese ničit vyčleněná vojska Sovětské armády aktivní činností a se souhlasem nadřízeného velitele přenést bojovou činnost na území nepřítelů. Jinými slovy — sovětské velení předpokládalo k příkrytí státní hranice vydělit minimální počty sil a prostředků, aby hlavní síly měly co největší palebnou a údernou sílu, byly volné pro manévry a vytvoření silného úderného uskupení, které by bylo schopné vést rozhodný protiútok proti agresorovi.

Z historie Velké vlastenecké války víme, že k realizaci těchto teoretických zásad nedošlo. Bylo to především v důsledku překvapivého vpádu fašistických vojsk na území SSSR vojsky, uvedenými již dříve do plné bojové pohotovosti s využitím vysoké hustoty tanků na rozhodujících směrech, za použití značného počtu letectva, které působilo značné ztráty vojskům i civilnímu obyvatelstvu. To vytvořilo pro vojska pohraničních okruhů velmi složité a nevýhodné podmínky.

Moment strategického překvapení byl ve druhé světové válce u agresora novým, i když pouze dočasně působícím činitelem. Proto neměla čas k obsazení obranných objektů a postavení a vojska byla nucena přecházet do boje z chodu, odrážet agrese při značně nevýhodném poměru sil, bez vytvořených a soustředěných silných úderných uskupení a tím i možností přechodu do silných protiúderů, popř. protiútoků. Agresorovi se podařilo získat strategickou iniciativu a proto Sovětská armáda byla nucena přejít po zahájení války ke strategické obraně.

Historie válek a vojenského umění a zejména závěry a poznatky z druhé světové války vedou nás k závěru, že překrytí státní hranice není možné vidět jako samostatný pasivní druh bojové činnosti, ale jako těsné sepětí obrany s vysoce dynamickou činností připravených vojsk. Vycházíme přitom ze současných i předpokládaných názorů potenciálního nepřítele na rozpoutání a vedení soudobé války.

Dále je správné, abychom překrytí státní hranice chápali jako problém strategie, neboť bezprostředně souvisí s přípravou ozbrojených sil i teritoria státu k odrazení agrese. Musí být v souladu s předpokládaným způsobem zahájení války, vycházet z poměru sil a ze zámyslu vedení strategické operace na daném válečném poli, z geografické polohy státu, musí brát v úvahu předpokládaný zámysl agresora, dislokaci vlastních vojsk a další činitele.

Agresor bude mít výhodu v tom, že si určuje způsob a dobu zahájení agrese a tím může využít momentu překvapení (důležitý činitel). O překvapení hovoříme tehdy, kdy napadená strana nemůže přijmout včas odvetná opatření (popř. připravená zrevidovat). Proto i míru překvapení bude ovlivňovat způsob zahájení agrese.

Rozhodující úlohu v tomto směru (nedat se překvapit) musí sehrát průzkum všeho druhu, aby zjišťováním příznaků k zahájení agrese byly vytvořeny podmínky k včasnému přijetí potřebných opatření a tím byly i paralyzovány výhody agresora.

Z analýzy současných názorů potenciálního nepřítele na zahájení války je zjevné, že může probíhat v různých variantách, čemuž musí pochopitelně odpovídat přijatá opatření po efektivní odrazení agrese. Proto je třeba vidět a počítat s tím, že činnost velitelů a štábů při odrazení agrese bude mnohotvárná, bude vyžadovat tvůrčí přístup a vyloučení jakékoliv šablony. Shrňme-li tyto současné názory, dospějeme k závěru, že zahájení agrese může probíhat v podstatě těmito způsoby:

a) jadernými údery na vojska i na celou hloubku území nebo použitím jen klasických prostředků ničení, vzdušnou operací strategického a taktického letectva se současným přechodem pozemních vojsk k bojové činnosti;

b) po náhlém nebo postupném zostřování mezinárodní vojenskopolitické situace uskutečněním mobilizačních opatření k doplnění vojsk a přípravě národního hospodářství na válečné podmínky;

c) širokým využitím operačně taktických, vrtulníkových výsadek a diverzních skupin s cílem ovládnout přechody přes pohraniční horské, zalesněné masivy, narušování přesunů a činnosti vojsk a znemožnění přesunu záloh z hloubky.

Tyto způsoby se navzájem prolínají a jsou ovlivňovány především tím, zda bude agrese zahájena s použitím nebo bez použití jaderných zbraní, což se bude odrážet především v těchto charakteristických rysech:

a) zahájení agrese hromadným jaderným úderem agresorovi umožňuje:

- především využít momentu překvapení. V soudobé raketové jaderné válce nelze připustit, aby se nepříteli podařily hromadné jaderné údery se strategickým překvapením. Kterákoliv válčící strana by to při současných možnostech připustila, musí počítat s nejvážnějšími důsledky hned na jejím počátku pro celý průběh války;

- charakteristickým rysem bude to, že pozemní vojska, jejich první strategický sled nebude zpravidla doplněn na válečné počty, jejich úderná i palebná síla bude vycházet především z mírových stavů a proto i první operační sled bude slabší než po zakončení mobilizačních opatření;

- chce-li agresor docílit momentu překvapení, musí jeho pozemní vojska přecházet do útoku hlavními silami po vyvedení z prostorů mírové dislokace. To vytváří podmínky k tomu, že tyto síly budou zasazovány postupně, na směrech a při jejich přesunu je možné zjistit jejich zámysly;

- budou oboustranně způsobeny vojskům i obyvatelstvu značné ztráty a rozhodující význam bude mít odstranění následků a obnovení bojeschopnosti k rychlému přechodu k aktivní činnosti.

Naše současná strategická periodizace příští možné války neuvažuje v případě, že válka bude zahájena hromadným použitím jaderných zbraní, o existenci „počátečního období války“, neboť hromadné použití jaderných zbraní všeho druhu a všemi prostředky dopravy na cíl umožňuje dosáhnout cíle války ve velmi krátké době.

b) Zahájení agrese bez použití jaderných zbraní:

- tento způsob prakticky značně omezuje plně využít momentu překvapení, protože předpokládá dokončení řady přípravných opatření. Agrese by byla pravděpodobně zahajována leteckými údery ve vzdušné operaci;

- charakteristickým rysem může být to, že první strategický sled bude předběžnými opatřeními doplněn na válečné počty, tím bude i silnější a bojeschopnější;

- vojska prvního sledu budou zpravidla v době příprav přeskupována blíže ke státní hranici, do výcvikových prostorů apod. Snahou ze strany agresora bude pravděpodobně použít vojska tak, aby úder byl rozhodný, a proto je třeba počítat s rozhodujícím úderem pozemních vojsk soustředěným na směry hlavního úderu.

Specifikou našeho pohraničního území je horský, zalesněný terén, který může na jedné straně usnadnit činnost vojsk při odražení agrese, soustředit úsilí na přehrazení schůdných, kapacitních přechodů a komunikací a menšími silami zastavit nebo zpomalit postup agresora. Na druhé straně je nutné počítat s tím, že bude značně ztěžovat přechod vlastních sil do útoku a přenesení bojové činnosti na území agresora. Proto v obou případech bude mít předpoklad úspěchu ta strana, která včas ovládne a udrží zejména ty nejdůležitější přechody.

Vycházíme-li ze zkušeností druhé světové války a především z Velké vlastenecké války SSSR, analýzy teoretických názorů potenciálního nepřítele na možný charakter rozpoutání války na evropském válečném poli, vojensko-geografického charakteru daného válečného apod. dospějeme k závěru, že ozbrojenou agresi můžeme odrazit těmito způsoby:

a) zmařením nepřátelské ozbrojené agrese do úplného rozvinutí pozemních a leteckých sil agresora k přechodu do útočné činnosti. Tento způsob je ve vojenství novým a je podmíněn vznikem a zavedením do výzbroje takových účinných prostředků, jako jsou jaderné zbraně.

Protože zmaření agrese je možné jen v rámci jednoho nebo několika válečnických, řeší je politické vedení celé koalice. Proto se jím v našem časopise nebudu zabývat.

b) odrážením agresora silami vojsk v pásmu příkrytí, přechodem hlavních sil do rozhodné útočné činnosti a jejím přenesením na území nepřítele.

Tento způsob bude nejvýhodnější a bude podmíněn především včasným zjištěním záměru agresora, udržováním vojsk (zejména pohraničních svazků) na vysokém stupni stálé bojové pohotovosti, včasným doplněním vojsk, zaujetím pásma příkrytí a výchozího prostoru a uchráněním živé síly a techniky před úderem (jadernými i klasickými zbraněmi) nepřítele.

Bude vyžadovat:

— úporný boj vojsk v pásmu příkrytí s cílem nedopustit pronikání agresora na naše území a ve výhodné situaci i ovládnutí přechodů přes státní hranici;

— vyslání předem určených odřadů od prvosledových divizí s cílem ovládnout pohraniční přechody a zabezpečit prostor pro rozvinutí hlavních sil a jejich přechod do útoku;

— vytvoření úderného uskupení (v tomto případě zpravidla ze svazků především prvního sledu), překročení státní hranice pod ochranou vojsk v pásmu příkrytí a vyslaných PO a přenesení těžiště bojové činnosti na území agresora.

c) odrážením nepřátelské ozbrojené agrese přechodem částí sil do obrany a vytvořením podmínek pro přechod do útoku úderného uskupení.

Tento způsob, ač velmi pravděpodobný, bude méně výhodný, neboť úsilí bude rozptýleno na vedení obrany a útoku. Tato situace může vzniknout v důsledku překvapení ze strany agresora, způsobení značných ztrát vojskům v pásmu příkrytí i ve výchozím prostoru a v případě, že se nepřítelem podaří vytvořit značnou převahu sil a prostředků na vybraných směrech a úspěšně proniknout do hloubky teritoria.

Bude vyžadovat:

— vojska v pásmu příkrytí musí pokračovat v úporném boji, držet důležité opěrné body, třístit síly pronikajícího nepřítele a usměrňovat je do prostoru plánovaného pro protizteče (protiúder);

— svazky prvního sledu armády musí obranou daného prostoru na směru hlavního úderu nepřítele a dílčími protiztečemi nepřítele ničit a nedopustit jeho postup do hloubky našeho území a manévr do boků;

— vytvořením úderného uskupení, v tomto případě z volných svazků prvního sledu a ze svazků druhého sledu, vést částí sil protiúder do boku pronikajícího nepřítele a hlavními silami pronikající síly agresora zničit a těžiště

bojové činnosti přenést na území agresora.

d) odrážení nepřátelské ozbrojené agrese může probíhat i formou střetného sražení.

Tento způsob může být typickým zejména při uplatnění momentu překvapení při zahájení agrese jak s použitím jaderných zbraní, tak i bez, po vzdušné operaci, se současným přechodem do útoku pozemních sil. Vojska napadené strany jsou vyváděna z prostorů soustředění po vyhlášení bojového poplachu (z mírových posádek) a nemohou zaujmout svá postavení v pásmu příkrytí státní hranice.

Tato možná forma odrážení agrese by byla nejsložitější a proto již v míru je jí třeba věnovat zvýšenou pozornost a to i proto, že i v obou předcházejících možných způsobech budou střetné boje při odrážení agrese častým jevem.

Bude vyžadovat:

— rychlým postupem vojsk vyčleněných do pásma příkrytí ke státní hranici střetnými boji nebo obranou na výhodných mezilehlých čarách zastavit a ničit pronikajícího nepřítele;

— svazky prvního sledu postupně ve stanovených pásmech, s využitím bojů předsunutých vojsk, přecházejí do střetných bojů, po úspěšném boji přecházejí do útoku a v případě neúspěchu jsou připraveny ve výhodném prostoru přejít do obrany;

— druhosledové svazky vedou úderů do boků pronikajícího nepřítele, v případě úspěchu pronikají přes státní hranici a střetnými boji ničí přicházející zálohy nepřítele a přenášejí bojovou činnost na území agresora, nebo v případě neúspěchu střetného sražení jsou připraveny vytvořit hloubku obrany.

Ve všech případech rozhodující úlohu v odrážení agrese bude mít příkrytí státní hranice, které chápeme především jako:

a) problém strategický, neboť příkrytí státní hranice bezprostředně souvisí s přípravou ozbrojených sil i teritoria státu k odrazení agrese, musí být v souladu s předpokládaným způsobem zahájení války, musí vycházet z poměru sil a ze zámyslu vedení strategické operace na daném válčišti, z geografické polohy státu, musí brát v úvahu předpokládaný zámysl agresora, dislokaci vlastních vojsk a další činitele;

b) vysoce dynamickou formu činnosti, která vytváří podmínky k vytvoření úderného uskupení, odrazení a zničení agresora přechodem do rozhodného útoku. Chápat příkrytí státní hranice jako formu pasivní, vyčkávací a tím přenechávat vůli v jednání agresorovi by bylo nesprávné;

c) součást plánování útočné operace. Proto příkrytí státní hranice považovat za samostatný druh bojové činnosti by bylo nesprávné. I z těchto důvodů můžeme učinit závěr, že příkrytí státní hranice zahrnuje vyčleněné síly a prostředky prvního strategického sledu. V operačním měřítku potom hovoříme o pásmu příkrytí a výchozím prostoru.

Na podporu těchto závěrů můžeme citovat z knihy maršála SSSR I. Čl. Bagramjana „Tak začala válka“ zkušenosti ze štábu Kyjevského vojenského okruhu před napadením fašistickým Německem.

Při rozpracování plánu příkrytí velitel okruhu genpor. Kirponos zdůrazňoval, že tento plán je jedním z nejdůležitějších dokumentů, neboť podle něj se bude rozvíjet počáteční bojová činnost vojsk okruhu v případě války. Při schvalování tohoto dokumentu řekl:

„Myslím, že od okamžiku zahájení mobilizace do zahájení aktivní činnosti hlavních sil na státní hranici uplyne určitá doba. V první světové válce se tato doba mohla počítat na týdny, v současných podmínkách bez jakýchkoliv pochyb bude značně kratší. Přesto však s několika dny můžeme počítat. Proto pro překrytí státní hranice můžeme vyčlenit minimálně sil, abychom ostatními mohli manévrovat, vycházejíce z konkrétně se vytvářející situace. Pravděpodobně na nás bude vyžadováno vytvoření silného úderného uskupení, které bude schopné vést rozhodný protiútok proti agresorovi.“

Na otázku položenou zpracovatelům, nenavrhují-li soustředit příliš mnoho vojsk na státní hranici, sám odpověděl:

„Podle mého názoru příliš mnoho. Počítám, že v každém armádním pásmu je třeba určit síly okolo jedné divize. Potom se nám bude lehčeji vytvářet úderné uskupení, které budeme moci použít proti nepříteli. Zapamatujte si, že jestliže nás napadnou, jsme povinni organizovat rozhodný odvetný úder. Dopracujte plán jak jsem řekl, aby v záloze zůstalo podle možností co nejvíce sil.“

Vycházíme-li z výše uvedených teoretických vývodů a pohledů na odražení agrese nepřítel, dospějeme k závěru, že rozhodujícím pro úspěšné odražení agrese bude především účelné a efektivní organizování bezprostředního překrytí státní hranice, které vytváří podmínky pro znemožnění postupu vojsk agresora do hloubky našeho teritoria a k přechodu do zdrcujícího úderu hlavním uskupením našich a spojeneckých vojsk. K tomu je třeba z operačního hlediska zabezpečit především:

a) přípravu a vybudování pásma překrytí a výchozího prostoru jako součást plánování operace; přitom diferencovat jaká opatření je vhodné a účelné budovat již v míru, jaká v době narůstání nebezpečí a co dokončit po rozpoutání agrese.

Promyslet a v různých variantách zplánovat možné způsoby zaujetí těchto prostorů a způsoby vedení bojové činnosti.

b) realizovat hluboce promyšlená a ve variantách řešená opatření všestranného zabezpečení odražení agrese v období do zahájení agrese, při narůstání nebezpečí i při rozpoutání agrese nepřítel s důrazem především na průzkum, radioelektronický boj, ženíjný zabezpečení, ochranu proti zbraním hromadného ničení a maskování.

Bereme-li v úvahu, že agresor může využít (byť i jenom dočasně) prvek překvapení, narůstá požadavek určité decentralizace velení v důsledku i možné jeho dočasné ztráty. Proto bude třeba zabezpečit, aby velitelé i stanovení funkcionáři štábů vyčleněných vojsk v jednotlivých předpokládaných variantách při odražení agrese znali dokonale úkoly součinnostních vztahů a způsoby všestranného zabezpečení. Povedeme je k odpovědnosti a samostatnosti v jednání.

Na efektivním odražení agrese se rozhodující měrou bude podílet i těsná spolupráce polních vojsk s orgány teritoria při přípravě stanovených prostorů, doplňování a rozvíjení vojsk, jejich zabezpečení a zasazování do boje.

K těmto otázkám chci zaměřit další článek.

K POUŽITÍ VRTULNÍKOVÉHO VÝSADKU

V článku chci zobecnit některé problémy vyplývající z charakteristiky vrtulníkového výsadku, varianty zesílení druhu vojsk, rozsahu zabezpečení, jakož i hlavních zásad, které bojové použití bezprostředně ovlivňují.

K tomu jsem veden tím, že v soudobém boji se stále více dostávají do popředí otázky přípravy a bojového využití **vrtulníkového výsadku** při plnění různých náročných úkolů. Současně tím, že v důsledku určité deformace výuky v předmětech všeobecné taktiky a operačního umění, která byla poplatná před a zejména v krizové době, nebyly vytvářeny správné vstupní předpoklady pro rozvoj myšlení v oblasti vzdušných a vrtulníkových výsadek. To bezprostředně ovlivnilo i způsob teoretického rozpracování hlavních zásad a navíc i praktické prověření při zaměstnáních, bojových taktických cvičeních a přípravě velitelů a štábů jednotlivých organizačních stupňů.

Přitom jsem přesvědčen, že problematika vrtulníkového výsadku, který tvoříme ze sestavy motostřelecké nebo tankové divize, plným právem patří na stránky našeho časopisu. A to proto, že právě velitel a štáb divize **bezprostředně organizuje** a připravuje taktický vzdušný výsadek, zatím co velitel vševojskové armády jej **zabezpečuje**.

Jako vrtulníkový výsadek obvykle vyčleňujeme motostřelecký prapor z druhého sledu anebo zálohy velitele. Motostřelecký prapor proto, že je **vševojskovou taktickou jednotkou** a základem pro **organizaci součinnosti jednotek druhů vojsk** v boji. Je vybavený souborou výzbrojí a vyznačuje se mohutnou palbou, vysokou pohyblivostí, manévrovostí a odolností proti účinkům zbraní hromadného ničení. Jeho jednotky mohou vést vysoce manévrovou a rozhodnou bojovou činnost v rychlém tempu, v kterékoli roční a denní době, za každého počasí a v různém terénu.

Tato charakteristika opravňuje použít motostřelecký prapor i k plnění různorodých bojových úkolů v týlu nepřítele. Přitom pro bojovou činnost v prostoru vysazení se bude zpravidla vyčleňovat **zesílený motostřelecký prapor o jednotky druhů vojsk**:

- četu BzK,
- četu až baterii PTRS,
- četu až baterii PldvK,
- přenosné pl raketové komplety,
- minometnou baterii,
- ženijní četu,

- družstvo chemického a radiačního průzkumu,
- jednu až dvě zdravotní podpůrné skupiny,
- potřebný počet dopravních prostředků pro přepravu zvýšeného palebného průměru munice.

Dále mu zpravidla přidělujeme leteckého návodčího a dělostřeleckého pozorovatele s rádiovými stanicemi, popř. další specialisty druhů vojsk podle potřeby.

Současně k **zabezpečení vzdušné přepravy, vysazení a vedení bojové činnosti** vrtulníkového výsadku můžeme dále **vyčlenit**

- 1 až 2 plukovní vzlety stíhacího letectva,
- 1 i více plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva,
- 2 až 3 jaderné úderů, z toho 1 jaderný úder pro zabezpečení vysazení a 1 až 2 jaderné úderů pro vedení bojové činnosti se zálohami nepřítelů,
- v závislosti na hloubce vysazení 1 až 2 dělostřelecké oddíly samohybných houfnic,
- až 1 oddíl raketometů.

Toto vyčlenění bojové úsilí **stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva** závisí na předpokládané době bojové činnosti vrtulníkového výsadku.

Vidíme, že palebné možnosti motostřeleckého praporu jsou jiné při plnění normálních úkolů v sestavě motostřeleckého pluku a jiné při plnění úkolu jako výsadku v týlu nepřítelů. Zde bude vystaven aktivnímu protipatření ze strany pozemních dělostřeleckých a leteckých jednotek nepřítelů. Proto potřebuje vyšší zásobu munice a životně důležitého materiálu, jakož i podstatně silnější zabezpečení vlastním letectvem co do prostoru a délky bojové činnosti.

Obdobně i vyčleněný počet **jaderných úderů** nemusí být konečný. V některých případech půjde o jeden nebo i více jaderných úderů k zabezpečení bojového letu přes linii fronty. Celkový počet jaderných úderů, které vyčlení nadřízený velitel, bude záviset nejen na možnostech, ale i důležitosti a významu ovládnutí určeného prostoru, čáry, objektu v týlu nepřítelů.

Tato zásada plně platí i pro vyčlenění **raketového vojska a dělostřelectva**. Je pochopitelné, že vzdušnou přepravu houfnic, kanónových houfnic a kanónů limituje typ vrtulníku. Přitom není vyloučeno, že i s vrtulníkovým výsadkem bude přepravená část oddílů vojskových raket.

I zde budeme hledat cesty k tomu, aby bojeschopnost vrtulníkového výsadku se neustále zvyšovala. Právě ta ovlivní nejen vlastní délku bojové činnosti, ale zejména počet a charakter bojových úkolů, které bude vrtulníkový výsadek plnit.

V závislosti na dostřelu se může palebné podpory vrtulníkového výsadku zúčastnit organické a přidělené dělostřelectvo předsunutého odřadu a prvoledových útvarů motostřelecké anebo tankové divize.

Na celkovém rozsahu zesílení a přidělení jednotek bude totiž záviset skutečná síla, složení vrtulníkového výsadku a přidělené typy vrtulníků.

V některých podmínkách, zejména při bojové činnosti v horách, horském a zalesněném terénu, můžeme vrtulníkový výsadek vysadit v hodnotě zesílené motostřelecké roty nebo dokonce pouze i čtyři. Úměrně k síle vysazení budeme i přidělovat jednotky druhů vojsk.

Můžeme přijmout dílčí závěr, že skutečná síla vrtulníkového výsadku pro vysazení bude záviset zejména na:

- charakteru bojového úkolu vrtulníkového výsadku;

— celkové situaci a možnostech nepřítele v prostoru vysazení;
— učlenění a organizační struktura protiletadlových prostředků a raket nepřítele;

— předpokládané hloubce vysazení;
— formách a délce vedení bojové činnosti;
— konfiguraci terénu;
— denní, noční a roční době;
— počtu a typu přidělených vrtulníků k přepravě osob, bojové techniky a životně důležitého materiálu;

— celkové hodnotě palebné podpory stíhacího, stíhacího bombardovacího letectva, raketového vojska a dělostřelectva, vojska PVO a zabezpečení jinými prostředky nadřízeného velitele;

— pravděpodobném zesílení jednotkami druhů vojsk, popř. dalšími motostřeleckými jednotkami;

— možnostech zásobování vrtulníkového výsadku vzduchem.

Přitom celková doba samostatné bojové činnosti vrtulníkového výsadku bude poměrně krátká.

Zesílený motostřelecký prapor jako vrtulníkový výsadek může vést aktivní samostatnou bojovou činnost 6—12 hodin. Při vysazení v noci anebo v horském a zalesněném terénu se celková doba prodlužuje až o 50 %.

Vrtulníkový výsadek v síle necelého motostřeleckého praporu s jednotkami druhů vojsk bez obrněných transportérů nebo bojových vozidel pěchoty, což bude závislé na použitých typech vrtulníků, může vést úspěšnou, samostatnou bojovou činnost pouze po dobu 1—2 hodin. Je to proto, že jednotky vrtulníkového výsadku budou vyzbrojeny pouze ručními a ručními protitankovými zbraněmi, čímž se podstatně snižuje jejich bojeschopnost. Zvýšit jeho bojové možnosti můžeme dalším doplněním počtů:

— ručních protitankových prostředků;
— přenosných protiletadlových raketových kompletů;
— motostřeleckých jednotek;
— palebného průměru munice pro ruční zbraň, ruční protitankové zbraně a ženijní munice;
— jednotek druhů vojsk vyčleněných pro podporu vysazení a vedení bojové činnosti.

V horském, zalesněném a silně členitém terénu může délka bojové činnosti dosahovat 4—5 hodin. Noční, jakož i roční období relativně zvyšuje celkové možnosti vrtulníkového výsadku.

Velkou výhodou je vysazení k večeru, kdy jsou zajištěny podmínky k základní orientaci s přechodem na noční bojovou činnost. Toto však vyžaduje dokonalou **organizaci součinnosti**. Současně celková doba samostatného vedení bojové činnosti bezprostředně ovlivňuje **hloubku vysazení** vrtulníkového výsadku.

Hloubka vysazení závisí na důležitosti objektu, prostoru, čáry, kterou má vrtulníkový výsadek obsadit a udržet ve prospěch motostřelecké tankové divize. Současně i na organizační struktuře a skutečné schopnosti vést boj s nepřítelem, který je zpravidla v převaze a pro kterého zpětné ovládnutí dočasně ztraceného objektu, prostoru, čáry má důležitý význam. Obdobně na předpokládaném pozitivním vývoji situace na frontě a dosažení průměrného tempa postupu útvarů anebo svazků vlastních pozemních vojsk, určených ke sloučení s vrtulníkovým výsadkem.

Mezi hlavní prvky a zásady bojového použití vrtulníkového výsadku patří:

1. Volba hlavního a záložního vyčkávacího prostoru, který zabezpečuje požadavky skrytého rozmístění jednotek, bojové techniky a materiálu. Současně, aby vyčkávací prostor měl dostatek komunikací, vhodných příjezdových cest pro bojovou techniku, dopravní prostředky a pro přesun na jednotlivá nakládací místa.

2. Zaujetí vyčkávacího prostoru určenými jednotkami s maximálním utajením, zpravidla v noci a za ztížených pozorovacích podmínek, při dodržení všech zásad maskování.

Podle konfigurace terénu a přiděleného typu vrtulníku se vyčkávací prostor zpravidla určuje 30–80 i více kilometrů od fronty. U vrtulníků typu Mi-4 ve vzdálenosti 30–50 km, typu Mi-8 ve vzdálenosti 40–70 km, typu Mi-6 ve vzdálenosti 80 i více km.

3. Přesné stanovení **rekognoskace** nakládacích míst v terénu a siadění předpokládaného počtu vrtulníků na každém nakládacím místě.

4. K nakládání bojové techniky, materiálu a nasednutí osob každé motostřelecké roty určit jedno **hlavní** a jedno **záložní nakládací místo**, pro motostřelecký prapor 4–5 hlavních nakládacích míst a stejný počet záložních (1–2 nakládací místa pro velitelství a jednotky druhů vojsk).

5. Stanovení **rozměrů** (šířka, délka) jednotlivých nakládacích míst. To závisí na předpokládaném počtu stanovišť vrtulníků. Pro jedno stanoviště určujeme plochu o rozměru 50×50 m. Skutečný rozměr stanoviště závisí na typu vrtulníku. Pro jeden vrtulník Mi-4 určujeme stanoviště o rozloze 30×30 m, pro vrtulník Mi-8 stanoviště 40×50 m a typu Mi-6 o rozměru 50×70 m. V těchto rozměrech je postačující záloha, která dovoluje otáčení nosného rotoru, zabezpečuje potřebnou bezpečnost a umožňuje vzlety vrtulníků na jedinou v rojích anebo v letkách (skupinách) tak, jak budou rozmístěny na jednotlivých nakládacích místech.

6. Úspěch vrtulníkových výsadků závisí zejména na rychlém nakládání bojové techniky, materiálu a nasednutí osob na nakládacích místech a zvláště na rychlém vykládání a vysezení na přistávacích plochách v týlu nepřítele. **K naložení bojové techniky** do jednoho vrtulníku zpravidla počítáme s časem 10–15 minut a s nasednutím osob do 3 minut. **K vyložení bojové techniky** s časem do 5 minut a vysezením osob za 30 vteřin až 1 minutu. Při vykládání materiálu, který je volně uložen anebo paletizován počítáme s dobou 10 až 15 minut.

K naložení bojové techniky a nasednutí osob vrtulníkového výsadku v síle zesíleného motostřeleckého praporu je celkem třeba 15 minut. Předpokladem je, že příslušníci přesně znají nakládací místo, stanoviště přiděleného vrtulníku, jeho označení (číslování) a jakou bojovou techniku nebo materiál budou nakládat.

7. Minimální doba pobytu vrtulníku na nakládacím místě, která se zpravidla rovná potřebnému času pro přistání, naložení bojové techniky, materiálu, nasednutí jednotek a vzletu.

8. Nakládací a vykládací práce za tmy a ztížených povětrnostních podmínek. To vyžaduje plně si osvojit nakládání podle hmatu a zručnosti.

9. Zručnost při nakládání nezáleží jen v rychlosti, ale hlavně v umění správně a přesně rozmístit bojovou techniku a materiál ve vrtulníku.

10. Pro plánování bojového použití vrtulníkového výsadku na stupni pra-

poru počítáme s potřebnou dobou 2—3 hodin, na stupni divize 3—5 hodin, celkem 5—8 hodin.

11. Při souběžném plánování bojového použití na obou organizačních stupních počítáme s maximální dobou do 5 hodin.

12. Dobu vysazení časově sladíme s činností hlavních sil motostřelecké (tankové) divize, popř. vševojskové armády. **Předčasné** vysazení prozrazuje nepříteli předpokládaný směr hlavního úderu, což mu umožňuje soustředit dostatek sil a prostředků k přehrazení postupu anebo vytvoření klínu mezi vrtulníkovým výsadkem a vojsky útočícími čelně. Opožděné vysazení ztrácí rozhodující vliv na bojovou činnost motostřelecké (tankové) divize a nepřináší požadovaný efekt.

Vysazení zahájíme v takové době, kdy je zabezpečeno rozvíjení úspěchu divize např. při přechodu do útoku z chodu, po prolomení předního okraje obrany nepřítel, při vysílání předsunutého odřadu a při zasazení druhých sledů. Vysazení musíme sladit s palebnými údery na prvosledové svazky nepřítel. Pouze tak docílíme soustředěného působení všemi prostředky na nepřítel a zabezpečíme bojový let vrtulníků ve vzdušném koridoru s minimálními ztrátami.

13. Trať letu vrtulníků z nakládacího nebo vyčkávacího prostoru do prostoru přeletu čáry dotyku (vzdušného koridoru) **nevolíme přímočaré**, ale s maximálním využitím tvárnosti terénu. Současně v pásmu činnosti té divize, v jejíž prospěch vrtulníkový výsadek plní úkoly.

14. Let vrtulníků probíhá v různých výškách. Požadavkem je, aby s přihlédnutím na konfiguraci terénu a skutečnou vzdálenost letu vrtulníků od fronty byly dodržovány přízemní a malé výšky, tj. v rozmezí 30—200 metrů. Při letu k vyčkávacímu prostoru, na nakládací místa, z vyčkávacího prostoru na výchozí bod tratě a při přibližování ke vzdušnému koridoru byla dodržována **přízemní výška** letu 20—30 maximálně do 50 metrů. Tím bude zabezpečen moment překvapení, jehož podmínkou je skrytý manévř přiletu vrtulníků s dokonalým využitím terénu, zvukové kulisy, jakož i noční doby anebo ztížených povětrnostních podmínek.

15. Při přeletu čáry dotyku volíme trať letu vrtulníků do prostoru vysazení zásadně **přímočaré** a v přízemní výšce.

16. Přelet čáry dotyku (koridoru) volíme mimo učlenění a dosah protiletadlových prostředků nepřítel.

Zpravidla volíme pro přelet dva **vzdušné koridory**, z nichž jeden využíváme pro let do prostoru vysazení a druhý pro zpětný let vrtulníků.

Šířka vzdušného koridoru závisí na bojové sestavě vrtulníků, jejich celkovém počtu a typech vrtulníků. Rozestup mezi vrtulníky je zpravidla 30—60 m u typu Mi-4 a Mi-8 a až 100 m u typu Mi-6. Šířka roje při sestavě klínu je 100 až 200 m. Rozestupy mezi roji jsou 100—300 m.

Jedna letka zpravidla letí v sestavě proudů nebo klínu. Vzdálenost mezi roji je zpravidla 200—300 metrů. Při tomto učlenění je šířka letky 300 až 500 m a hloubka 400 až 600 m. Vzdálenost mezi jednotlivými letkami je 500 m.

V případě, že vrtulníkový výsadek bude překonávat vzdušný koridor **v proudě letek**, jeho celková délka bude dosahovat 3100—3900 m. Přitom šířka vzdušného koridoru bude 500—700 m. V této hodnotě počítáme se šířkou letky 300—500 m a s bezpečnostní vzdáleností 100 m po každé straně. Poletí-li výsadek v sestavě tří letek v klínu, celková délka sestavy se snižuje téměř o polovinu. Šířka vzdušného koridoru musí pak dosahovat 1500—1700 m.

Zde počítáme s šířkou dvou letek, každá o 300—500 m, a s rozestupem mezi letkami, který činí 350—500 m a bezpečnostní vzdálenost celkem 200 m.

Tuto délku sestavy vrtulníků ovlivní i počet **přidělených vlastních vrtulníků** palebné podpory, které poletí v rozevřené sestavě v odstupňovaných výškách, zejména na čele a zpravidla i boku této sestavy.

Délka vzdušného koridoru závisí na hloubce vysazení, dostřelu klasického dělostřelectva, přiděleného úsilí stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva, popř. jaderných úderů.

Začátek vzdušného koridoru volíme zpravidla 4—6 km od čáry dotyku mimo účinný dosah kulometů a palby malorázového a středorázového protiletadlového dělostřelectva. Začátek je zpravidla totožný s posledním otočným bodem tratě letu, který volíme před vzdušným koridorem. **Konec** vzdušného koridoru může být ve vzdálenosti 10—15 km od čáry dotyku, což závisí na dostřelu klasického dělostřelectva a je zpravidla totožný s dalším otočným bodem tratě letu, který určujeme po překonání vzdušného koridoru anebo bodem rozchodu (podle skutečné hloubky vysazení).

K zásadám zabezpečení letu vrtulníkového výsadku patří:

1. Oboustranně zabezpečit vzdušný koridor vyřazením anebo umlčením odporů zvláště prostředků PVO nepřítele v době, kdy vrtulníkový výsadek se přibližuje a prolétává vzdušným koridorem.

Požadavkem je, aby motostřelecké jednotky v dotyku s nepřítelem umlčely ruční zbraně do vzdálenosti 1—2 km, lehké, těžké, univerzální kulometry do 4 km. Obdobně jednotky druhů vojsk a letectva umlčet protiletadlové kanóny podle ráže a dostřelu do 6—12 km. Současně PLŘS do vzdálenosti účinného dostřelu.

2. Určit **prostor vysazení a vedení bojové činnosti** vrtulníkového výsadku ve variantách.

Do celkového počtu variant vysazení zahrnujeme i hlavní prostory vysazení anebo s demonstrační činností. Pro tuto činnost můžeme vyčlenit další jednotky v hodnotě družstva, čtyři, popř. i roty.

3. Nadřízený velitel (zpravidla velitel divize) vydá **smluvený signál** pro vysazení vrtulníkového výsadku na konkrétní variantu. Signál obdrží souběžně velitel vrtulníkového pluku a velitel motostřeleckého praporu, který plní bojový úkol jako vrtulníkový výsadek. Význam signálu zpravidla určuje dva údaje a to konkrétní variantu vysazení (např. varianta A) a čas vysazení (ČV 6.00 h).

Signál musí být doručen veliteli vrtulníkového pluku a veliteli vrtulníkového výsadku s takovým časovým předstihem, který vcelku tvoří potřebnou dobu na činnost od obdržení stanoveného signálu až po vysazení v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti.

K hlavním zásadám zabezpečení činnosti v prostoru vysazení a při vedení bojové činnosti patří:

1. V prostoru vysazení a vedení bojové činnosti pro motostřelecké roty a jednotky druhů vojsk určit **přistávací plochy** v obdobném počtu a rozsahu jako nakládací místa.

2. Přistávací plochy zpravidla volit v blízkosti plánovaného objektu (cíle) nepřítele, kterého se má vrtulníkový výsadek zmocnit. Současně tím si vytvářet podmínky, aby jednotky bezprostředně po vysazení nemusely vykonat větší manévr.

3. Vrtulníkový výsadek zpravidla vysadit **jedním koloběhem**;

4. Přistávací plochy v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti stanovit od sebe na takovou vzdálenost, která z hlediska konkrétní tvárnosti terénu nedovoluje jejich současné vyřazení **jedním jaderným úderem** nepřítele střední mohutnosti.

5. V případě nepříznivých terénních podmínek (měkký povrch) na přistávacích plochách vysadit živou sílu z visu.

6. Rozloha prostoru vysazení a vedení bojové činnosti plně závisí na charakteru bojového úkolu, předpokládané činnosti nepřítele, hodnotě vysazených jednotek, konfiguraci terénu, denní a roční době. Zpravidla může dosahovat šířky **3–5 km** a hloubky **3–4 km**.

Za předpokladu vedení **bojové činnosti na velkém prostoru** anebo v horském a zalesněném prostoru může být celková rozloha prostoru vysazení a vedení bojové činnosti **2–3X** větší.

7. Podle plánovaného směru postupu vlastních pozemních vojsk k prostoru vysazení a vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku stanovit i jednotlivé součinnostní čáry. Zde platí zásada, že součinnostní čáry určujeme na směru východ–západ a východ–jih, prakticky nejen **na zádi, ale i bocích bojové sestavy** vrtulníkového výsadku.

Předpokladem ke splnění bojového úkolu vrtulníkového výsadku je správná volba **doby a místa jeho vysazení**. Výsadek budeme vysazovat buď přímo na cíl, bezprostředně v blízkosti objektu, nebo ve větší vzdálenosti od určitého objektu (cíle).

Skutečnou možnost vysazení vrtulníkového výsadku v těchto variantách ovlivňuje intenzita obrany nepřítele, který brání uveřejněný objekt.

Přímo na cíl může vysadit výsadek za různých podmínek. V **prvním případě** do prostoru vysazení a vedení bojové činnosti povedeme vlastní jaderný úder. Předpokladem je zahájit vysazení za 20–30 minut po výbuchu. Vlastní vysazení půjde zpravidla 400–600 m od epicentra výbuchu na návětrné straně, proti směru středního větru. V **druhém případě** bude vlastním vysazení předcházet úder stíhacího bombardovacího letectva a podle hloubky vysazení i úderu dělostřelectva.

Bezprostředně po ukončení úderů vysadíme vrtulníkový výsadek. Během přibližování k přistávacím plochám a přistávání, znovu ožijí cíle a objekty nepřítele ještě umlčují vlastní vrtulníky palebné podpory. Současně z vrtulníků, které letí na čele a bocích bojové sestavy, mohou příslušníci vrtulníkového výsadku vést palbu z palubních a lehkých kulometů a ručních zbraní z bočních okének paluby vrtulníku.

Požadavkem je, aby velitel vrtulníkového výsadku v součinnosti s velitelem vrtulníkového pluku přesně stanovil jednotky, zbraně, výši spotřeby munice, hlavní a záložní směry vedení palby, signály k zahájení, ukončení palby, jakož i konkrétní vrtulníky, ze kterých bude vedena palba během přistání a při vyložení a vysednutí.

Ve třetím případě můžeme výsadek vysadit přímo na cíl (objekt), který není bráněn jednotkami nepřítele. Zde půjde o předejití nepřítele v jeho obsazení.

Vysazení bezprostředně v blízkosti objektu volíme, kdy v zájmovém prostoru vysazení, vzhledem ke konfiguraci terénu, charakteru objektu, cíle nepřítele a jiným stacionárním překážkám nemůžeme určit přistávací plochy anebo nemůžeme vysadit živou sílu ani z visu. Pak určíme více přistávacích

ploch, ze kterých je zabezpečen krátký manévra a vlastní zteč objektu z několika směrů. Do bezprostřední blízkosti počítáme určení přistávacích ploch do 1—2 km od plánovaného objektu.

Vysazení ve větší vzdálenosti od objektu (cíle) použijeme při vedení bojové činnosti na velkém prostoru, anebo na široké frontě.

Vzhledem k velké náročnosti požadavků na zabezpečení bojového letu vrtulníkového výsadku jednotlivými druhy vojsk, lze předpokládat, že vysazení půjde do jednoho prostoru vysazení a vedení bojové činnosti, z kterého může část vrtulníkového výsadku vykonat i větší manévra k současnému, popř. k postupnému ovládnutí dalších objektů anebo prostorů.

Na úspěšné vysazení vrtulníkového výsadku má značný vliv **terén**. To proto, že vrtulníkový výsadek bude ve většině případů bojovat pěšky, bez tanků, obrněných transportérů, bojových vozidel pěchoty a dělostřelectva, s omezenými prostředky PVO a bez možnosti využít mechanizaci pro potřebné ženijní práce.

Z tohoto důvodu je nutné uplatnit požadavek správného výběru prostoru vysazení a vedení bojové činnosti a tím vytvořit předpoklady pro vyrovnání nepříznivého poměru sil a prostředků.

Silnou stránkou vrtulníkového výsadku zůstává **překvapení**, kterého můžeme docílit především utajením vysazení a skrytým manévrem vysazeného vrtulníkového výsadku. Rozhodující podmínkou překvapení je však dokonalá znalost nepřítele, jeho rozmístění, systém zátarasů a obrany objektu, jakož i předpokládaného zámyslu činnosti po napadení objektu, popř. pravděpodobného opatření v blízkosti rozmístěných záloh nepřítele. Tato znalost nepřítele v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti bezprostředně závisí na možnosti využít leteckých snímků určeného prostoru a zejména na výsledcích vlastního leteckého a pozemního průzkumu.

Překvapení vyžaduje nedostatek sil a prostředků vrtulníkového výsadku. Spolu s vhodně zvoleným terénem mu překvapení umožní splnit bojový úkol i proti silnějšímu nepříтели.

Ovšem požadavek překvapení, který je v maximální míře uplatněn při vysazení přímo na cíl (objekt), je v určitém rozporu s dalším, neméně důležitým požadavkem přímé ochrany vrtulníkového výsadku při přistávání na přistávací plochy. V této době je vrtulníkový výsadek nejvíce zranitelný. Proto je nutné v každém konkrétním případě hluboce uvážit uvedené faktory a dát je do souvislosti s možností ničení nepřítele jadernými údery, údery stíhacího bombardovacího letectva, paleb dělostřelectva a vzít v úvahu systém PVO v prostoru vysazení, různých zátarasů, počet ručních protiletadlových prostředků i terén a reálnou dobu vysazení.

Na základě těchto skutečností můžeme dojít k dílčímu závěru, že **vrtulníkový výsadek bez těžké bojové techniky** budeme zpravidla vysazovat v bezprostřední blízkosti objektu nepřítele anebo přímo na objekt.

Zatímco **vrtulníkový výsadek vysazený s těžkou bojovou technikou** může plnit předurčené bojové úkoly ve všech uvedených variantách.

V závěru chci zdůraznit, že jsem chtěl zobecnit některé problémy, které nebyly ve vojenském odborném tisku hlouběji rozebírány, při jejichž řešení se v praxi projevovaly nedostatky i nejasnosti.

Tím chci přispět nejen k ujednacení jednotného chápání, ale i vytvořit podklady pro vševojskové velitele a štáby, které se těmito otázkami bezprostředně zabírají.

PLÁNOVÁNÍ PRÁCE ŠTÁBU SVAZKU NA MĚSÍC

Jedním ze základních dokumentů štábu svazku pro jeho činnost v daném měsíci je Plán velitele a štábu. Při jeho zpracování vycházíme z těchto základních dokumentů:

- Plánu bojové a politické přípravy na výcvikové období;
- Upřesnění úkolů na příští měsíc nadřazeným štábem;
- Plánu kontroly a pomoci zpracovaným štábem svazku na období;
- popř. dalších podkladů — jako závěrů předchozích výsledků kontrol, požadavků odborných náčelníků štábu, znalosti nesplněných úkolů apod.

Připomínky k metodice zpracování tohoto plánu:

Základním požadavkem na zpracovatele je, aby si z Plánu bojové a politické přípravy a ostatních uvedených dokumentů ujasnil a vypsal:

- ty akce, které nebyly z jakýchkoliv důvodů splněny v minulém měsíci;
- úkoly stanovené Plánem BPP na měsíc, pro který se tento plán připravuje;
- úkoly, které plánujeme na počátku příštího měsíce, např. štábní nácvik, velitelsko-štábní cvičení, velitelská shromáždění, apod.; prostě ty, které jsou náročné na přípravu a vyžadují delší čas ke zpracování;
- totéž pokud jde o nejdůležitější úkoly z Plánu kontroly a pomoci (kontrolní zaměstnání, tematická kontrola podřízených, příprava a řízení ukázkového zaměstnání apod.);
- případné požadavky náčelníků a oddělení skupin na plnění rozhodujících úkolů oddělení zejména těch, na nichž se bude podílet více osob z různých oddělení.

Vše může zpracovat, aniž by musel čekat na upřesnění nadřazeného stupně, který kromě vzácných výjimek podstatně tvorbu Plánu ovlivní. Takové případy mohou výjimečně nastat — jako např. mimořádná odvelení, změna v přidělení učebně výcvikové základny, závěrečná kontrola apod.

Příprava hlavních úkolů na měsíc a jejich formulace

Tato činnost je nezbytná. Vytváří základní předpoklad k důkladnému ujasnění si toho, co, kdy a s kým bude velitel a štáb plnit v příštím měsíci, a bude výchozím bodem pro stanovení hlavních úkolů „Plánu“. Pokud tomu tak nebude, může nastat situace, že hlavní úkoly budou více diferencované a svojí formulací

a obsahem „nepokryjí“ společnou oblast těchto zájmů. Ba co více, v extrémním případě nemusí být ve vzájemném souladu s úkoly, nebo se mohou rozcházet.

Počet hlavních úkolů v Plánu bude přímo záviset na rozhodujících úkolech, které podřízená vojska a štáby budou plnit. Bude co do množství proměnný.

V podmínkách našeho štábu bývá v rozsahu 4—5. Prvním z nich zpravidla bývá úkol v oblasti ideově výchovné, politicko-výchovné a stranickopolitické práce, který koncentruje základní úkoly v uvedených oblastech a jejich vliv na ostatní hlavní úkoly. Zbývající 3—4 hlavní úkoly jsou zaměřeny podle specifiky plánovaných úkolů na rozhodující akce daného měsíce a zpravidla budou zahrnovat oblasti:

- přípravy velitelů a štábů,
- přípravy a řízení vojsk,
- kontrolní činnost a pomoc podřízeným.

Každý z hlavních úkolů zahrnuje několik konkrétních dílčích opatření. I když jejich formulace a zejména obsah se mění s charakterem úkolů, na daný měsíc pokrývají naprostou většinu plánovaných úkolů a usměrňují tak cílevědomé úsilí celého štábu k jejich splnění.

Ty úkoly, které je třeba v měsíci splnit a které nelze formulačně zahrnout vzhledem k různorodosti do některého z hlavních úkolů, se ve vlastním Plánu objeví pod samostatnou položkou **Ostatní úkoly**.

Podíl hlavních funkcionářů svazku na stanovení hlavních úkolů

Je pravidlem, že velitel a náčelník štábu svazku si kolem 15. v měsíci vyhradí čas pro zpracovatele Plánu. Vyslechne jeho informaci o úkolech v příštím měsíci, s konečnou platností upřesní formulaci hlavních úkolů. Současně seznámí zpracovatele Plánu se zámyslem jejich plnění z hlediska času, obsahu a obsazení. Popř. upřesní, které akce časově změnit, omezit a naopak akce, které plánované nebyly a které do Plánu zahrnout. Při tom současně stanoví, do kdy zpracovat a k posouzení připravit **Návrh plánu**. Tato činnost v plánovaném procesu je velmi významná z hlediska jednoty názorů a je svým způsobem „posvěcením“ a závazným podkladem pro zpracovatele v další etapě tvorby Plánu.

Při zpracování **návrhu Plánu** je nezbytné, aby zpracovatel vycházel

- z hlavních úkolů stanovených pro měsíc,
 - z připomínek hlavních funkcionářů (velitele, NS),
 - z přidělení učební výcvikové základy od nadřízeného (toto je známo zpravidla do 16. v měsíci),
 - základních plánovacích dokumentů
- stále bez upřesnění nadřízeného stupně (mimo předpokládané kontroly) a požadavků náčelníků oddělení a skupin.

Při zařazování konkrétních dílčích opatření půjde o to, v jakém pořadí a

v jakém rozsahu budou vypracovány. Uvedu konkrétní příklady k hlavnímu úkolu přípravy velitelů a štábů, který bude spočívat v zabezpečení:

- velitelského shromáždění velitele svazku s veliteli praporů,
- štábního nácviku štábu svazku;
- velitelsko-štábního cvičení v terénu s jedním plukem;
- velitelského shromáždění hlavních funkcionářů svazku u velitele okruhu;
- komplexního metodického nácviku bojové pohotovosti;
- ukázkového zaměstnání k zabezpečení mírové spolupráce s PS;
- přípravy a provedení velitelskometodického shromáždění s novými absolventy vojenských škol a absolventy VKVŠ;
- UMS a IMZ pro přípravu povolanců;
- velitelské přípravy důstojníků a praporčků štábu svazku.

Ne všechny uvedené akce jsou charakteristické pro každý měsíc. Jde především o to, jak budou realizovány v Plánu na daný měsíc. Je výhodné je zařazovat z hlediska časové posloupnosti.

Podstatné však je, v jakém rozsahu a jak budou v Plánu rozpracovány.

Buď jako akce — úkol — konstatující skutečnost s termínem a funkcionářem odpovídajícím za splnění na jedné straně zanechá v Plánu **relativní** volnost, na druhé straně však klade zvýšený požadavek na řídící funkcionáře v jejich promyšlení a organizaci (bude třeba řešit na součinnosti poradě), a v souhrnu s ostatními úkoly dojde místo k vytvoření Plánu práce velitele a štábu ke Kalendářnímu plánu s požadavky na vysoký stupeň operativnosti řízení, který se odrazí v měsíčních plánech oddělení.

Nebo tomu můžeme předejít tím, že tento úkol vyřešíme v celém komplexu již v Plánu. Druhý způsob je nesporně výhodnější, i když Plán je co do rozsahu zpracování a času náročnější.

Uvedu příklad rozpracování „Velitelského shromáždění velitele svazku s veliteli praporů“:

- program velitelského shromáždění,
- organizační směrnice VS,
- zpracování návrhu,
- schválení,
- vydání (s výpisem plánu, abychom renarušili plánovací proces útvaru),
- písemné přípravy pro VS,
- schválení písemných příprav,
- nácviky k plánovaným ukázkám,
- generální nácviky ukázek — volit časově tak, aby byl čas k odstranění nedostatků,
- kontrola všestranného materiálového

zabezpečení — volit časově tak, aby byl čas k odstranění nedostatků,

- zahájení velitelského shromáždění,
- řízení velitelského shromáždění,
- závěr a vyhodnocení velitelského shromáždění.

Stejným způsobem (v některých případech v rozsahu menším) zpracujeme ostatní akce z hlavního úkolu na měsíc.

Tento způsob rozpracování je výhodný zejména u těch úkolů a akcí, na jejichž přípravě, zajištění a řízení se podílí více oddělení — skupin štábu. Dává jim totiž reálný předpoklad pro zpracování vlastních plánů práce.

Na druhé straně úkoly, které jsou charakteristické jen pro jedno oddělení nebo skupinu, stačí konstatovat jako akci s uvedením termínu a odpovědnosti za její splnění. Tato akce se pak objeví podrobně v měsíčním plánu práce oddělení — skupiny štábu.

Tak např.

- jednodenní odborná příprava velitelů baterií 30mm PldvK,
- soustředěné školení signalistů pozorovatelů,
- revize finanční služby u x msp.

Forma zpracování Návrhu a jeho obsah:

V našich podmínkách se osvědčilo zpracovávat Návrh Plánu na desku sololitu potaženou a rozlinkovanou vodorovně po 1 cm na kladívkovém papíru, svisle rozdělenou na Akce — úkol, dny v měsíci, zodpovídá, provede — připraví, čas a místo (vše přetážené astralonem). Velikost této desky může být ustálena, nám vyhovuje 130×70 cm.

Na astralon postupně zapisujeme jednotlivé hlavní úkoly a k nim uvádíme přehled opatření popsaný vpředu. Vždy tak, aby daný hlavní úkol byl zcela vyčerpan.

Ty úkoly, které jsme nemohli zahrnout do některého z hlavních úkolů, tvoří závěrečnou část pod názvem **Ostatní úkoly**. Sem patří např.

- přezkoušení pořadového výcviku,
- spolupráce s LM,
- sportovní den velitele svazku,
- kontrolní činnost a pomoc (pokud není jako součást hlavního úkolu),
- revize a další úkoly stanovené plánovacími dokumenty.

Některé z nich rozepíšeme nebo konstatujeme podle předchozích zásad. Jako poslední uvádíme:

- součinnostní porady velitele se zástupci (zpravidla 2 — 1. kolem 5.—7., druhá kolem 19.—22. v měsíci),

— součinnostní porady náčelníka s náčelníky oddělení — skupin (1X týdně, zpravidla v pátek),

— shromáždění hlavních funkcionářů svazku s hlavními funkcionáři útvarů k hlášení splnění úkolů za měsíc a zámysl plnění úkolů v příštím měsíci,

— schválení měsíčních plánů náčelníků oddělení a skupin — velitele a náčelníka štábu,

— základní časové úkoly pro plánování na příští měsíc.

Několik slov k obsahu:

Posoudit, co do plánu zahrnout, je vskutku obtížné a závisí též na kvalitách a zkušenostech řídicích pracovníků a jednotě názorů nadřízených stupňů velení. Nemohu proto dát jednoznačný návod, co do Plánu zahrnout; nemám tím na mysli hlavní a rozhodující úkoly měsíce, ale ty zdánlivě podružné úkoly, ze kterých běžný denní život sestává. Do Plánu není vhodné zahrnout ty úkoly, které jsou dány statutem štábu (DR), např. tělesná příprava, pravidelná shromáždění štábu apod.

Z hlediska řízení, operativního působení na denní problémy zastávám názor, aby se v Plánu objevily ty úkoly, které byly zahrnuty v plánu na období. Dávají totiž přehled o zatížení jednotlivých oddělení a skupin v průběhu měsíce a tím i možnost řešit náhle vzniklé situace, které přinášejí život.

Ke stanovení termínů pro plnění úkolů:

Problémy v sestavování Návrhu plánu na měsíc z hlediska času nevznikají tam, kde byl promyšlen a v návaznosti na úkoly zpracován plán bojové a politické přípravy na období. Pokud byly termíny stanoveny od „boku“ nebo z neznalosti či pohodlnosti určen místo termínu „1 den“, o to je obtížnější práce zpracovatele. Základním požadavkem však zůstává, aby plánované termíny byly dodrženy. Nadřízené stupně velení tuto zásadu zpravidla respektují.

Je vhodné plánované termíny barevně rozlišovat — např.

- červeně — nadřízený stupeň velení (zde nemůžeme posunovat termíny),
- černě — vlastní plánované akce,
- modře — ty úkoly, které jsou

v plánu uvedeny jako „jeden den“, nebo ty požadavky, které v Plánu na období nebyly a jejichž uskutečnění náčelníci požadují (z hlediska času se zařazují podle možnosti). Z praxe víme, že v jeden den probíhá několik akcí (někdy více jindy méně), půjde tedy o to, vytvořit určitou rovnováhu v zatížení štábu v jednotlivých dnech.

U našeho štábu je vžita zásada, že pondělky jsou vyhrazeny pro ideové výchovnou a stranickopolitickou práci. To svým způsobem zpracovateli ulehčí stanovení některých termínů (politická aktualita, stranická schůze apod.). Tím nechceme říci, že další činnost v dané dny štáb nekone.

Dalším důležitým momentem je, aby se některým akcím z hlediska času dostalo priority a měly „zelenou“ a aby v těchto dnech byl pohyb štábu maximálně omezen. Jde především o tyto akce:

- marxisticko-leninská příprava štábu,
- nácviky bojové pohotovosti,
- štábní nácvik štábu,
- velitelská příprava štábu,
- případné akce, o kterých rozhodl velitel, že se jich zúčastní celý štáb.

Je složité toto zabezpečit např. tehdy, jsou-li útvary vyvedeny do VVP a část štábu svazku se podílí na řízení jejich činnosti. Proto jsme nuceni volit termíny (měnit původní — pokud nebylo domyšleno při plánování na období) jiné tak, aby úkol byl zabezpečen.

Účast příslušníků štábu na plnění plánovaných úkolů a podíl náčelníků na tvorbě

Základní řády a vydané rozkazy stanoví přesně odpovědnost velitelů a náčelníků za danou oblast života. Tato skutečnost musí být dostatečně známa i zpracovateli Návrhu tak, aby podíl příslušníků štábu na plnění úkolů byl v souladu s uvedenými zásadami se současnou soudružskou sounáležitostí i patriotismem k dané oblasti.

Tak např. třídílné řízení bojových vozidel je záležitostí operačního oddělení (skupiny) — mohou stát při realizaci technici stranou? Výzbroj tanků je záležitostí techniků — výzbrojní službu proto nebude zajímat? Podobně v další oblasti a služby. Účast jednotlivých příslušníků štábu na plánovaných akcích je předpokladem realizace Plánu. Je proto nezbytné, aby při jejich zařazování (početním) ke splnění jednotlivých opatření proběhla úzká součinnost s jednotlivými náčelníky oddělení — skupin. Toto se netýká těch úkolů, na jejichž účasti se podílí celý štáb (MLP, ŠN, vel. příprava), stejně jako těch, u kterých velení svazku jednoznačně stanoví, která oddělení se na plnění úkolů budou podílet (kontrolní zaměstnání, následná kontrola, pomoc při zpracování plánu vyvedení útvaru do VVP, příprava ukázek, pomoc Lidovým milicím apod.). Jednotlivá oddělení (skupiny) mají tedy příležitost se aktivně po-

U štábu probíhá v měsíci celá řada zpracovatelských úkolů (písemné přípravy, zpracování štábních nácviků, taktická odborná cvičení, ukázková zaměstnání apod.) a z hlediska jejich schválení je účelné v Plánu tuto činnost soustředit na 1—2 dny v měsíci; tím zabráníme opakování styku v téže věci s velitelem nebo jeho zástupci se současným vytvořením časových podmínek pro zpracovatele.

Časová koordinace plánovaných úkolů je jedním z důležitých okamžiků při sestavování Návrhu plánu. Spočívá v tom, aby plánované úkoly z hlediska času a účasti funkcionářů na jejich zabezpečení byly reálné a splnitelné. Vyžaduje projít celý Návrh den po dni, termíny měnit tam, kde se akce kříží, kde se nedostává síla jejich zabezpečení, se současným označením těch dnů, které jsou „volnější“ a těch, které jsou „přehlceny úkoly“. Je vhodné, aby toto zpracovatel učinil s dalším příslušníkem štábu — vhodnou osobou je náčelník operační skupiny — oddělení, který má současně možnost se s Návrhem seznámit, opakovat a doplňovat.

dílet na tvorbě Návrhu plánu. Zatím tato činnost je jedním ze slabších článků činnosti štábu v procesu plánování, i když je nezbytná především z hlediska pozdějšího schvalování.

Velitel (NŠ) stanoví dobu, kdy zpracovatel spolu s náčelníkem operační skupiny [oddělení] přednáší celkový záměr a pojetí Návrhu [zpravidla 17. odpoledne nebo 18. dopoledne]. Jde především o způsob zabezpečení hlavních úkolů a jejich předpokládané řešení z hlediska obsahu, času a účasti osob na jejich plnění. Případné nejasnosti zpracovatel vysvětlí a zdůvodní a tam, kde velitel (NŠ) rozhodne jinak, upraví. Přitom využívá dnů označených jako „volnější“.

V této době je již pro tisk připravena titulní strana Plánu práce velitele a štábu s hlavními úkoly s označením „Návrh“. Současně je jako čistopis připraven Program přípravy důstojníků a praporčíků pro příští měsíc (tvoří přílohu Plánu).

Upřesnění úkolů od nadřízeného stupně velení je doručeno ve formě šifrovky zpravidla 18. dopoledne (neznám případ zpoždění) a během 30 minut, kdy jej obdrží velitel nebo náčelník štábu, se dostává s jejich vyjádřením na stůl zpracovatel. První činností zpracovatele je

seznámit se s obsahem v plném rozsahu a potom:

— porovnat uvedené termíny s dříve plánovanými. Pokud jsou souhlasné nebo se změnu dověděl dříve, nemusí nic v Návrhu měnit;

— vyznačit do Návrhu plánu ty nové úkoly, které se týkají části nebo většiny štábu (mimořádné rozkazy, ukázky k některým oblastem života, zpracování hlášení apod.); to vyžaduje úpravy v již stanovených termínech Návrhu (opět se potvrzuje účelnost označit si volnější dny);

— povolat bezprostředně ty náčelníky oddělení (skupin), kteří mají v upřesnění odborné úkoly, seznámit je s nimi a na místě od nich žádat, co z toho zahrnout do Návrhu a co do výpisu pro podřízené útvary.

Celá činnost je podle zkušeností záležitosť dvou hodin práce.

Skončením této činnosti je Návrh plánu připraven pro tisk.

Výpis z Plánu pro podřízené útvary zpracujeme souběžně s Návrhem plánu a v souladu s jeho obsahem. Podřízeným útvarům upřesňujeme časově, obsahově a prostorově plnění úkolů a opatření, které velitel svazku rozhodl a které se proti Plánu BPP na období mění (časově nebo místně).

Máme vžitou zásadu nedávat do výpisu to, co

— je v Plánu BPP velitele svazku na období a nemění se,

— se týká malého počtu osob — jednoho nebo dvou (zabezpečí si příslušný náčelník osobně).

Naproti tomu zahrnujeme všechny změny, ke kterým v příštím měsíci dochází, ať již vinou vlastního plánovacího procesu, nebo zásahem nadřízeného stupně velení; např. v přidělení učebně výcvikové základny, odvelení, zabezpečení různých akcí celospolečenského významu apod.

Obsahově tento Výpis slouží k tomu, aby podřízené útvary měly možnost reálně zplánovat činnost na příští měsíc. To vyžaduje, aby funkcionáři štábu svazku, kteří se na tomto Výpisu podílejí, domýšleli uváděné akce v celém komplexu. Nevhodné je např. školení agitátorů, distributorů tisku, knihovníků ve všední den. To má za následek odtažení desítek lidí od výcviku.

Z hlediska obsahu bude Výpis obsahovat o to, o čem méně jsme domýšleli při zpracování Plánu bojové a politické přípravy na období a čím více došlo ke změnám od nadřízených stupňů. Dát jed-

noznačný návod na obsah je obtížné proto, že každý svazek má své specifické podmínky a úkoly, které bude plnit. Rozhodujícím kritériem však zůstává vytvořit podřízeným včas podmínky pro plánování.

Podklady pro zpracování Výpisu a podíl štábu na nich pozůstávají z

— konkrétního přidělení učebně výcvikové základny v rámci svazku,

— plánu odvelení na příští měsíc,

— výpisu z plánu práce velitele a štábu na měsíc,

— požadavků náčelníků oddělení (skupin) štábu ke splnění toho či onoho úkolu.

Učebně výcvikovou základnu — vlastní i přidělenou od nadřízeného štábu přiděluje pro všechny útvary zásadně zástupce velitele pro bojovou přípravu s přihlédnutím k plánovaným úkolům a dosaženým výsledkům v oblasti BPP. Přidělení podrobně zanáší do Plánu operační oddělení (skupina).

Plán odvelení vychází z celkového plánu odvelení na období. Upřesňuje jej náčelník štábu s náčelníkem organizační skupiny (za případné účasti příslušných zástupců a náčelníků) v souladu s plánovanými úkoly na příští měsíc a schválí jej velitel.

Požadavky odborných náčelníků (skupin) na akce, které nebyly plánovány, nebo od nadřízeného stupně, popř. se v Plánu BPP objevily jako „1 den“, předkládají na předtištěném formuláři k 15. až 16. v měsíci s předpokládanou dobou a místem konání. Akce od nadřízeného upřesníme 18. po obdržení šifrovky nadřízeného.

Forma Výpisu není stanovena. U nás se vžil tiskopis A4 s rubrikami — den, hodina, úkol, akce, opatření, účast, zodpovídá, místo, poznámka.

Chronologicky po jednotlivých dnech zde uvádíme jednotlivé akce. Poslední stranu tvoří obsah akcí, které jsou shodné pro většinu útvarů s rozdílným časovým plněním. Tento způsob se osvědčil.

Přílohu Výpisu tvoří:

— Plán přidělení učebně výcvikové základny (graficky, doplněný nezbytným textem),

— Plán odvelení.

Současně probíhají u štábu práce na různých organizačních nařízeních, které mají ovlivnit jednotlivé útvary. Např. nařízení k vyvedení vojsk do VVP (zabezpečení technikou, zpracování Plánu činnosti při vyvedení, organizační a materiální zabezpečení velitelského shromáždění velitele svazku) apod. Snažíme se, aby útva-

ry dostaly k 21. v měsíci maximální množství podkladů pro plánování.

Zpracovaný Návrh plánu a Výpis všestranně sladěný jde do tisku a je zhotoven během jednoho dne v omezeném množství výtisků, které jsou vydány 18. odpoledne nebo 19. v měsíci.

— veliteli, náčelníku politického oddělení, náčelníku štábu,

— zástupcům velitele (ZV-BP, ZT-ZV, ZVT),

— náčelníku operační skupiny — oddělení,

— zpracovateli, popř. dalším funkcionářům podle rozhodnutí náčelníka štábu.

Tito funkcionáři mají nejméně 1—2 dny na jeho prostudování a dání připomínek. Velitel svazku stanoví dobu (zpravidla 20. dopoledne) k projednání Návrhu plánu a Výpisu. Velitel s uvedenými funkcionáři vyslechne námitky, připomínky i zdůvodnění zpracovatele, nařídí případné opravy a Plán společně s náčelníkem štábu schválí. Výpis schválí náčelník štábu.

Tímto okamžikem se stal Plán a Výpis zákonem, který je povinen každý příslušník štábu svazku respektovat a na jeho plnění se aktivně podílet. Je to také dokument, který musí vedoucí funkcionář kdykoliv obhájit jako vlastní dokument.

To bude vždy záviset na tom, do jaké míry se na jeho tvorbě osobně podílel.

Rozsah Plánu a jeho případné změny:

Posuzovat kvalitu Plánu i Výpisu podle množství listů a stran je druhořadé a nemá nic společného s realizací plánovaných úkolů. Prvořadým měřítkem je jeho obsah, konkrétnost a realita tak, aby každému náčelníkovi oddělení (skupiny) byly jasné úkoly a termíny, na kterých se oddělení (skupina) bude podílet a vytvořeny podmínky pro organizovanou činnost příslušníků daného oddělení (skupiny). Jen tak lze hovořit o cílevědomém řízení. Život sám přináší změny, z nichž některé podstatně ovlivní plánovanou činnost pro daný den. S tím počítáme a to jak v Plánu práce štábu, tak i v plánech jednotlivých oddělení na měsíc. Ponecháváme v nich určitou časovou zálohu, i když je to velmi obtížné a v některých měsících nemožné. Potom řešíme úkoly metodou hlavního článku, řešíme zásadní problémy, slučujeme akce při výjezdech, volíme zastupitelnost. Posuzovat náročnost řídicího pracovníka na štábu podle toho, jak rozdává úkoly na potkání, bez promyšlení, koncepce, bez ohledu na plán a možnosti lidí, vyvolává nervozitu a snižuje jeho autoritu v očích podřízených.

PALEBNÁ PŘEVAHA NAD NEPŘÍTELEM

Praxe velitelsko-štábních cvičení na operačních stupních v uplynulých letech, jakož i cvičení NEUTRON-75 a MORAVA-76, jednoznačně zdůrazňuje potřebu poukázat na základní povinnost velitelů a štábů všech stupňů — vytvářet podmínky k dosažení potřebného stupně palebné převahy nad nepřítelem. Tuto základní povinnost zakotvují řády a předpisy Československé lidové armády na předních místech, např. Vševojsk-1-1 v článku 3.

Úsilí o dosažení palebné převahy nad nepřítelem není jevem novým, který by snad byl inspirován zavedením raketových jaderných zbraní. Tato skutečnost však přinesla pro úspěšné vedení operace a boje nové prvky, a to na všech stupních velení.

Dosáhnout palebné převahy v soudobé operaci a boji můžeme jedině hromadným použitím raketového vojska, dělostřelectva, letectva a tanků na hlavním směru činnosti vojsk s cílem současně, spolehlivě a efektivně ničit prostředky jaderného napadení nepřítele, jeho dělostřelectvo, palebné prostředky, živou sílu, místa velení, prostředky PVO a letectvo na letištích i ve vzduchu. Komplex těchto opatření zahrnuje i takové úkoly jako je využívání ochranných vlastností terénu, ženijní práce, maskování bojových sestav, včasný manévr palbou a pohybem, dezinformace nepřítele atd.

Přitom nemůžeme pominout ani takové základní principy vojenského umění, jako je získání a udržení operační a taktické iniciativy, soustředění sil a prostředků na hlavním směru, narůstání sil úderu, palebnou součinnost vojsk apod. Zde pochopitelně hraje hlavní úlohu množství a kvalita prostředků ničení soustředěných na válčišti a jejich těsná vzájemná součinnost. Stále se však ukazuje, že jedním z rozhodujících činitelů k dosažení palebné převahy je čas, k jehož hodnocení používáme celý systém různých norem, mnohdy i subjektivně stanovených.

Vysoká pohyblivost, vzrůstající síla a taktická samostatnost divizí a útvarů armád většiny vyspělých států dává soudobým útočným operacím palebný a manévrový charakter. Manévr silami a palebnými prostředky má za cíl vytvořit nejvýhodnější uskupení vojsk na rozhodujících směrech, která zabezpečí dosažení palebné převahy nad nepřítelem v rozhodujících etapách operace a

způsobí mu rozhodující ztráty. K dosažení palebné převahy v operaci je nutné především vytvořit potřebné uskupení palebných prostředků, stanovit způsob jejich bojového použití, rozdělit mezi ně úkoly a objekty v souladu s jejich palebnými možnostmi a jejich určením, určit formy a metody ničení hlavních objektů a cílů nepřítele v souladu se situací.

Způsoby plnění palebných úkolů, rozdělení palebných prostředků k ničení objektů (cílů) nepřítele a palebná součinnost v útočné operaci vyžadují takovou organizaci bojového použití těchto prostředků, která zabezpečuje efektivní ničení systému obrany nepřítele s cílem maximálně snížit ztráty vojsk v útoku, narůstání tempa útoku a splnění bojových úkolů vcelku. Ukazuje se, že nejúčinnější formou bojového použití např. dělostřelectva v soudobém boji a operaci je činnost, která spočívá na stejných principech, jakými organizovala dělostřelecký útok v operacích Sovětská armáda za druhé světové války. V obranných operacích pak tomu odpovídaly formy a metody protipřípravy.

Zkušenosti ze cvičení svědčí o tom, že i v současných podmínkách můžeme tyto osvědčené principy tvořivě uplatnit a hlavně pak tehdy, kdy operace probíhá bez použití jaderných zbraní. Hlavním nositelem úkolů ničení nepřítele bude (jako za druhé světové války) dělostřelectvo a letectvo. Dělostřelectvo ničí tedy taktické prostředky paderného napadení, dělostřelecké a minometné baterie, velitelská stanoviště, protitankové řízené střely, tanky a samohybné dělostřelectvo, boji obranné stavby a ničí další cíle.

Vysoká efektivnost paleb dělostřelectva, jeho velká životnost a možnost působit nezávisle na počasí, roční a denní době i podmínkách situace, činí boj s nepřátelským dělostřelectvem jedním z nejdůležitějších prvků při dosahování palebné převahy nad nepřítelem.

Zkoumáme-li však podmínky k dosažení efektivního využití dělostřelectva v boji o palebnou převahu, nemůžeme se při stanovení úrovně kritérií a parametrů účinnosti v žádném případě řídit zásadou „čím více — tím lépe“. Jde totiž o to, že při použití daných prostředků ničení má svoje místo i určitá úroveň **nasycenosti prostředky**, t. j. hodnota ukazatelů, kdy další zvyšování množství sil a prostředků nevede k pronikavé změně očekávaného výsledku. Tyto závěry vycházejí ze zkušeností Velké vlastenecké války a jednoho z důležitých principů vojenského umění — principu hromadění sil a prostředků. Rozhodné a směle prosazování tohoto principu na směru hlavního úderu zabezpečovalo neustálý růst operačních hustot a vytvářelo podmínky ke spolehlivému palebnému umlčení nepřátelské obrany a k rozhodnému rozvíjení operace do hloubky. Dokumentují to některé údaje operací Velké vlastenecké války o použití dělostřelectva — viz **tab. 1**.

Je známo, že úspěch boje a doba jeho trvání závisí na **poměru sil**. Zvětšení tohoto ukazatele ovlivní výsledek boje jen do určité meze, za níž nemůžeme očekávat pronikavější změny výsledku. Charakteristickým příkladem tohoto tvrzení může být závislost ztrát (Z) na množství střeliva (r):

$$Z = 1 - (1 - Z_1)^r$$
, kde Z_1 je hodnota ztrát způsobená jednou střelou.

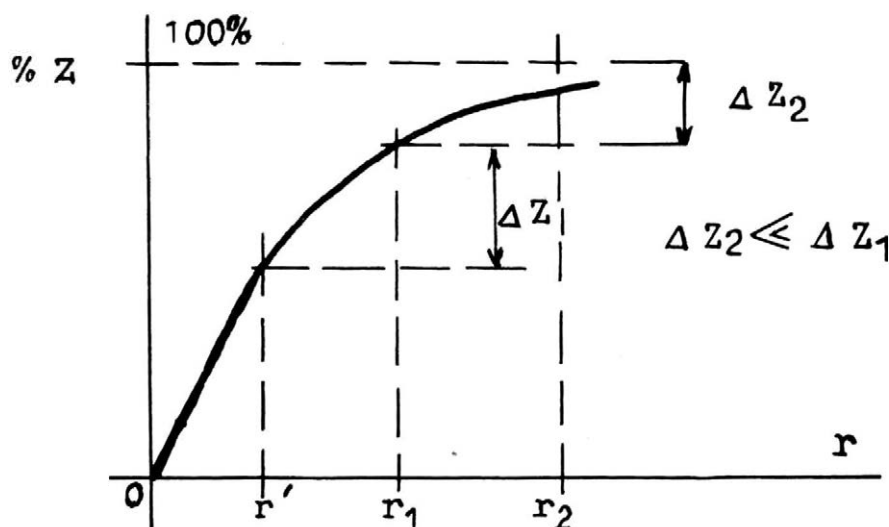
Rozbor uvedeného vzorce a jeho grafického vyjádření na **obrázku 1** ukazuje, že vliv množství střeliva na hodnotu ztrát a tedy i poměru sil se projevuje jen v určitých mezích.

Druhým, neméně významným činitelem k získání palebné převahy nad nepřítelem, je již zmíněné kritérium **času**. Volba správného okamžiku zahájení např. palebné přípravy za útoku či protipřípravy v obraně má, jak potvrzují zkušenosti Sovětské armády z druhé světové války, skutečně veliký význam.

Tabulka 1

Ukazatel	operace, rok, front		
	běloruská 1944 1. BF	jaško-kišiněvská 1944 2. UF	vislo-oderská 1945 1. BF
Šířka pásma v km	240	320	163
Celkem děl a minometů	8 314	9 698	16 080
Poměr sil v hlavních v pásmu F	2,9 : 1	4,1 : 1	7,1 : 1
Šířka úseku průlomu v km	29	16	30
tj. v procentech k celkové šířce pásma	12	5	18
Celkem děl a minometů	(5 929)	(8 230)	(7 478)
v pásmu průlomu v % k celkovému počtu hlavní na frontě	71	85	46
Poměr sil v dělostřelectvu v úseku průlomu	9 : 1	11 : 1	10 : 1

Rozhodujícím činitelem zde však není astronomický čas, ale hodnota **předstihu** před nepřítelem, tedy časový rozdíl mezi zahájením vlastní a nepřátelské činnosti. Ovšem i dobře organizované a připravené opatření uskutečněné předčasně či opožděně, nemusí splnit očekávání; např. rozvinutí dělostřelectva ve střetném boji či uvedení raketového vojska do příslušného stupně pohotovosti.



Obr. 1

Na první pohled by se tedy zdálo, že výběr kritérií pro hodnocení času není problémem a že tedy astronomický čas by mohl být jediným kritériem. Jde však o to, abychom všechna potřebná opatření, která vytvářejí podmínky k dosažení palebné převahy, splnili co nejdříve. Vzhledem k charakteru ozbrojeného zápasu jakožto dvoustranné činnosti zde vystupuje jako hlavní kritérium času — časový rozdíl mezi činnostmi obou válčících stran. Hodnota tohoto předstihu velmi vážně ovlivňuje veškerou činnost štábů a vojsk. Činnost raketového vojska a dělostřelectva hraje při analýze této hodnoty důležitou roli. Naskytá se zde myšlenka, zda nejde o určitý stupeň analogie s poměrem sil — o možný „poměr sil v čase“.

V souvislosti s rostoucím významem faktoru času nabývá potřeba dosahování vysokého tempa útoku rozhodujícího významu. Jde v podstatě o boj za získání času a prostoru v operaci a ve válce jako celku, tedy o boj, charakterizovaný vysokou aktivitou vojsk. Základem aktivity vojsk je předstihující zničení nepřátelských prostředků jaderného napadení, včasné zničení jeho záloh, vnucení nepříteli vlastní vůle, vedení nepřetržitého boje ve dne i v noci a za jakéhokoli počasí. Předstihující zničení prostředků jaderného napadení nepřítel podmiňuje nutnost jejich zničení ještě do doby, kdy mohou vojskům v útoku způsobit velké ztráty, popř. jim znemožnit pokračování útoku. Z toho vyplývá požadavek, aby velitelé, štáby i vojska byla schopna včas, organizovaně a účelně reagovat na činnost nepřítel.

Orientační hodnotu pravděpodobnosti včasné reakce na činnost nepřítel (P) získáme poměrně snadnou úvahou. Na časovou osu nanese hodnotu T_p (doba přípravy a vlastní činnosti nepřítel), získanou reálným zhodnocením možnosti nepřítel v dané situaci. Její počátek označíme písmenem A a konec písmenem B. Celou úvahu povedeme v rovině časové rovnováhy mezi hodnotou T_p a hodnotou T_v , která představuje celý cyklus vlastní činnosti, skládající se z reakce na činnost nepřítel, rozhodovacího procesu, realizace nařízených opatření podřízenými vojsky.

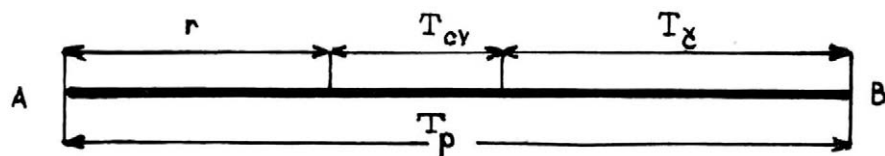
$$T_p = T_v, \text{ kde } T_v = r + T_{cv} + T_z$$

r = doba reakce na činnost nepřítel,

T_{cv} = doba potřebná k realizaci rozhodovacího procesu,

T_z = doba potřebná k realizaci opatření vyplývajících z rozhodnutí čili z T_{cv} . Graficky to můžeme znázornit — viz obr. 2.

Jak z rovnice, tak z náčrtu vyplývá, že zjistit příznaky nebo zahájení činnosti nepřítel musíme v době, dané hodnotou r . Překročit tento čas znamená porušit rovnováhu v rovnici a prakticky buď zkrátit dobu pro rozhodnutí a jeho realizaci vojsky a nebo snížit pravděpodobnost včasné reakce na mínimum a tím i ohrozit splnění úkolu. Podobně je tomu i s hodnotou T_p , která



Obr. 2

obsahuje nejen časovou hodnotu činnosti nepřítele, kterou jsme zjistili a správně předvídali, ale i činnost, kterou nemůžeme zjistit a nemůžeme ani mnohdy předvídat a také činnost, na kterou již nemůžeme reagovat.

Uvedu příklad: Průzkum zjistil, že se nepřítel připravuje v průběhu operace k prvnímu jadernému úderu. Jestliže v tomto případě včas nezabezpečíme zvýšení bojové pohotovosti vlastních jaderných prostředků, pak tím vlastně narušujeme uvedenou rovnici, která se tak stává vlastně nerovností tohoto tvaru:

$$T_{cv} + T_d > T_p - r.$$

Jinak řečeno, stane se první jaderný úder nepřítele pro nás nenadálým a neočekávaným.

Tyto stručné závěry můžeme aplikovat na různé druhy bojové činnosti (palebnou přípravu, protipřipravu, střetný boj či sražení atd.) i pro různé druhy prostředků ničení (raketové vojsko, dělostřelectvo, letectvo aj.).

Využití bohatých zkušeností, získaných Sovětskou armádou a jejím dělostřelectvem ve Velké vlastenecké válce, vytváří významný základ pro další rozvíjení forem a metod boje za dosažení palebné převahy v operaci a boji, vedené dělostřelectvem v současných podmínkách. Při studiu těchto forem a metod bereme v úvahu změny, ke kterým došlo ve výzbroji dělostřelectva:

— bylo zavedeno samohybné dělostřelectvo, které vyniká značnou pohyblivostí,

— armády pravděpodobného protivníka používají atomové dělostřelectvo a vyvíjejí munici se zvýšenou efektivností účinku v cíli,

— cíle a objekty, umlčováné a ničené dělostřelectvem na bojišti se staly více odolnými, mobilními a také méně zranitelnými.

Boj se soudobým dělostřelectvem je stále složitější vzhledem k velmi krátké době, po kterou je v palebných postaveních (čímž se ztěžuje jeho zjištění) a obsluhy děl jsou chráněny proti střepinám. To vše vyžaduje, abychom přehodnotili způsoby jeho ničení i normy spotřeby munice. Stejně složitou je organizace průzkumu nepřátelského dělostřelectva.

Dosažení palebné převahy nad nepřátelským dělostřelectvem vyžaduje však nejen umění organizovat a vést s ním boj, ale také řešit celou řadu složitých vojenskovo-technických a technických úkolů již v míru. V podstatě jde o úkoly, které vyplývají z cyklu: průzkum — velení — palba.

Cvičení na operačních stupních potvrdila, že průzkum nepřátelského dělostřelectva musíme řešit komplexně s využitím všech druhů průzkumu, centrálně jej řídit a vyhodnocovat. To samo však ještě nestačí. Je třeba věnovat pozornost pronikavému zvýšení efektivnosti prostředků dělostřelectveckého průzkumu cestou zavádění nových, technicky progresivních prostředků, schopných rychle a spolehlivě zjišťovat nepřátelské baterie všeho druhu.

Velení raketového vojska a dělostřelectvu s cílem vybojovat a udržet palebnou převahu nad nepřítelem vyžaduje optimální realizaci jeho palebných a bojových možností. Bojové možnosti raketového vojska a dělostřelectva vlivem prudkého rozvoje vědy a techniky v poválečném období pronikavě vzrostly. Abychom těchto možností mohli optimálně využít, musí tomu odpovídat i příslušná kvalita forem a metod velení jak vševojskových velitelů a štábů,

tak i náčelníků raketového vojska a dělostřelectva. Abychom mohli přijmout optimální rozhodnutí o použití palebných prostředků, musíme mít určitou a příslušně zpracovanou sumu informací, ovládat racionální metody logického myšlení a přijaté rozhodnutí včas předat vykonavatelům. Zkušenosti ze cvičení ukazují, že objem práce ve štábech natolik vzrostl a na druhé straně vyhrazená doba pro tuto činnost natolik se zmenšila, že bez zavedení a plného využití výkonné výpočetní techniky a jiných prostředků mechanizace a automatizace nemůžeme pronikavě zvýšit operativnost a kvalitu velení raketovému vojsku a dělostřelectvu.

K vlastnímu vedení účinné palby (a úspěšného boje s nepřátelským dělostřelectvem) musíme disponovat vysoce efektivními, rychle pracujícími palebnými systémy, které svými bojovými možnostmi převyšují prostředky nepřítele, a ovládat účinné metody a způsoby boje s dělostřelectvem. Jednou ze současných tendencí v rozvoji dělostřelectva je přechod na samohybnou verzi s obrněnou ochranou obsluhy a automatizací řízení jeho palby. Důležitými kvalitativními změnami v dělostřelectvu západních armád je jeho přechod na jeden z druhů nosičů taktických jaderných zbraní, zvýšení jeho palebné síly zvětšením dostřelu, mohutnosti účinku munice, přesnosti střelby a vzrůst raketových systémů salvové palby.

Studium forem a metod boje s nepřátelským dělostřelectvem (úspěšně uplatněných Sovětskou armádou v létech Velké vlastenecké války) ukázalo, že organizace a řízení protibaterijní činnosti bylo centralizováno. Zkušenosti ze cvičení plně potvrzují, že i když došlo k pronikavým změnám ve způsobech vedení operace a boje, nemusíme od tohoto osvědčeného principu upouštět, ale naopak dále jej rozvinout a uplatnit v dialektické souvislosti s řadou činitelů, kteří jej ovlivňují. Jsou to především podmínky operace a boje, šířky pásem (úseků) činnosti vojsk, druh bojové činnosti apod.

Účast dělostřelectva v boji o palebnou převahu v různých druzích bojové činnosti má svoje charakteristická údobí, v nichž jeho palebná činnost má zvláštní význam.

Za **útok** je to průlom obranných pásem nepřítele, kde včasné a cílevědomé vytvoření požadované hustoty hlavní je v podmínkách vedení operace bez jaderných zbraní rozhodující podmínkou úspěchu. Neméně významnou roli hraje dělostřelectvo při odrážení protiúderu a zmaření snahy nepřítele o získání palebné převahy na směru protiúderu.

V **obraně** se hlavní tíha boje o získání palebné převahy soustředí do dvou údobí — na protipřípravu a protiúder (protiútok). I zde plně platí nutnost uplatnění hlavních principů bojového použití dělostřelectva — jeho dovedné a včasné soustředění na směru hlavního úsilí obrany.

Ve **střetném boji (sražení)** má rozhodující význam v boji o palebnou převahu průzkum a včasné zjištění nepřátelského dělostřelectva, včasné rozvinutí vlastního dělostřelectva a zahájení účinné palby.

Při plánování boje s nepřátelským dělostřelectvem přesně rozlišujeme o jaký druh dělostřelectva jde, zda o tažené, samohybné či dělostřelectvo s jadernou náplní. Toto dělení vyžaduje potřebné procento efektivnosti palby, které závisí na množství střeliva, dopraveného na cíl.

V této souvislosti chci poznamenat, že pojem **ničení či umlčování** ne vždy správně chápeme. Mohu to vysvětlit při zhodnocení konkrétních podmínek plnění úkolů. Nepřátelská baterie bude ničena, když na ni dopadne určitá

Tabulka 2

Ráz cíle	Úkol střelby	Velikost M nebo P v %
Skupinové cíle:		
- nekrytá rozmístěná živá síla	umlčení	M = 30
	ničení	M = 50 až 60
- krytá živá síla	umlčení	M = 20 až 25
- dělostřelecké a minometné baterie	umlčení	M = 20 až 25
	ničení	M = 50 až 60
- tanky, OT a SHD	umlčení	M = 20 až 25
- jednotlivé cíle včetně prostředků jaderného napadení	ničení	P = 70 až 90

norma munice, vystřelená s odpovídající úrovní ukazatele efektivity palby (matematické naděje procenta zasažení rovné 50 až 60 %). Přitom předpokládáme, že ztráty na materiálu, lidech i morální účinek bude tak veliký, že baterie ztratí plně svoji bojeschopnost. Jde-li o baterii pozorovanou, ničíme palbou na základě výsledků přímého pozorování.

Pod pojmem umlčování baterií chápeme způsobení takových ztrát a dosažení takového morálního účinku, který baterii vyřadí z boje na určitou dobu, po jejímž uplynutí může být baterie dále bojeschopná, je omezen její manévr a narušeno její velení. Baterie umlčujeme palbou se spotřebou, která odpovídá matematické naději procenta zasažení rovné kolem 30 %.

Normy spotřeby munice při ničení jsou přibližně třikrát větší než při umlčování.

Průměrné hodnoty stupně zasažení nepozorovaných cílů za Velké vlastenecké války a při cvičeních v poválečném období viz **tabulku 2**.

Současná praxe nedoznala v podstatě změn v aplikaci hodnot v tabulce 2. Přesto byly nutné některé změny ve způsobech plnění palebných úkolů při ničení a umlčování nepřítele a především jeho baterií v současných podmínkách. Zavedení samohybných obrněných děl, schopných používat jadernou municí, vyžaduje, abychom je ničili ve všech údobích bojové činnosti současně s ostatními prostředky jaderného napadení. Při nedostatku palebných prostředků ke splnění tohoto úkolu hlavně pak v období dělostřelecké přípravy útoku (tento případ je pravděpodobný při vedení bojové činnosti bez použití jaderných zbraní), půjde o umlčování baterií obvyklým způsobem, u samohybných baterií pak jedním mohutným palebným přepadem. Tento palebný přepad (baterie jsou schopny opustit palebná postavení i pod palbou) netrvá déle než 10 až 15 minut. Před zahájením palebného přepadu je nutný doplňkový průzkum těchto cílů, který je však poměrně obtížný. Proto v případě, kdy nelze jej organizovat, je třeba podrobně vyhodnotit podmínky terénu v prostorech rozmístění palebných postavení nepřátelských samohybných baterií, možnosti jejich manévru a další okolnosti, umožňující zvolit takový druh palby na tyto baterie, který je v dané situaci nejefektivnější.

Samohybné baterie nepřítele, zjištěné v průběhu bojové činnosti, můžeme umlčovat rovněž jedním palebným přepadem do získání potřebného výsledku

či do přisunutí dalších prostředků k jejich ničení, přičemž v prvním případě — s maximální a ve druhém — s potřebnou spotřebou k zamezení jejich odchodu z palebných postavení. Přerušení palby umlčované baterie a její přemístění do nového prostoru, nebo jen přerušení palby hodnotíme jako splnění úkolu jejího umlčení.

Využití bohatých zkušeností Sovětské armády a jejího dělostřelectva z Velké vlastenecké války vytvořilo významný základ pro další rozvoj metod a forem k získání palebné převahy nad nepřítelem v soudobé operaci a boji. Analýza cvičení svědčí o neustále narůstající aktivitě vedení palebné činnosti, která se projevuje ve snaze v co nejkratším čase zničit palebné prostředky a vojska nepřítele s maximální efektivností.

Vytvářet podmínky pro narůst aktivity palebné činnosti znamená trvale studovat a rozvíjet na vědeckém základě celý proces, charakterizovaný složkami — průzkum, velení, palba. Je známo, že nejen kvalita palebných kompletů, ale i včasné a přesné zjištění rozmístění objektů ničení, rychlé předání těchto údajů palebným jednotkám, má rozhodující význam v boji o palebnou převahu. Stále se zvyšující technická úroveň palebných prostředků umožňuje jim zkrátit dobu pobytu na jednom místě na minimum. Tím se značně zvyšují nároky, kladené na všechny druhy průzkumu.

BOJ S BITEVNÝMI VRTUĽNÍKMI NEPRIATEĽA

V posledných rokoch dochádza v armádach NATO k značnému rozvoju vojskového letectva, ktoré má zosilniť celkovú mohutnosť a silu taktického letectva ako základnej údernej sily v operáciách na bojiiskách vedených s použitím i bez použitia jadrových zbraní. Súčasná modernizácia vojskového letectva je zameraná na posilnenie trendu využitia vojskového letectva nielen v systéme taktickej vzdušnej prepravy, ale i palebnej podpory pozemných vojsk. Značná pozornosť je venovaná využitiu bitevných vrtuľníkov v systéme protitankovej obrany a to predovšetkým v armádach USA, NSR a Francúzska. Skúsenosti z lokálnych vojen vo Vietname a v izraelsko-arabskej vojne tento poznatok plne potvrdzujú.

Vojskí odborníci na Západe pri začlenení bitevných vrtuľníkov do protitan-

kovej obrany kladne hodnotia ich pohyblivosť a rýchlosť manévru na nebezpečné smery, schopnosť využívať reliéf terénu pre nepozorované priblíženie sa k objektu úderu, naprostú prevahu v pozorovaní pri porovnaní s osádkou tanku, ale hlavne mohutnú palebnú silu s použitím modernej a účinnej výzbroje protitankových riadených striel (PTRS).

Vrtuľníky vyzbrojené PTRS veľkého dosahu sú schopné začať boj s nepriateľskými tankami na takú vzdialenosť, ktorá im poskytuje bezpečnosť pred účinkami streľby veľkokalibrových guľometov 12,7 mm, ktorými sú niektoré tanky vyzbrojené. To sú argumenty, ktorými vojskí odborníci presadzujú svoje návrhy na vytváranie protitankových vrtuľníkových jednotiek s organickým začlenením do jednotlivých stupňov v rámci armády.

Súčasná bojová technika, organizácia a bojové použitie protitankových vrtuľníkových jednotiek nepriateľa

Súčasně používané typy bitevných vrtuľníkov AH-1G Huey Cobra, UH-1B Iroquois, OH-6A Cayuse i upravené viacúčelové vrtuľníky pre boj s tankami ako sú Alouette-II a Alouette-III majú byť doplnené ďalšími typmi Gazela, Bo 105, Bo 115, Lynx a inými. Pre vojskové letectvo armády USA sa ďalej počíta s novým zdokonaleným bitevným vrtuľníkom AAH. Hlavnú výzbroj bitevných vrtuľníkov používaných v systéme protitankovej

obransy majú tvoriť protitankové riadené strely typu TOW a HOT. Taktiež u viacúčelových vrtuľníkov sa počíta s ďalším vývojom výkonnejších typov vrtuľníkov (projekt Uttas).

Vrtuľníky vojskového letectva majú mať moderné navigačné a strelecké vybavenie a prostriedky pre vedenie rádioelektronického boja, ktoré majú zabezpečiť ich použitie za všetkých podmienok letu a v priestoroch bránených silnou

Tabuľka 1

Názov PTRS	Výrobca	Rozsah účinnej paľby v m	Priebojnosť panciera v mm	Maximálna rýchlosť RS v m.s ⁻¹	Hmotnosť RS v kg
Dragon	USA	35—1000	cez 400	100	6,1
Milan	Francia, NSR	25—2000	400	180	6
TOW	USA	65—3000	500	200	18
HOT	Francia, NSR	75—4000	500	280	20

protivzdušnou obranou protivníka. Základné takticko-technické údaje protitankových riadených striel pozri tab. 1.

Okrem uvedeného treba poznamenať, že začiatkom roku 1976 bola do pravidelných síl amerického pozemného vojska zaradená 6. samostatná protitanková vrtuľníková brigáda. Je začlenená do strategicko-záložky Hlavného velenia amerických pozemných síl s predurčením na posilnenie amerického pozemného vojska na stredo európskom priestore vojnovéj činnosti.

Hlavnú palebnú silu protitankovej vrtuľníkovej brigády tvoria dva protitankové vrtuľníkové prápory s bitevnými vrtuľníkmi AH-1G Huey Cobra, vyzbrojenými 8 odpaľovacími zariadeniami s 16 PTRS typu TOW. Brigáda má dovedna 2762 osôb, 268 vrtuľníkov; z nich — 135 bitevných, 102 prieskumných, 15 všeobecného určenia, 36 dopravných a 640 automobilov rôznych typov.

Protitanková vrtuľníková brigáda je určená pre operatívne použitie ako vysoko mobilná operačná protitanková záloha skupiny armád na hlavných tankových smeroch, hlavne pre ničenie tankov a

obrných transportérov v priestoroch sústredenia a pri presunoch. Predpokladá sa, že môže byť použitá aj po práporoch alebo po rotách na ničenie tankov, ktoré sa už podarilo zasadiť do boja. Výstavba protitankovej vrtuľníkovej brigády potvrdzuje úsilie amerického velenia výrazne posilniť protitankovú obranu pozemných vojsk hlavne na stredo európskom bojiisku.

Za zmienku stojí skutočnosť, že podľa posledných správ aj v armáde NSR prebiehajú rozsiahle skúšky s bitevným vrtuľníkom Bo-115 vyzbrojeným 6 PTRS typu HOT, ktorými sa majú vybaviť špeciálne jednotky bitevných vrtuľníkov. U každého armádneho zboru sa počíta s výstavbou protitankového vrtuľníkového pluku.

Francúzska armáda vykonáva úspešné skúšky s PTRS typu HOT, ktorými vyzbrojuje vrtuľníky Gazelle.

Z týchto skutočností môžeme predpokladať, že v budúcnosti 2 až 3 rokoch dôjde k pomerne širokému organizačnému vybaveniu jednotiek bitevnými vrtuľníkmi s PTRS v armádach USA, NSR a Francúzska.

Niektoré zásady bojového použitia vrtuľníkov v boji s nepriateľskými tankami

Hlavné zásady použitia vrtuľníkov pre ničenie tankov nepriateľa vychádzajú z určitých noriem a získaných poznatkov. K týmto zásadám patria:

— seč v najnižších možných výškach letu (90 m a nižšie);

— napadenie cieľa na maximálny účinný dostrel použitého palebného prostriedku;

— využitie skrytu, ktorý poskytuje členitosť terénu až do okamihu úderu a ihneď po ňom;

— útok v čo najväčších skupinách.

Hlavná úloha vrtuľníkov v boji s tan-

kami spočíva v tom, aby tanky boli ničené nie jednotlivito, ale predovšetkým bojom s prvými (čelnými) sledmi tankových uskupení, ich rozbitie s cieľom zastaviť ich ďalší postup. Pritom sa predpokladá, že plnenie tejto úlohy bude stažené silnou a dobre organizovanou protivzdušnou obranou tankových uskupení, čo bude vyžadovať voliť vhodnú taktiku a spôsoby vedenia boja vrtuľníkmi.

Je tu aj ďalšia možnosť, s ktorou môžeme počítať pri využívaní bojových vlastností vrtuľníkov ako napr.: dočasné zesilnenie protitankovej obrany pri boji

o významné terénne prekážky ako sú vodné toky, opevnené osady; na zaistenie bokov pri rozvíjaní útoku vlastných vojsk v hĺbke obrany nepriateľa a pri prenasledovaní; na ničenie tankových jednotiek vyčlenených pre zabezpečenie a krytie odchádzajúcich vojsk a. i.

Taktika nepriateľských vrtuľníkov pri seči bude sa pravdepodobne riadiť (a skúsenosti to potvrdzujú) niektorými hlavnými zásadami, z ktorých bude treba vychádzať aj pri organizovaní a vedení boja s nimi, pôjde predovšetkým o:

- skryté priblíženie sa na čiaru zasadenia s využitím členitosti terénu a vhodné zaujatie bojovej zostavy pre úder;
- včasné vyhľadanie cieľa a odpálenie PTRS;
- navedenie PTRS;
- okamžitý manéver, zostup do prí-

zemných výšok a zaujatie skrytu s cieľom vyhnúť sa zásahu prostriedkov PVO;

— príprava nového úderu.

Z týchto skutočností, najmä z hľadiska časovej kalkulácie, treba vychádzať predovšetkým u tých veliteľov a štábov, ktorí budú organizovať boj s nepriateľskými vrtuľníkmi a zabezpečovať tankové uskupenie vojsk.

Obdobie priblíženia sa vrtuľníkov na čiaru zasadenia malo by byť závislé od rozmiestnenia vrtuľníkovej jednotky v hĺbke, terénu, typu vrtuľníka a podobne. Tento rozbor má význam iba pre letectvo, ktorého úlohou bude vyhľadávať a ničiť vrtuľníky nepriateľa na ďalekých prístupoch.

Pre prostriedky PVO pozemného vojska budú rozhodujúce ďalšie obdobia činnosti vrtuľníkov.

Používané spôsoby bojovej činnosti bitevných vrtuľníkov

Bitevné vrtuľníky podľa získaných poznatkov vykonávajú seč na pozemné ciele zistené vopred, zistené za letu, alebo i na pomalé nízkoletiace vzdušné ciele ohrozujuce splnenie úlohy vrtuľníkmi. Bitevné vrtuľníky môžu byť navádzané na ciele predsunutými leteckými návodníkmi obdobne ako lietadlá taktického letectva.

Strelba vrtuľníkov palubnými zbraňami na pozemné ciele sa spravidla vykonáva:

— z klzavého letu z malých výšok s využitím skrytu a maskovania. Seč cieľa môže byť vykonaná z predu, zo strán, alebo zo zadu. Smer vykonania seči sa určuje podľa typu cieľa a vhodného náletového smeru. Pre dosiahnutie prekvenia a zníženie zraniteľnosti vrtuľníkov, vykonávajú sa opakované seče z rôznych smerov;

— pri vznášaní, najmä z krytého alebo skrytého postavenia. Pri tomto spôsobe paľby sú vrtuľníky počas vedenia paľby vystavené paľbe protivníka;

— z pevného postavenia na zemi. Tento spôsob sa používa veľmi zriedkavo.

Pri všetkých druhoch paľby má veľký význam prekvenenie, čo vyžaduje vykonávať prepady cieľov najčastejšie zo skrytu, z pasce.

Bitevné vrtuľníky používajú na ničenie pozemných cieľov paľbu leteckých guľometov, leteckých protizemných rakiet (na ničenie plošných cieľov), leteckých protizemných riadených striel (na ničenie bodových cieľov, ako sú obrnené transportéry, palebné odolné kryty, cestné záťahy a podobne) a paľbu PTRS (na niče-

nie tankov, obrnených transportérov, prípadne odolných palebných krytov).

Bitevné vrtuľníky za letu k cieľu v prízemnej výške využívajú terén a porast pre skrytý prílet. V blízkosti cieľa vznášajú sa do najvýhodnejšej výšky pre paľbu danou zbraňou, vykonajú seč cieľa, klesnú späť do prízemnej výšky, v ktorej odletia. Najčastejšie sa používajú v dvojiciach, alebo rojoch (3—4 vrtuľníky).

Strelba na pozemný cieľ protitankovými riadenými strelami vyžaduje priamu viditeľnosť cieľa. Táto nutnosť obmedzuje manévrovaciu možnosť vrtuľníkov a zvyšuje ich zraniteľnosť.

Pri streľbe raketami využíva strelec na zastrelenie cieľa paľbu palubných guľometov. Seč sa vykonáva spravidla z klzavého letu pod uhlom 15—30 stupňov, pri vyšších rýchlostiach, čo zabezpečuje vyššiu presnosť zásahu cieľa. Paľba sa začína na vzdialenosť zabezpečujúcu najefektívnejšie zničenie cieľa a prerušuje sa vo vzdialenosti mimo dosahu účinku rakiet.

Najpoužívanejšími spôsobmi seči pozemných cieľov bitevnými vrtuľníkmi sú:

Postupné seče z rôznych smerov. Tento spôsob sa používa pri ničení bodových alebo malorozmerných cieľov. Výhodou tohto spôsobu je jednoduchá možnosť zmeny smeru seči. Začatie paľby, odpútanie sa od cieľa a voľba okamihu seči je pružná. Veliteľ jednotky môže nepretržite riadiť útok a spôsob seči sa prispôbuje charakteru terénu.

Súčasná seča z dvoch smerov sa môžu používať vtedy, ak sa požaduje v priebehu krátkeho času na maskovaný cieľ z jednej strany veľká hustota paľby. Tento spôsob sa používa len pri začatí ni-

čenia cieľa. Po odpútaní vrtuľníkov od cieľa, veliteľ skupiny upresňuje spôsob ďalšej činnosti podľa výsledkov prvej seči cieľa, terénnych a poveternostných podnienok a činnosti protivníka. Výhodou tohto spôsobu seči je najmä využitie rýchlosti, prekvapenie a pokrytie cieľa mohutnou paľbou v krátkom čase súčasne z dvoch smerov. Najúčinnnejšie je cieľ ničený skupinou nalietavajúcou v smere pozdĺžnej osi cieľa.

Najčastejšie používanou jednotkou bitevných vrtuľníkov je čata (pozostávajúca z veliteľa čaty a dvoch dvojíc), ktorá používa tieto bojové zostavy:

- „klin vpravo“ a „klin vľavo“;
- „klin vpred“ a „klin vzad“;
- „stupňovite vpravo a vľavo“;
- „vrtuľníky v prúde“;
- „prúd dvojíc“.

Piloti dodržiavajú rozostupy a vzdialenosti medzi vrtuľníkmi pri zovretej zostave 15 m, pri normálnej zostave 25 m a pri rozovretej zostave 45 m. Pri lete v prízemnej výške sa vzdialenosti a rozostupy zväčšujú až na 300 m.

Z tohoto rozboru základných spôsobov bojovej činnosti bitevných vrtuľníkov dajú sa vyvodiť časové údaje potrebné pre činnosť vrtuľníkov v boji s tankami. Dá sa predpokladať, že v období bezprostredne

po výstupe vrtuľníka nad horizont môže byť tento zistený pozorovateľom vzdušného nepriateľa. Čas potrebný na výstup vrtuľníka do vhodnej výšky, vyhľadanie cieľa pre úder a odpálenie PTRS sa odhaduje na 5–6 sekúnd. Navedenie PTRS na cieľ pri rýchlosti strely okolo 235 až 270 m. s⁻¹ na vzdialenosť 3–4 km bude trvať asi 13–15 sekúnd. Manéver na zaujatie skrytu u vrtuľníka sa bude približovať času výstupu nad horizont, čo je približne 5 sekúnd. Vizualne pozorovanie určeným pozemným pozorovateľom bude tak podľa uvedených prepočtov trvať dovedna 21–26 sekúnd. To je lehota, ktorá zodpovedá jednotlivému vrtuľníkovi. Avšak najpravdepodobnejšie je zasadenie vrtuľníkov v skupinách, najmenej v dvojici, čím sa môže predĺžiť čas u skupiny 2 až 4 vrtuľníkov o 20–30 % a pri zasadení väčšej skupiny až o 50 %. Predĺženie lehoty je vynútené hlavne potrebou rozdeliť si významné ciele pre úder medzi jednotlivé vrtuľníky.

Z tohoto vyplýva, že na palebné pôsobenie pozemnými prostriedkami PVO v boji s vrtuľníkmi bude k dispozícii čas okolo 32–50 sekúnd, v priemere 40 sekúnd. To znamená, že len 40 sekúnd môžeme vrtuľník pozorovať a ničiť. Ak ale postavíme požiadavku zabrániť odpáleniu a navedeniu prvých PTRS, tak nám ostáva k dispozícii približne len 30 sekúnd.

Možnosti prostriedkov PVO pozemného vojska v boji s nepriateľskými vrtuľníkmi

Všeobecne boj s vrtuľníkmi je schopné viesť letectvo, prostriedky PVO pozemného vojska a z časti i pozemné delostrelectvo. V článku riešim len použitie prostriedkov PVO pozemného vojska.

Pri posudzovaní možnosti protiletadlového delostrelectva pre boj s vrtuľníkmi vyzbrojenými PTRS treba rozobrať nasledujúce zásady.

V súčasnosti z protiletadlového delostrelectva pre boj s vrtuľníkmi môžeme použiť jednotky vyzbrojené 30 mm PLdvK, 57mm PLK S-60 a 57mm PL čs.

U uvedených druhov materiálu v podstate používame dva druhy streliva (granát nárazový trieštivý so stopovkou, strela protipancierová so stopovkou).

Pretože u uvedených materiálov je použité strelivo s nárazovým zapalovačom alebo s protipancierovou strelou, k zničeniu cieľa môže dôjsť jedine priamym zásahom cieľa. Účinok tohto streliva je dostatočný, čo potvrdzuje **tabuľka 2**.

Palebný účinok protiletadlovej delostreleckej paľby stúpa s počtom striel dopravených do cieľa. Z tohto hľadiska

je najvýhodnejšie používať pre strelbu na protitankové vrtuľníky palebné systémy s vysokou kadenciou streľby, čo uvedené FLK spĺňajú.

Protitankové vrtuľníky nepriateľa používajú najvýhodnejšiu výšku pre úder na tanky okolo 100 m a menej. Z tohto vyplýva, že na protitankové vrtuľníky bude najvýhodnejšie viesť paľbu zamierovačom pre priamu strelbu, podľa zásad vedenia paľby na pozemné ciele. Týmto spôsobom streľby môžeme zabezpečiť najmenšie časové straty a najrýchlejšiu strelbu. Strieľame krátkymi dávkami, aby bola dosiahnutá väčšia presnosť streľby.

Pre posúdenie účinnosti streľby na bitevné vrtuľníky podľa jednotlivých druhov protiletadlových kanónov a používaného granátu, **pozri tabuľku 3**.

Vzhľadom na predpokladané použitie bitevných vrtuľníkov proti tankom v skupinách, je účelné viesť paľbu na jeden cieľ takou hodnotou, ktorá umožní dosiahnuť požadovanú účinnosť a pritom postreľovať aj ďalšie ciele, ktoré sa vyskytnú v okruhu účinnej pôsobnosti jednotky.

Tabuľka 2

Diaľka v m	Prieražnosť panciera v mm pri uhle nárazu			
	30 mm PLdvK vz 53/59		57 mm PLK S-60	
	60°	90°	60°	90°
200	55	65		
400	50	60		
500	47	57	90	110
600	45	55		
800	40	50		
1000	35	45	80	100
1500			70	85
2000			60	70

Tabuľka 3

Niektoré charakteristické údaje pre granát nárazový trieštivý so stopovkou

Diaľka streľby	Delenie zamierovača	Uhol doletu	Konečná rýchlosť strely	Doba letu strely	Pravdepodobná úchylka pri streľbe	
					výšková	šírková
m		0°-0	m.s ⁻¹	sekúnd	m	m
30 mm PLdvK					Pre dvojhrany	
500	5	0-10'	878	0,5	0,4	0,6
1000	10	0-24	765	1,1	0,7	1,1
1500	15	0-44	661	1,9	1,1	1,7
2000	20	1-14	564	2,7	1,5	2,3
57 mm PLK S-60						
1000	10	0-24	786	1,2	0,6	0,4
2000	20	0-54	629	2,6	1,2	0,6
3000	30	2-12	494	4,4	1,8	0,8
4000	40	4-24	386	6,7	2,4	1,1
5000	50	7-36	316	9,6	3,3	1,5
	dielkov	57 mm PLK čs.				
1000	15	0-24	843	1,1	0,1	0,3
2000	24	0-54	714	2,4	0,2	0,6
3000	32	1-42	597	3,93	0,3	0,8
4000	Len zamierovačom	3-00	492	5,78	0,5	1,1
5000		5-00	402	8,05	0,8	1,5
6000	vz. 61/57	7-54	333	10,85	1,2	2,0

Časové možnosti paľby

V predchádzajúcej stati som uviedol, že pre paľbu na útočiace bitevné vrtuľníky proti tankom máme k dispozícii asi 40 sekúnd. Ak pripustíme, že účinok na vrtuľník sa prejaví až po odpálení a navedení prvých PTRS a naša paľba bude brániť až opakovanej seči. Ak postavíme požiadavku zabrániť úspešnému navedeniu prvých PTRS na cieľ, potom sa tento čas skráti približne na 30 sekúnd.

Pozrime sa na druhej strane, aký čas je potrebný na prípravu PLD, aby mohlo začať paľbu a ničiť vrtuľníky po čas ich pôsobenia proti tankom.

Pri kalkulácii s časom treba brať do úvahy tieto úkony a hodnoty:

a) Určenie polohy cieľa

Vykonávame pre získanie prvkov pre streľbu a pre zamierenie diel, pretože sa jedná o streľbu priamym zamierením. Pre určenie polohy cieľa (vrtuľníka) za letu má protiletadlové delostrelectvo k dispozícii riadiace a strelecké radiolokátory a z optických prístrojov stereoskopické diaľkomery, veliteľské a poľné ďalekohľady. Tieto prieskumné prostriedky umiestňujeme v bojových zostavách protiletadlových jednotiek (útvarov) tak, aby boli schopné zistiť vrtuľníky nepriateľa ihneď po ich výstupe nad horizont. Každý z týchto prostriedkov potrebuje na určenie polohy cieľa určitý čas, ktorý sa pohybuje **okolo 10 sekúnd**. Prieskumné prostriedky obsluhujú spravidla špecialisti, ktorí sami nemajú právomoc dať povel pre streľbu, ale vykonávajú len navedenie diel na zistený cieľ a informujú príslušného veliteľa.

b) Určenie prvkov pre účinnú streľbu

Prvky určujeme podľa polohy cieľa odhadom, a povelom ich predáme na delá. Na toto potrebujeme **približne 5 až 10 sekúnd**. V tomto čase už sa nadvádzajú delá na cieľ.

c) Nastavenie prvkov na zamierovači a zamierenie diel

Nastavenie prvkov na zamierovači trvá **asi 2—5 sekúnd** a zamierenie diel a zachytenie vzdušného cieľa v rozmedzí **10—15 sekúnd**.

Nabitie diel pre prvý výstrel (dávku) prakticky nezaberie nijaký čas, pretože protiletadlové kanóny nabíjame vopred v predbežnej príprave plnými zásobníkmi nábojov.

d) Doba letu strely

Doba letu strely ako je uvedené v tabuľke 3 sa pohybuje **od 0,5—9,6 sekúnd** pokiaľ uvažujeme so streľbou na účinný dostrel protiletadlových prostriedkov.

Ak zhrnieme celkovú činnosť protiletadlových prostriedkov do okamihu ničenia cieľa (vrtuľníka), vychádza nám potreba času 27,5—49,6 sekúnd, zaokrúhlené 26—50 sekúnd. Keď porovnáme, že vrtuľník potrebuje čas na splnenie úlohy 32 až 50 sekúnd, dôjdeme k záveru, že za danej situácie je dobre vycvičenou jednotkou PLD možné úspešne viesť boj s nepriateľskými vrtuľníkmi.

Treba poznamenať, že pri odpálení musí byť začatá paľba obvyčajne všetkými delami strieľajúcej jednotky. Hlavnou príčinou pre takéto opatrenie je zvýšenie účinnosti paľby. Pretože začatie paľby všetkými delami baterie súčasne vyžaduje čas potrebný na hlásenie pohotovosti jednotlivých diel a na povel na odpálenie, čo by spotrebovalo okolo 10 sekúnd, od tohto spôsobu začatia paľby pre značné časové napätie treba upustiť a paľbu začínať jednotlivými delami samostatne tak, ako budú postupne pripravené.

Sú to úvahy a poznatky, ktoré boli doposiaľ v tejto oblasti získané a overené praktickými ostrými streľbami na špeciálnej strelnici PVO. Časové normy boli sledované pri ostrých streľbách v priebehu dvoch rokov a zhodujú sa s uvedenou časovou kalkuláciou v tomto článku.

Treba však podotknúť, že práve tá časť článku, ktorá sa zaoberá posúdením možností PLD vojska PVO v boji s vrtuľníkmi by mala byť hlbšie rozobraná. No boli by to viac menej subjektívne, ničím nepodložené úvahy, k čomu sa uberať nechcem. Aktuálne obdobie, ktoré vzniklo v súvislosti s vedením boja proti vrtuľníkom je nepostačujúce pre hlbšie vyčerpanie danej problematiky. Otázky sú i naďalej sledované a pri získaní ďalších praktických poznatkov bude sa treba k tejto problematike vrátiť.

Zákonite postupne budeme dochádzať k tomu, že najväčším a najzložitejším problémom bude včas získavať potrebné údaje o taktike a spôsoboch bojovej činnosti nepriateľských bitevných vrtuľníkov, ktoré môžu doznáť rýchlych zmien, čo by v podstate mohlo značne ovplyvniť účinnosť boja s nimi. To je aj jedna z hlavných príčin, prečo prevažná časť článku podrobnejšie rozoberá a zhrňuje doteraz

získané poznatky z bojovej činnosti bitevných vrtuľníkov. Práve na tom treba stavať pri výcviku vojska PVO pozemného vojska.

V súčasnosti sa zaoberáme ďalším prvkom a jeho bojovými možnosťami v boji s bitevnými vrtuľníkmi. Je to „prenosný protiletadlový raketový komplet — Strela-2M“. V boji obsluhuje a prenáša komplet jeden vojak — protiletadlový strelec. Protiletadlový strelec je schopný rýchle manévrovať, viesť paľbu z ľubovoľného miesta, ktoré zabezpečuje zistenie cieľa a vedenie streľby. Doba letu strely na cieľ (bitevný vrtuľník) na maximálny účinný dostrel sa pohybuje okolo

8 sekúnd. Príprava strely z pochodovej polohy na streľbu trvá najviac 10 sekúnd. Zistenie a určenie polohy cieľa (vrtuľníka) sa pohybuje maximálne 10 sekúnd. Dovedna to predstavuje 28 sekúnd. Táto doba postačuje, aby strelec mohol účinne začať paľbu na bitevný vrtuľník.

Výhoda tejto zbrane v boji s bitevným vrtuľníkom spočíva v tom, že strelci sú priamo v zostave prvej línie vojsk v útoku, čo z hľadiska bojových možností umožňuje strelcovi samostatne vrtuľník vyhľadávať a okamžite začať paľbu.

Ďalšou výhodou tohto kompletu je, že môže viesť paľbu na prilietavajúce i odlietavajúce vzdušné ciele.



V súčasnosti javí sa ako najvýhodnejší prostriedok boja s nepriateľskými protitankovými vrtuľníkmi malokalibrové protiletadlové delostrelectvo, pretože má vysokú počiatočnú rýchlosť streľby a z toho vyplývajúcu krátku dobu letu strely, pomerne rýchle zamierenie diel a vysokú kadenciu paľby. Protiletadlové batérie vševojskových plukov i divízií protiletadlových útvarov musia prejsť vo výcviku špeciálnou prípravou pre plnenie tejto úlohy a vykonávať streľby (táto úloha sa už plní).

Vzhľadom na dostrel a schopnosť manévr paľbou, javí sa účelné viesť jednotky 30mm PLdvK v bojových zostavách prvých sledov tankových práporov a jednotky 57mm PLK príťahovať čo najbližšie k prednému okraju na vzdialenosť 1 až 2 km, aby ich dostrel bol čo najväčší a obrana tankových jednotiek maximálne účinná.

Prieskum vzdušného nepriateľa mal by sa viesť všetkými dosažiteľnými prostriedkami s dôrazom na rádiolokátory všet-

kých typov a organizovať prieskum i z vrtuľníkov vo vzduchu. Väčšiu náročnosť treba položiť do dodržiavania ustanovení príslušných predpisov, lebo v boji s protitankovými vrtuľníkmi značne narastá význam pozorovateľov vzdušného nepriateľa. Okrem tohto treba zabezpečiť odovzdávanie správ o nepriateľských bitevných vrtuľníkoch od pozorovateľov vzdušného nepriateľa vševojskových jednotiek k protiletadlovým batériám priamo bez medzistupňov.

Prvky pre účinnú streľbu určovať odhadom za pomoci orientačných bodov a paľbu začínať jednotlivými delami podľa ich stupňa hotovosti na povel veliteľov diel.

Týmito opatreniami sa vytvoria podmienky pre úspešné vedenie boja s nepriateľskými bitevnými vrtuľníkmi.

Pokiaľ ide o strelivo, je účelné u 30mm PLdvK používať každý tretí náboj s protipancierovou strelou, aby bolo zabezpečené ničenie pancierových cieľov.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ ARMÁDNÍ ÚTOČNÉ OPERACE

Chemické zabezpečení má značný význam pro kvalitní a efektivní zabezpečení bojové činnosti vojsk. Jeho cíle a obsah ne vždy však správně chápeme. Příčinou je někdy nesprávná tendence ztotožňovat chemické zabezpečení s problematikou OPZHN. Proto chci shrnout hlavní zásady chemického zabezpečení armádní útočné operace.

Účinnost chemického zabezpečení určuje to, do jaké míry jsme schopni čelit důsledkům ZHN nepřítele, jejichž odstranění spadá do působnosti chemického vojska. Zásady chemického zabezpečení odvozujeme od zásad a možností použití ZHN potenciálním nepřítelem. Proto stručně rozeberu možnosti nepřítele pro střetné sražení, které bude při zahájení války typické. Na středoevropském válčišti může skupina armád NATO mít na útočnou operaci přiděleno 920—1500 jaderných nábojů. V armádě USA dostává v útočné operaci armádní sbor 120—230, divize 6—10 jaderných nábojů a v armádě NSR armádní sbor 110—140 a divize 15 až 20 jaderných nábojů. Z tohoto množství připadá 40—70 % na ráže od 1 do 20 kt. Předpokládáme tedy, že na vojska naší vševojskové armády může nepřítelem být v průběhu operace nejméně 120 až 150 jaderných úderů. Při plánování spotřeby jaderné munice velení NATO předpokládá, že k vyřazení naší prvosledové divize stačí skupinový jaderný úder 8 až 12 jadernými náboji o ráži 1—10 kt a na divizi druhého sledu 6—8 jadernými náboji o ráži 10—47 kt. Skončí-li střetné sražení pro nepřítele nepříznivě, můžeme očekávat, že přejde v širokém měřítku na použití pozemních jaderných úderů. V závislosti na době a podmínkách přechodu na použití jaderných zbraní může z přidělené normy jaderných nábojů použít 50—70 % pro pozemní jaderné údery. V důsledku toho pásma silného (B), nebezpečného (C) a velmi nebezpečného zamoření (D) mohou v prostoru rozmístění operační sestavy armády dosáhnout

až 8000 km². Navíc nepřítelem v širokém měřítku používá jaderných zátarasů. Pásmo jaderných minových zátarasů může být široké až 50 km, hluboké 20 km s 25 i více jadernými minami. Aktivování takového pásma jaderných zátarasů má za následek vznik rozsáhlého radioaktivního zamoření terénu, přičemž hloubka pásma silného zamoření (B) může dosáhnout 30—50 km.

Z otravných látek v průběhu sražení může nepřítelem použít především sarin, látku BZ a CS. Na pasívních směrech může v širokém měřítku použít látku VX. Bude-li nucen přejít do obrany, rozsah použití látky VX převládne.

Otravnou látku sarin může nepřítelem použít především v rámci dělostřelecké a letecké přípravy útoku. Celkem může zamořit sarinem přibližně 15—25 cílů rotního typu denně. Přejde-li na použití otravných látek typu VX, může denně zamořit 25—35 cílů rotního typu. Může tudíž denně zamořit asi 4—9 praporů nehlédě na vojska, která budou vystavena působení primárních a sekundárních oblaků otravných látek. V průběhu operace se mohou vojska armád setkat s rozsáhlými ženižně chemickými zátarasy nepřítele. Při obraně prostoru může americký armádní sbor dostat přiděleno až 50 tisíc chemických min, z čehož může divizi přidělit 7—10 tisíc kusů.

Rozsah a způsob použití ZHN nepřítelem bude záviset na řadě okolností. Budou rozdílné při zahájení války s neomezeným použitím ZHN a při přechodu na použití jaderných zbraní v průběhu operace, půjde-li nepřítelem hlavními silami do střetného sražení nebo přejde-li do obrany atd. Vlastnosti ZHN, bojové možnosti prostředků jejich použití a jejich neustálý vývoj umožňují nepřítelem stále širší variantnost rozsahu a způsobu použití zejména jaderných zbraní. Proto je nesprávné zužovat možný způsob použití ZHN, zvláště jaderných zbraní na několik zjed-

nodušených schémat. Reálné možnosti nepřítel v použití ZHN musíme odvozovat z konkrétní situace, uskupení, charakteru bojové činnosti, zámyslu nepřítel apod. Vždy však vycházíme z toho, že jaderné zbraně jsou rozhodujícím pro-

středkem ničení a že tedy správné odhadnutí zámyslu nepřítel v jejich použití bude mít určující vliv na rozhodnutí a z něho vyplývající všechna další odvozená opatření. To plně platí i o přístupu k organizaci chemického zabezpečení.

Charakteristika, cíle a obsah chemického zabezpečení

Samotný pojem „chemické zabezpečení“ nevystihuje již přesně místo, úlohu a úkoly chemického vojska v soudobém boji a operaci. To vyplývá jednoznačně z jeho definice, cílů a obsahu. Chemické zabezpečení neřeší dnes jenom ochranu proti chemickým zbraním (jak tomu bylo zhruba do začátku padesátých let), ale také se zdaleka nezabývá otázkami ochrany vojsk a týlu před účinky ZHN vcelku.

Chemické zabezpečení definuje Oper-2-1, čl. 145 jako souhrn opatření k ochraně proti radioaktivním a otravným látkám, k použití dýmu a ke splnění součinnostních úkolů chemického vojska.

Ve smyslu ustanovení čl. 36, Oper-1-1 chemické zabezpečení nepatří k hlavním druhům zabezpečení bojové činnosti, ale ke speciálním druhům zabezpečení, které organizuje chemické vojsko.

V důsledku stále rostoucích nároků na organizaci chemického zabezpečení se vyvíjí i teoretické nazírání na cíle a některá dílčí opatření chemického zabezpečení. Proto cíle a obsah chemického zabezpečení v rádech a předpisech ČSLA jednoznačně stanoveny nejsou a upřesňuje je Správa chemického vojska MNO.

Cílem chemického zabezpečení je

1. Zabezpečit ochranu vojsk a týlu armády před účinky radioaktivních a otravných látek.

2. Stanovit nejvýhodnější podmínky pro využití účinků radioaktivního zamoření nepřítel v důsledku vlastních pozemních jaderných úderů.

3. Stanovit nejvýhodnější podmínky pro použití vlastních chemických zbraní a zápalných látek.

4. Zabezpečit na jednotlivých stupních velení potřebné zásoby chemické techniky a materiálu a vytvořit podmínky pro jejich rychlou opravu a návratnost k vojskům.

5. Podílet se na materiálním zabezpečení a na operačním a bojovém maskování použitím dýmu.

Cíli chemického zabezpečení dosahujeme organizací těchto základních opatření:

1. Včasným úplným a přesným zjištěním (registrací) parametrů jaderných a chemických napadení, povětrnostním pozorováním v přízemní vrstvě atmosféry

(údaje o povětrnostní situaci ve vyšších vrstvách atmosféry přebírá chemické vojsko od meteorologické služby) a na základě nich zpracováním předpovědi pásem radioaktivního a chemického zamoření.

2. Radiačním a chemickým průzkumem.

3. Vyhodnocením skutečné radiační a chemické situace.

4. Včasnou přípravou podkladů pro varování vojsk o nebezpečí radioaktivního a chemického zamoření prostřednictvím jednotlivých oddělení štábu armády a v síti „radiační informace armády“.

5. Ochranou vojsk před radioaktivními a otravnými látkami při jejich činnosti v zamořených prostorech.

6. Kontrolou radioaktivního ozáření a kontrolou zamoření osob, výstroje, výzbroje, bojové techniky, dopravních prostředků, ostatního materiálu a vody.

7. Odstraněním následků radioaktivního, chemického a biologického zamoření osob, výzbroje, výstroje, bojové techniky, dopravních prostředků, chemického a biologického zamoření terénu.

8. Chemickým materiálně technickým zabezpečením.

9. Zabezpečením vojsk dýmovnicemi a použitím zadýmovacích zařízení chemického vojska.

10. Podílem na plánování použití vlastních pozemních jaderných úderů, chemických zbraní a zápalných látek včetně stanovení bezpečnostních čar.

Ze srovnání opatření chemického zabezpečení s opatřeními OPZHN (Oper-1-1, čl. 38) jednoznačně vyplývá, že:

— většina opatření chemického zabezpečení spadá do oblasti OPZHN vojsk a týlu,

— chemické vojsko se na organizaci OPZHN podílí sice významným, ale přesto jenom dílčím způsobem,

— těžiště podílu chemického vojska na organizaci OPZHN spočívá v ochraně vojsk a týlu před radioaktivními a otravnými látkami,

— některá opatření chemického zabezpečení (podíl na použití dýmu a zápalných prostředků) s OPZHN bezprostředně nesouvisí a nelze tudíž chemické zabezpečení jako celek považovat za součást OPZHN.

Síly a prostředky vševojskové armády k organizaci chemického zabezpečení

Hlavním organizátorem chemického zabezpečení je náčelník chemického vojska armády. Pro organizaci a řízení chemického zabezpečení má k dispozici oddělení chemického vojska armády.

Armádní radiační středisko je centrálním orgánem pro registraci a vyhodnocování radiační a chemické situace v rámci armády. Varuje vojska a tyl armády před nebezpečím radioaktivního a chemického zamoření vysláním údajů o jaderných a chemických napadeních v síti „radiační informace armády“. Příslušné údaje vyhlásuje nejpozději za 35–40 minut po jejich zjištění podřízenými stupni. Má dvě položení, aby zabezpečilo nepřetržitou činnost i v době přemístování velitelského stanoviště armády.

Možnosti pluku chemické ochrany vyplývají z organizační struktury jeho bojových jednotek. Má

- rotu radiačního a chemického průzkumu (rrchpz) o pěti četách, každá o jednom velitelském družstvu a třech družstvech radiačního a chemického průzkumu (drrchpz),

- čtyři rotu speciální čistoty (rso),
 - dvě rotu odmořování terénu (rot),
 - rotu speciální čistoty výstroje (rsov).
- K zabezpečení opravárenské činnosti a

polní analýzy otravných a radioaktivních látek je pluk vybaven pojízdnou armádní chemickou dílnou (PACHD-A), pojízdnou radiometrickou laboratoří (PRL-61) a dvěma pojízdnými chemickými laboratořemi (ACHL-1). Pluk je určen především k zabezpečení míst velení armády, raketového vojska a vojska PVO armády, druhosledových divizí a jejich přesunu na čáry zasazení a záloh druhů vojsk (APTZ, APOZ, ŽZ). Působí zpravidla vcelku jako armádní chemická záloha, která se rozmisťuje ve vzdálenosti 30–40 km od velitelského stanoviště armády. Dočasně může působit rozdělen i do dvou chemických záloh. Materiálně technické, týlové a zdravotnické vybavení a spojovací prostředky pluku činí však jeho rozdělení do dvou chemických záloh na dobu delší jak 12 hodin málo efektivním.

Kalkulace ověřované při operačních cvičeních (jejichž rozbor se vymyká z rámce tohoto článku), ukazují, že chemické vojsko ČSLA disponuje dostatečnými silami a účinnými prostředky k tomu, aby bylo s to čelit možnostem potenciálního nepřítele v použití ZHN v rámci své působnosti, tj. především v ochraně vojsk a tylů před účinky radioaktivních a otravných látek.

Plánování, organizace a řízení chemického zabezpečení v armádní útočné operaci

Při organizaci, zejména plánování chemického zabezpečení náčelník chemického vojska armády vychází z těchto podkladů:

- rozhodnutí velitele armády,
- směrnice velitele frontu pro OPZHN,
- odborné směrnice náčelníka chemického vojska frontu,
- podrobného vyhodnocení možností nepřítele v použití ZHN co do druhu, rozsahu, způsobu použití po směrech, prostorech, objektech a údobích operace,
- zabezpečení vlastních vojsk chemickou technikou a materiálem,
- bojeschopnosti a bojové pohotovosti chemického vojska armády,
- na vlastním území z vyhodnocení možností využití teritoriálních zařízení,
- vyhodnocení terénních, povětrnostních podmínek a krátkodobých povětrnostních předpovědí.

Jde tedy o ujasnění a rozbor podkladů, které zahrnují ujasnění úkolu a zhodnocení situace.

Chemické zabezpečení plánuje v úzké součinnosti s náčelníky druhů vojsk a služeb.

Se zpravodajským oddělením konkrétně vyhodnotí možnosti nepřítele v použití ZHN, požadavky na vševojskový průzkum z hlediska zjištění připravenosti nepřítele k použití ZHN (OPZHN), sledování chemické kázně u nepřítele, získání vzorků ochranných prostředků, odmořovacích látek a jiného chemického materiálu nepřítele, organizaci průzkumu jaderných a chemických zátarasů a vyhodnocování výsledků výslechu zajatců a přeběhlíků.

S operačním oddělením ujednocuje dobu a místo použití vlastních jaderných a chemických zbraní, stanovení bezpečnostních opatření a čar, úkoly radiačního a chemického průzkumu pozemního i vzdušného, zabezpečení plynulé informace oddělení štábu armády o radiační a chemické situaci a stanovení opatření k zabezpečení včasného varování vojsk, organizace kontroly ozáření osob, speciální čistoty, odmořování terénu, vyčlenění sil a prostředků do chemických jader armádních odřadů pro odstranění následků, umístění pluku chemické ochrany v operační sestavě a jeho úkoly, dobu a směr jeho přemístění a chemické zabezpečení míst velení armády.

S oddělením raketového vojska a dělostřelectva upřesní získávání údajů o parametrech jaderných úderů od dělostřeleckého zvukoměrného průzkumu a radiolokátorů, předávání informací o výškovém větru od radiosondážních stanic, možnosti a podmínky pro vedení vlastních pozemních jaderných úderů, chemických napadení dělostřelectvem a raketovým vojskem, rozmístění, dobu a směr (prostor) přemístění armádní raketové brigády a protitankové zálohy, organizaci jejich chemického zabezpečení.

Se střediskem bojového velení letecké armády upřesňuje místa a doby pozemních jaderných úderů a chemických napadení a způsoby předávání údajů o výškovém větru.

S oddělením ženíšního vojska pravidla upřesňuje způsob výměny informací o údajích nutných ke zpracování předpovědi pásem zamoření, boření, závalů, záplav a požárů, předávání údajů o jaderných a chemických zátarasech zjištěných ženíšním průzkumem, vyhodnotí možnosti nepřítele v tomto směru, upřesňuje organizaci speciální očisty armádních ženíšních záloh, odmořování terénu v komunikačních zónách a na přepravách přes vodní toky, zabezpečení vybavení budovaných úkrytů filtračně ventilačním zařízením a způsob kontroly zamoření vodních zdrojů.

S oddělením spojovacího vojska řeší způsob předávání varovných signálů, opatření k zabezpečení pronikání informací o jaderných a chemických napadeních do radiačního střediska, oddělení štábu armády a do podřízených vojsk ve stanovených časových lhůtách, organizace chemického zabezpečení spojovacích uzlů před účinky radioaktivních a otravných látek a zabezpečení spolehlivé činnosti rádiové sítě náčelníka chemického vojska armády a sítě radiační informace armády.

S oddělením vojskového letectva řeší organizaci vzdušného radiačního průzkumu, tj. počet vrtulníků vydělených v průběhu operace, jejich doplnění chemickými operátory, spojení s nimi a zabezpečení rychlého předání výsledků vzdušného radiačního průzkumu armádnímu radiačnímu středisku.

S orgány týlu upřesní způsob a pořadí zásobování vojsk chemickou technikou a materiálem, rozsah a lhůty vytváření pohyblivých zásob, potřebu dopravních prostředků, prostory rozmístění, směry a doby přemísťování polního armádního chemického skladu, způsob doplňování výstroje na místa speciální očisty, pořadí a způsoby odsunu nadpočetných filtračně ventilačních zařízení demontovaných z úkry-

tů, organizace sběru a odsunu trofejí chemické techniky a materiálu.

S tankovým a automobilním oddělením upřesní organizaci vyprošťování a odsunu zamořené techniky, dopravních prostředků, odsunu a oprav poškozené chemické techniky a dopravních prostředků pluku chemické ochrany.

S orgány zdravotnické služby upřesňuje součinnost při ochraně proti bojovým biologickým prostředkům (biologický průzkum včetně předávání odebraných vzorků, speciální očistu osob, dezinfekci terénu, výstroje a ostatního materiálu).

Z velkého počtu součinnostních otázek vyplývá, že řešit všechny součinnostní problémy až v období vlastního plánování operace je nemožné. Většina musí být všestranně dořešena v období přípravy štábu armády (při štábních nácvicích) a dostat formu trvalých součinnostních vztahů a štábně pracovních návyků (jejich upřesňování, zdokonalování a prohlubování musíme věnovat trvalou a soustavnou pozornost).

Finálním výsledkem práce oddělení chemického vojska v období plánování je plán chemického zabezpečení útočné operace armády, který je součástí plánu operace. Podepisují jej náčelník štábu a náčelník chemického vojska a schvaluje velitel armády. Plán má část grafickou a písemnou. V grafické části na mapě 200 000 jsou kromě nejdůležitějších údajů vševojskových časově a prostorově rozpracována jednotlivá opatření chemického zabezpečení. Písemná část obsahuje cíle a hlavní úkoly chemického zabezpečení, podrobné kalkulační údaje o možnostech nepřítele a jejich srovnání s možnostmi chemického vojska. Tyto kalkulace musí ukázat, jak je chemické vojsko schopno v rámci vymezené působnosti čelit možnostem nepřítele v použití ZHN.

Podrobný zámysl, hrubý koncept plánu chemického zabezpečení, představuje návrh na chemické zabezpečení na pracovní mapě NCHV armády, který přednesl v období přijímání rozhodnutí velitel armády. Pokud nedojde ke změnám v zámyslu velitele armády, spočívá práce na plánu chemického zabezpečení v tom, že rozpracuje podrobně jednotlivá opatření chemického zabezpečení. Tím vytváří předpoklady pro souběžné plánování. Konkrétní předběžná nařízení chemickým náčelníkům svazků a přímo podřízených útvarů, jakož i veliteli pluku chemické ochrany a náčelníkům armádního chemického skladu může chemické oddělení zpracovat a vydat hned po přednesu NCHV veliteli armády. Odborná nařízení podřízeným chemickým náčelníkům a bojové nařízení

pluku chemické ochrany a armádnímu chemickému skladu zpracuje téměř současně s dohotovením konceptu plánu chemického zabezpečení. Tím zabezpečí, že zásadní direktivy pro organizaci chemického zabezpečení jsou dodány do vojsk mnohem dříve, než je dokončen čistopis plánu chemického zabezpečení. Obdobně zpracuje z plánu chemického zabezpečení i příspěvek do plánu OPZHN a do nařízení pro organizaci vzdušného radiačního průzkumu.

V průběhu armádní útočné operace vlastní řízení chemického zabezpečení zahrnuje:

- zabezpečení nepřetržité, včasné a úplné informovanosti oddělení štábu armády o jaderných a chemických napadeních, o nebezpečí radioaktivního a chemického zamoření vojsk,

- zabezpečení včasného vysílání všech údajů o radiační a chemické situaci v síti radiační informace armády,

- bezprostřední řízení pluku chemické ochrany (armádních chemických záloh) a armádního radiačního střediska,

- odborné řízení sil a prostředků vyláčených k vzdušnému radiačnímu průzkumu,

- odborné řízení armádního chemického skladu,

- odborné řízení (usměrňování) činnosti chemických náčelníků podřízených stupňů,

- průběžné řešení otázek OPZHN spadajících do kompetence chemického vojska,

- plnění součinnostních úkolů při plánování použití vlastních pozemních jaderných úderů, chemických zbraní, zápalných látek a dýmu,

- sledování zabezpečení vojsk chemickou technikou a materiálem, včasnou a dokonalou organizací oprav a přísunem zabezpečit jejich potřebnou a nepřetržitou vybavenost.

Chemické zabezpečení první armádní útočné operace je zplánováno již v míru a při zahájení války se jednotlivá opatření pouze upřesňují podle konkrétní situace. Na organizaci chemického zabezpečení nemá vliv, zda nepřítel přešel na používání jaderných zbraní od samého počátku, nebo až v průběhu operace. Během však plně v úvahu všechny zvláštnosti a způsoby zahájení války.

Bude-li válka zahájena s překvapením, budou všechna hlavní opatření chemického zabezpečení realizovat vojska především vlastními, organickými silami a prostředky. V širokém měřítku budeme využívat síly a prostředky teritoria. Rozsah a hodnota jednotlivých opatření bu-

dou narůstat podle toho, jak budou doplňovány a do operační sestavy armády postupně začleňovány jednotky a útvary chemického vojska.

V případech, kdy válečný konflikt vypukne po určitém období příprav, budou jednotky a útvary chemického vojska plně k dispozici a vlastní chemické zabezpečení bude mít typický charakter zabezpečení operační sestavy ve výchozím prostoru.

K zabezpečení radiačního a chemického pozorování vyčleňujeme přibližně $\frac{1}{3}$ jednotek radiačního a chemického průzkumu, tj. asi 30–40 družstev radiačního a chemického průzkumu. Tím zabezpečíme zjišťování parametrů jaderných úderů na ploše 9000–12 000 km². V rámci tohoto opatření k bezprostřednímu zabezpečení míst velení armády, prostorů bojového rozmístění raketové brigády, protiletadlové raketové brigády a armádních záloh se z roty radiačního a chemického průzkumu pluku chemické ochrany vyčleňují zpravidla dvě čety radiačního a chemického průzkumu.

Radiační a chemický průzkum si zabezpečují svazky prvního sledu svými silami a prostředky. Armádní chemická záloha (pcho) zabezpečí radiační a chemický průzkum především v prostorech bojového rozmístění uvedených prvků operační sestavy. Navíc na nejdůležitějších a nejvíce ohrožených úsecích armádních zásobovacích silnic a v prostorech rozmístění PAZ. K plnění těchto úkolů si ponechává NCHV v ACHZ rovněž dvě čety radiačního a chemického průzkumu. Vzhledem k tomu, že radiační průzkum pro potřeby týlu bude prostorově velmi náročný, zabezpečuje se především vzdušným radiačním průzkumem.

Hlavní úsilí speciální očisty bude v tomto období položeno do bojových sestav svazků a útvarů se zaměřením na efektivní využití místních zařízení teritoria. ACHZ bude zabezpečovat především místa velení armády, armádní raketovou brigádu, armádní protiletadlovou raketovou brigádu, svazky 2. sledu a armádní zálohy. Tyto úkoly plní na předem prozkoumaných 8–12 plánovaných MSO hodnotou čtyř rot speciální očisty.

Terén budeme odmořovat jen v nejnútnejších případech. Zpravidla půjde o odmoření důležitých úseků komunikací (mosty, úseky jež nelze obejít, důležité křižovatky) od látek typu VX (terén zamořený sarinem se neodmořuje).

Výstroj odmořuje buď přidělená rota speciální očisty výstroje ve výstrojném skladu PAZ nebo plánujeme 1–2 zásahy této roty do prostoru určených shromaždišť zamořené výstroje.

Chemickou techniku a materiál uhrazuje ve východním prostoru ze zásob teritoria. Výdej materiálu z PACHS v tomto období bude spíš výjimečný.

V období plnění bližšího a dalšího úkolu armády se úkoly a obsah, jakož i charakter jednotlivých opatření chemického zabezpečení ve srovnání s východním prostorem podstatně nezmění. Úsilí radiálního a chemického průzkumu bude zaměřeno na osy přemísťování velitelských stanovišť armády, arb, plrb, druho-sledových svazků, armádních záloh a prostory jejich rozmístění. K plnění těchto úkolů, zejména k průzkumu os přesunu a rozmístění vševojskových i vojskových svazků armády, používáme vzdušného radiálního průzkumu. Armádní prostředky radiálního a chemického průzkumu plní zpravidla úkoly do čáry vzdálené 20 až 40 km od čáry dotyku s nepřítelem.

Při plnění úkolů speciální očisty klade v tomto období důraz na efektivní využití především průjezdových MSO větším počtem útvarů a jednotek. U raketo-vého vojska zabezpečí speciální očistu jednotky speciální očisty zájezdem přímo do jejich bojových sestav. Proto rotám speciální očisty (ACHZ) určujeme buď čáry rozvinutí MSO nebo prostory speciální očisty jednotlivých prvků operační sestavy armády.

Zásady odmořování terénu a výstroje budou stejné jako ve východním prostoru. V našich podmínkách však vystupuje do popředí dokonalá organizace odmoření terénu na pohraničních přechodech.

Před velmi složité problémy bude postaven nejen NCHV, ale celý štáb armády při překonávání pásem jaderných zátarasů. Z hlediska chemického zabezpečení půjde především o včasnou organizaci a vedení vzdušného radiálního a chemického průzkumu s cílem zjistit rozsah a charakter zamoření, průjezdnost jednotlivých os pro manévry vojsky, stanovit nejvýhodnější prostory pro vyvádění vojsk a pro jejich další bojovou činnost.

V závěru chci zdůraznit, že kvalitní organizace chemického zabezpečení má podstatný vliv na organizaci OPZHN jako celku. Úspěšné vyřešení všech otázek spojených s úplnou a kvalitní organizací chemického zabezpečení klade na NCHV a oddělení chemického vojska armády vysoké nároky nejen na důkladnou a dlouhodobou přípravu, ale i krajní pracovní vypětí. Proto zatěžování NCHV úkoly, které sice spadají do oblasti OPZHN, ale nejsou v kompetenci chemického vojska, mají za následek znehodnocování organizace OPZHN z řady důvodů. Předně však proto, že na NCHV je přenášena zodpovědnost za realizaci opatření, pro jejichž splnění není vybaven ani příslušnou kvalifikací, ani potřebnou pravomocí. Navíc řešení těchto úkolů znemožňuje úspěšné vyřešení vlastních otázek chemického zabezpečení. Praktické zkušenosti ze cvičení ukazují, že ti vševojskoví velitelé, kteří správně chápou OPZHN jako nálehavou vševojskovou záležitost, dokáží správně docenit nejen roli NCHV, ale i náležitosti ostatních oddělení druhů vojsk a služeb armády, mají v přípravě vojsk a štábů v OPZHN nejlepší výsledky.

Dalším závažným úkolem chemického zabezpečení v průběhu operace bude zabezpečení zasazení 2. sledu armády, popř. i 2. sledu frontu v útočném pásmu armády. Za tím účelem musí NCHV armády včas koordinovat činnost ACHZ a CHN prvosledových divizí, v jejichž pásmu k zasazení 2. sledu armády (frontu) dojde. Přesun 2. sledu frontu do vzdálenosti 60–80 km od čáry dotyku bude zajišťovat FCHZ. Od této čáry na vzdálenost 20–30 km od předního okraje bude zabezpečovat přesun 2. sledu frontu (armády) zpravidla zvláštní chemická záloha, vydělená dočasně z pluku chemické ochrany a umístěná zhruba ve středu pásma přesunu 2. sledu armády nebo ve středu příslušné části pásma přesunu 2. sledu frontu v pásmu armády. Na hloubce svých bojových sestav (od čáry stanovení NCHV armády) zabezpečují přesun a zasazení 2. sledu prvosledové svazky.

V období odražení nepřátelského útoku položíme důraz na průzkum os určených k přesunu vševojskové, protitankové zálohy a zatarasovacího odřadu armády. Tyto úkoly plní zpravidla svazky 1. sledu a vrtulníky vyčleněné ke vzdušnému radiálnímu průzkumu z armádních letek. Speciální očista těchto prvků operační sestavy bude zabezpečena na průjezdových MSO jenom v případech, kdy očistou nebude ztíženo jejich včasné zasazení.

Úsilí chemického materiálně technického zabezpečení plánujeme po obdobích útočné operace na ty prvky operační sestavy armády, u nichž předpokládáme největší ztráty. Direktivní zásobování chemickou technikou a materiálem začne z PACHZ zpravidla v průběhu 2. až 3. dne operace. Opravárenské prostředky PACHZ částí své kapacity zahájí činnost 2. dne a v plném rozsahu 3. dne operace. K rychlému uhrazení ztrát je výhodné udržovat u PACHZ 1–2 letučky v hodnotě technického skladu svazku.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ VOJSK PŘI PŘIKRYTÍ STÁTNÍ HRANICE

Ve svém článku vycházím z obecně platných teoretických zásad přikrytí státní hranice a z hlediska organizačního zabezpečení týlu navazuji na závěry článku genmjr. ing. J. Jaška, CSc., „K odrážení agrese nepřítele“. (VM 2/1977).

Týlové zabezpečení při zahájení války vychází z faktorů a z předpokládané bojové činnosti vojsk. Jeho cílem bude zabezpečit vyčleněná vojska k přikrytí státní hranice potřebným materiálem pro splnění bojového úkolu a pro nutné zdravotnické odsuny.

Pro týlové zabezpečení při zahájení války bude charakteristické, že vojskový a zejména operační týl mohou mít neúplné síly a prostředky. Jeho činnost ovlivní časté změny bojové situace, které si vyžádají rychlé řešení materiálního a zdravotnického zabezpečení. Bojová činnost bude charakterizována značnou nerovnoměrností zdravotnických ztrát techniky i spotřeby materiálu.

Z toho vyplývají pro vojskový týl zejména tyto úkoly:

- podstatnou část opatření k týlovému zabezpečení vojsk připravit a zplánovat již v míru;
- dosáhnout, aby týlové jednotky útvarů a svazků byly na stejné úrovni bojové pohotovosti, jako bojové útvary a jednotky;
- pro zabezpečení úkolů přikrytí vyčlenit jen nezbytné prostředky týlu a těžiště sil a prostředků připravit k plnění úkolů zabezpečení hlavních sil určených pro přechod do rozhodné činnosti;
- vyvést první sledy týlů útvarů a týlů svazků do stanovených prostorů;
- získat přehled o úplnosti vyvedených týlů. Navázat spojení v polních podmínkách s podřízenými i nadřízenými, doručit a upřesnit operační dokumentaci podle konkrétních podmínek, předložit nařízená hlášení;
- upřesnit zásobovací činnost a zdravotnické zabezpečení podle konkrétních podmínek;
- organizovat mobilizační doplnění osob a materiálu z národního hospodářství s důrazem na doplnění zdravotnických a automobilních útvarů a polních pekáren;

- vyvézt pohyblivé zásoby materiálu u útvarů a divizních skladů;
- organizovat doplňování spotřebního materiálu u útvarů po přesunu z mírové posádky na státní hranici a v době překrytí státní hranice. Současně navážet munici do palebných postavení dělostřelectva, ženijní munici do stanovených prostorů a dokončit případný manévr materiálem;
- poskytnout zdravotnickou pomoc raněným a nemocným, předsunout zdravotnické prostředky od svazku k útvaru a dohodnout součinnost s DLOS;
- převzít do materiální a zdravotnické péče vyčleněné jednotky pohraniční stráže a přidělené vojskové útvary a jednotky;
- učinit opatření k zvýšení ochrany a obrany týlu v souladu s úkoly bojových jednotek proti možnému napadení ZHN nepřitele;
- řešit další úkoly podle konkrétní situace útvaru a svazku, které směřují k zvýšení bojeschopnosti týlu.

Organizace týlu bude zpravidla u útvarů vycházet ze zásad obranného boje a u svazku ze zásad pro útok.

Rozmístění praporečních týlů bude bezprostředně za bojovou sestavou praporu a týlu pluku (při vyčlenění celého pluku do překrytí) 5–10 km od státní hranice v závislosti na terénu a cestách. Týl divize bude rozmístěn těsně za družstevným plukem, nebo na jeho úrovni. Zpravidla to bude podél cest a poblíž křižovatek.

K rozmístění využíváme osady a lesní porosty a hlavním požadavkem především bude jeho ochrana a obrana proti vzdušnému i pozemnímu nepříteli, zejména proti účinkům zbraní hromadného ničení.

V prvním sledu týlu budou rozmístěny zdravotnické a technické prostředky. V místech se složitou komunikační situací můžeme týly praporů zesílit letůčkou s materiálními prostředky, zejména municí, ženijním materiálem a ženijní municí. Obdobně může být zesílen týl pluku od týlu divize, nebo NT-ZV divize může vytvořit první sled týlu. Bude-li část sil divize překrývat státní hranici na samostatném směru, bude vhodné část prostředků týlu svazku vyčlenit na tento samostatný směr.

Bude-li bojová činnost zahájena do zaujetí plánovaných prostorů, nebo podaří-li se nepříteli proniknout na naše území, budou se týly rozmísťovat ve výhodných prostorech pouze v nutném rozsahu pro zabezpečení vojsk (celkově terén náčelníci týlu znají a možnosti k rozvinování mají již v míru vytýpovány).

Přisunové a odsunové cesty budou ovlivněny vybudovanými stálými silnicemi v pohraničním pásmu, které jsou většinou s asfaltovým povrchem, ale úzké. Většinou prochází údolími, podél potoků a řek a je na nich značné množství propustí a mostků. V zimním období, které trvá od října do začátku května, mohou být sjízdné pouze s řetězy a po úpravách. Výhodou je, že většina příslušníků pohraničních útvarů je dobře zná a dokáže se na nich orientovat i v noci. Z tohoto důvodu bude možné je označovat pouze výtyčkami.

Největší pozornost bude nutné věnovat údržbě a zajištění průjezdnosti a proto musí týloví funkcionáři udržovat úzkou součinnost s ženijními jednotkami.

Spotřeba materiálu při překrytí státní hranice bude značně nerovnoměrná. V době zahájení boje bude největší spotřeba pohonných hmot, ženijního materiálu a proviantu. Po zahájení boje bude největší spotřeba u munice, zejména dělostřelecké, raketometné, protiletadlové a pěchotní.

Spotřeba materiálu u svazku do zahájení boje může dosáhnout denně v průměru 0,15 n pohonných hmot, jedné dávky proviantu a značného množství ženijního materiálu. Váhově spotřeba může dosáhnout 250—400 tun materiálu denně (značný rozdíl bude u ženijního materiálu a ženijní munice; v tomto množství není započteno navážení munice jako předsunutých zásob).

Po zahájení bojové činnosti (za předpokladu dělostřeleckého přepadu na vojska nepřítele u státní hranice, přechodu našich vojsk do útoku a zdolání zabezpečovacího pásma nepřítele) bude již spotřeba materiálu značně vyšší. U munice může spotřeba dosáhnout 0,4 pp u pěchotní, 0,7—1,0 pp u dělostřelecké, raketometné a protiletadlové, 0,35 pp u tankové, protitankové a osvětlovací. U pohonných hmot spotřeba bude v rozmezí 0,2—0,3 náplně. Váhově vyjádřeno může spotřeba u svazku v první den bojové činnosti dosáhnout 600—800 tun materiálu.

Zásobovací činnost v poli podle současně procvičované organizace přechodu z mírového na polní systém zásobování bude rozvinuta na stupni vojskového týlu do 24—48 hodin a od armádního týlu k diviznímu za 55—60 hodin.

Jednoznačně tedy vychází, že v době překrytí státní hranice i v první den bojové činnosti se bude vojskový týl převážně doplňovat ze zásob zanechaných v mírových posádkách, z předsunutých muničních skladů, z distribučních skladů PHM a jen ojediněle přísunem z armádních skladů.

K splnění úkolů v zásobovací činnosti musí proto být vytvořeny základní podmínky již v míru a musí řešit:

- zabezpečení vojsk doplňovaných osobami a technikou z národního hospodářství;

- doplnění osobami a technikou vlastních týlových útvarů a jednotek a jejich bojové stmelení;

- doplnění útvarů, především pohonnými hmotami po přesunu z prostorů mírových posádek do prostorů na státní hranici;

- denně doplňovat vojska veškerým materiálem po dobu jejich pobytu v překrytí státní hranice;

- navážení ženijního materiálu a ženijní munice do prostorů výstavby ženijního opevnění a dělostřelecké munice do prostorů palebných postavení dělostřelectva;

- po zahájení bojové činnosti doplnit vojskům spotřebovaný materiál.

Nejsložitější bude zásobování municí, neboť současně rozložení pohyblivých zásob není výhodné. Zatím co podle průměrné denní spotřeby materiálu je v rámci svazku vyvážen proviant na 5—7 dnů, pohonných hmot na 4—5 dnů, zásoby munice pouze na 1—2 dny bojové činnosti.

K částečnému snížení této nepříznivé situace bude nutné zvýšit zásoby munice u tahačů ihned po dosažení bojové pohotovosti. Zvýšení může jít z pohyblivých zásob munice u pluku a na uvolněnou dopravní kapacitu roty týlového zabezpečení naložit munici z předsunutých muničních skladů. Konkrétně zvýšit zásoby munice můžeme u obrněných transportérů o 0,5 pp pěchotní munice, u děl 100mm kanónů, 122mm houfnic o 0,3 pp, u 112mm kanónů, 152 mm houfnic a u kanónových houfnic o 0,5 pp.

Po zaujetí prostorů překrytí vojsky pohraničních svazků budeme ihned navážet munici z předsunutých muničních skladů do palebných postavení dělostřelectva. To zabezpečí podle konkrétní situace týly svazků a útvarů, popř. i automobilní prapory armád (pokud budou již doplněny).

Z organizačního hlediska pro týlové funkcionáře nejsložitějším bude zplánování a odběr zásob zanechaných v mírových posádkách. Musí mít přesný přehled o výši zanechaných zásob, o počtu nakládacích míst, jejich hodinové nakládací kapacitě, mít zajištěny pracovní síly pro rychlé naložení a na tomto základě zpracovat grafikon odběru. V celém rozsahu jej dát na vědomí výdejčům v mírových posádkách a ve výpisech odebírajícím útvarům.

Celkově se musí velitelské i týlové orgány snažit soustavně doplňovat zásoby materiálu, aby při zahájení bojové činnosti měla vojska úplné pohyblivé zásoby a u určeného druhu materiálu i zvýšené zásoby (PHM, munice).

Zabezpečení pohonnými hmotami vojsk při překrytí státní hranice by nemělo představovat zvláštní těžkosti, neboť

- bojová technika i týly budou vyvedeny s úplnými pohyblivými zásobami;
- průměrná denní spotřeba PHM, kromě doplnění útvarů po přesunu do prostorů na státní hranici, bude poměrně nízká;
- v mírových posádkách v pohraničním pásmu i v distribučních skladech zbude po odchodu vojsk dostatečné množství PHM, které mohou vojska využít;
- vzhledem k celkové činnosti vojsk bude zpravidla dostatek času na organizaci doplňování.

Pohonné hmoty do bojové techniky je výhodné doplňovat přímo z plukovního týlu, který vydané množství PHM si doplní odběrem z určených mírových posádek. Zásadně PHM do bojové techniky nebudeme doplňovat z praporeního týlu, který musí být stále připraven se svým praporem plnit bojové úkoly.

Zvýšené zásoby pohonných hmot u tanků v době překrytí státní hranice budou na tancích ponechány. Podle variant plnění bojového úkolu stanoví NZ PHM čáry jejich shoení.

Proviantní zabezpečení vzhledem k předpokládanému rozsahu vyčlenění sil do překrytí státní hranice bude především spočívat na stupni prapor a útvar.

Hospodářské výdejny a proviantní sklady vyvezou úplné pohyblivé zásoby. Kromě toho vojska dislokovaná v hloubce státního území budou mít na přesun ke státní hranici zvýšené zásoby o cestovní dávku.

Spotřeba proviantu bude pravidelná bez ohledu na začátek bojové činnosti. Spotřebované zásoby budeme doplňovat ze zásob ponechaných vojsky v mírových posádkách, přičemž chléb a maso můžeme v řadě případů odebírat od civilních dodavatelů. Zásoby divízního proviantu nebudeme v této době používat.

Polní pekárny bude vhodné rozvinout a organizovat pečení chleba. Tím bude současně probíhat praktické stmelení jednotky, budou získávány zkušenosti z pečení a bude možné vytvořit zásobu chleba a nabalit ji pro dlouhodobé uskladnění.

Proviantní náčelníci útvarů a svazků položí hlavní důraz na organizaci přípravy a výdeje teplé stravy třikrát denně, na upřesnění stravovacích skupin a nácviky přípravy, výdeje a konzumpce stravy v zamořených prostorech.

Výstrojní zabezpečení vojsk vychází z toho, že výstrojní materiál je materiálem dlouhodobé spotřeby. Proto i úkoly výstrojního zabezpečení budou poněkud odlišné od úkolů ostatních týlových služeb.

Období do zahájení boje využijeme k doplnění výstroje vojáků součástkami osobního používání, které neměli při vyhlášení bojové pohotovosti možnost vyvézt z posádek, doplnění příkrývkami, popř. dalšími součástkami výstrojní-

ho materiálu (lyže pro průzkum v zimě, stany apod.), které z hlediska dané konkrétní situace budou potřebné. Současně organizujeme výměnu poškozených, nadměrně opotřebovaných a zašpiněných výstrojních součástí. Pro zabezpečení této činnosti využijeme materiál zanechaný vojsky v mírových posádkách a výstrojních opravě.

Bude-li přikrytí státní hranice trvat více dní, organizujeme zabezpečení vojsk službami, jako výměnu prádla, koupání, střihání, opravy výstrojního materiálu a prodej drobných předmětů. Při zabezpečování službami využijeme především stacionární zařízení výstrojní služby ve stálých posádkách, jako prádelny, koupelny, holírny, krejčovské a obuvnické dílny a podobná zařízení v civilním sektoru. Je samozřejmé, že tímto způsobem můžeme organizovat např. koupání jen při střídání jednotek určených k přikrytí státní hranice.

K plnění těchto úkolů bude třeba již v míru vytvořit potřebné podmínky. Např. důsledně vyhodnotit možnosti organizace výstrojního zabezpečení s využitím stacionárních zařízení výstrojní služby a civilních kapacit v pohraničním pásmu. Podle plánovaného rozmístění sil určených pro přikrytí státní hranice předem rozdělit tyto zdroje a přidělit je jednotlivým útvarům.

Celkově činnost výstrojních náčelníků útvarů a svazků bude zaměřena na kontrolu zabezpečení vojáka a podle zjištěných nedostatků budou organizovat doplnění materiálem a poskytovat příslušné služby.

Zdravotnické zabezpečení vychází z nutnosti zabezpečit vojska přikrytí i hlavní síly, připravit opatření k odstranění možných následků po úderech ZHN nepřítelů a navázat úzkou součinnost se zdravotnickými orgány teritoria.

Hlavní zásadou zdravotnického zabezpečení bude vystačit (pokud je to možné) se stacionárními zařízeními tak, aby většina sil a prostředků polní zdravotnické služby zůstala zachována pro zabezpečení přechodu do útoku a k zabezpečení na území nepřítelů.

Zdravotnické ztráty v období do zahájení boje budou minimální. Po zahájení bojové činnosti mohou být značně nerovnoměrné a budou především u vojsk prvního sledu a v místech napadení letectvem nebo ZHN nepřítelů. Denně mohou dosáhnout při vedení boje bez ZHN u pluků prvního sledu v průměru 11–20 %, u divizí 7–11 %.

Při vedení bojové činnosti se ZHN mohou ztráty dosáhnout u pluků v průměru 26–50 %, u divizí 17–27 %.

Podle organizační struktury budou u vojsk přikrytí rozvinuta praporeční a plukovní obvaziště. Obvaziště divizního typu budou vyvedena do blízkosti dočasných léčebně odsunových středisek (DLOS) a jejich příslušníci jim budou odborně i organizačně pomáhat plnit úkoly zdravotnického zabezpečení.

Odsun bude probíhat z praporečního obvaziště na plukovní a z něho na DLOS (popř. jiné zdravotnické teritoriální zařízení, jako je odsunová nemocnice, vojenské nemocnice apod.). Můžeme využít i zdravotnická zařízení vojsk pohraniční stráže.

Zdravotnická pomoc bude u vojsk poskytována v rozsahu záchrany života a zabezpečení odsunu na DLOS, kde bude poskytována plná lékařská péče a částečně i odborná pomoc.

K zabezpečení odsunu raněných budou využívat všechny odsunové zdravotnické prostředky a podle potřeby i dopravní prostředky rot týlového zabezpečení a automobilních praporů svazků. K dosažení okamžitého odsunu předposunují se odsunové zdravotnické prostředky k praporečním a plukovním zdravotnickým etapám.

Těžiště činnosti zdravotnické služby do zahájení bojové činnosti bude položeno do kontrolní činnosti u jednotek, doplňování zdravotnického materiálu, bude probíhat očkování, prověření vodních zdrojů, kontrola hygieny a stravování, zásobování vodou atd.

Velení týlu v období přikrytí státní hranice bude podřízeno všeobecným zásadám platným pro velení v těchto podmínkách.

Předně musí zabezpečovat vyvedení útvarů a jednotek, vyvezení pohyblivých zásob materiálu ve stanovených časových lhůtách, zabezpečit doplnění útvarů a svazku osobami a technikou z národního hospodářství, zabezpečit předložení nařízených hlášení, plné rozvinutí spojovacích prostředků a zavedení polní dokumentace.

Vzhledem k těmto úkolům je nutné u útvaru i svazku přesně stanovit členění týlových funkcionářů do prvního a druhého sledu a po jednotlivých pracovištích. Členění nebude vždy stejné, neboť musí odpovídat konkrétním podmínkám, jako je dislokace útvaru, automobilního a zdravotnického praporu, skladů, odborná kvalifikace funkcionářů a konkrétní bojové rozdělení.

Podle zkušeností může jít o toto členění:

- NT-ZV svazku (ZT útvaru) do operační skupiny velení;
- do styčné skupiny týlu na velitelském stanovišti vyjíždí u útvaru náčelník služby zásobování pohonnými hmotami, u svazku pomocník náčelníka organizačně plánovací skupiny, veterinární lékař a starší důstojník pro ubytovací a stavební službu;
- správci skladů, skladníci a pomocníci náčelníků služeb řídí nakládání a vyvážení materiálu ve skladech;
- u svazku pomocník proviantního náčelníka řídí doplnění polních pekáren;
- výstrojný náčelník a jeho pomocník ve zpětném odřadu řídí vystrojení záloh;
- hlavní lékař vyjíždí na VS, popř. kontroluje nastupující zálohy;
- ostatní funkcionáři odjíždějí na TVS.

Rozhodující úlohu při velení týlu bude mít úplná informovanost o týlovém zabezpečení. K tomu je třeba předem připravená polní dokumentace, předkládání nařízených hlášení (o zaujetí prostorů, o stavu vyvážení zásob, o zásobách zanechaných v mírových posádkách, o rozvinutí zdravotnických prostředků, o postupu přijímání záloh a techniky z národního hospodářství, o dosažení úplné bojové pohotovosti atd.). Hlášení je nutné soustřeďovat do jednoho centra, nejlépe na TVS a odtud velet týlu.

Značnou úlohu má soustavná součinnost mezi VS a TVS, uvnitř TVS, se zpětným odřadem v mírové posádce a s orgány týlu brigád pohraniční stráže.

Zásadou je, že zástupci pro týl nemohou čekat jen na podání informace, ale musí sami iniciativně je získávat všemi dostupnými prostředky a vyjíždět na místa, kde se plní nejsložitější úkoly týlového zabezpečení.

Při velení týlu svazku bude mít důležitou úlohu místo rozmístění TVS. Podle konkrétní situace může být v prostoru divizních skladů, u prvního sledu týlu, nebo může být předsunuto poblíž VS. Hlavním kritériem bude možnost nerušeného spojení.

Po zahájení bojové činnosti platí pro týl všechny zásady velení pro útočný boj v horském a zalesněném terénu.

K názorům na vedení útočných operací pozemních vojsk

*Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálporučíka
I. I. Jurpolského, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 6/1976.*

V padesátých až šedesátých letech v důsledku hromadného zavedení raketových jaderných zbraní do výzbroje armád prošlo vojenství ve všech ekonomicky vyspělých státech světa nebývalými kvalitativními změnami. Vznikla možnost působit do velké hloubky válčistiště a na kterýkoli objekt na naší planetě. Jestliže začátkem 20. století fronta bojové činnosti dosáhla svého geografického maxima, pak dnes už i hloubka palebného působení na nepřítele dosáhla rovněž svého geografického maxima. Současně s tím vznikl ostrý rozpor mezi možnostmi prostředků ničení působit na celou hloubku rozmístění nepřítele a poměrně omezenými možnostmi vojsk v útoku využít výsledků těchto úderů.

Podle zahraničních názorů se může projevit tento rozpor zvláště výrazně tehdy, vytvoříme-li hromadným použitím jaderných zbraní na nejdůležitějších směrech pásma radioaktivního zamoření, které společně s využitím silných obranných čar a nejnovějších prostředků (dálkové minování a minování ze vzduchu, řízené rakety a střely s laserovým, televizním a infračerveným navedením na cíl, bitevní vrtulníky atd.) budou těžko překonatelné pro vojska v útoku. V těchto a podobných případech stěží můžeme počítat s rychlým využitím jaderných úderů a úderů letectva, vedených na nepřítele

v hloubce, a s dosažením cílů útočné operace, nebude-li značná část pozemních vojsk aeromobilní.

Nejdůležitějším úkolem soudobých útočných operací je rychle využít výsledků jaderných a leteckých úderů mohutnými mobilními (současně i aeromobilními) uskupeními pozemních vojsk. Odvrácení možného zmaření útoku ze strany nepřítele může být řešeno přenesením úsilí pozemních vojsk do třetího rozměru (vzdušného prostoru) a jeho dalším větším bojovým využitím. Vyřešení tohoto problému vidí mnozí zahraniční vojenští specialisté v dalším rozvoji vzdušných výsadekových a aeromobilních vojsk, prostředků ničení, minování, průzkumu, vedení, prostředků vzdušného radioelektronického rušení, v podstatném zvýšení možností vojsk umlčovat PVO nepřítele a také ve zdokonalování teorie a praxe soudobých útočných operací, v nových koncepcích bojového použití pozemních vojsk.

K takovým kvalitativně novým koncepcím v teorii a praxi soudobých útočných operací patří koncepce těsného sladění hromadného použití jaderných zbraní a letectva s činností pozemních vojsk, která získala nové možnosti v důsledku prudkého zvýšení vzdušné a pozemní mobility pozemních svazků v posledních letech.

Principiální dialektická novota a kva-

litativní zvláštnost soudobých útočných operací je tedy v tom, že **rozvíjení bojového úsilí pozemních vojsk se předpokládá uskutečňovat nejen do šířky a do hloubky, ale i v novém, třetím rozměru, tj. „ve výšce“.** Z toho vyplývá, že **operace se stává nejen hlubokou, ale také „třírozměrnou“.**

„Třírozměrná“ operace pozemních vojsk, která má svůj počátek ještě v letech druhé světové války, získala v soudobých podmínkách, díky kvalitativnímu rozvoji prostředků ničení a vojenské techniky nové charakteristické rysy. **Teoretický systém znalostí o vedení operací se dostal na kvalitativně novou úroveň rozvoje vojenského umění — formování teorie „třírozměrné“ operace a přechod od analýzy široké a hluboké fronty ke zkoumání „třírozměrné“ fronty.**

Přitom zkoumání zákonitostí vedení operací, spojených s jejich „třírozměrností“, nabývá všezahrnujícího charakteru, tj. zahrnuje problémy strategie, operačního umění a taktiky. Ne všude, ne ihned a ne ve všech případech se však plně projevují nové formy strategie operačního umění a taktiky. Dějiny evoluce vůbec neznají takové okamžité všezahrnující změny. Je důležité mít na zřeteli i další věc. Nynější obrat, obnovení teorie a praxe ve vojenství byly připraveny celým průběhem předcházejícího sociálního a vědeckotechnického rozvoje.

Z dějinné analogie a zkušeností z minulosti, z porovnání událostí předchozích období a současnosti vyplývá, jak dozrává nová kvalita v útrokách předešlých historických období, jak nové tendence, formy, způsoby bojové činnosti v začátku si začínají klesat cestu, předbíhají svůj čas a jak je důležité včas to zjistit a vyvodit z těchto faktů potřebné závěry.

Úsilí letectva, pozemních vojsk, vojsk PVO v minulosti však bylo omezeno činností k zabezpečení úspěšného vysazení výsadku do týlu nepřítele. Bojová činnost po vysazení výsadku byla většinou vedena bez potřebné podpory ze sestavy vlastních vojsk; to bylo jednou z hlavních příčin neúspěchu některých vzdušných výsadků.

Kromě toho v letech minulé války byly značně omezeny možnosti výsadků k vedení bojové činnosti v týlu nepřítele, protože měly ve svém složení jen ruční zbraň, málo dělostřelectva a minometů a neměly (nakonec ani v podmínkách té doby nemohly mít) tanky, bojová vozidla různého určení ani další soudobé prostředky vedení ozbrojeného zápasu. V současných podmínkách prudce rostoucí možnosti letectva, raketových vojsk a dalších

prostředků vytvářejí předpoklady pro úspěšnou činnost výsadků a aeromobilních vojsk v hlubokém týlu nepřítele na dlouhou dobu.

V současné době prakticky všechny druhy soudobé techniky, včetně raket, mohou být začleněny do sestavy vzdušného (aeromobilního) výsadku. To podstatně zvyšuje bojové možnosti vzdušných a aeromobilních výsadků, umožňuje vést aktivní útočnou činnost v týlu nepřítele a nabádá změnit teoretické koncepty jejich použití. Kromě toho, k zabezpečení činnosti vzdušných (aeromobilních) výsadků, tankových, motostřeleckých a dalších útvarů a svazků, můžeme ve velké míře používat prostředky průzkumu, vedení, minování, palebného ničení, radioelektronického rušení.

Proto v soudobých útočných operacích pozemních vojsk se objektivně rysují dvě jasné zřetelná uskupení vojsk. Každé z nich plní specifické, přesně určené, kvalitativně různé, avšak jediným zámyslem sladěné bojové úkoly. Tato uskupení můžeme nazvat **vzdušným a pozemním sledem.**

Zrození vzdušného sledu fakticky přivedlo k důležitému závěru v dlouhodobé evoluci útočné operace — od hluboké k „třírozměrné“. Z rozborů zahraničních výzkumů vyplývá, že vzdušný sled, který je prvkem bojové a operační sestavy, je principiálně novým jevem nejen co do své struktury a používaných sil a prostředků, ale také co do plnění kvalitativně nových úkolů.

Vzdušný sled pozemních vojsk je určen k tomu, aby co nejrychleji a dokonale využil výsledků jaderných a palebných úderů, současnou aktivní činností se zmocnil operační a taktické hloubky obrany nepřítele s cílem rozdělit, izolovat a v těsné součinnosti s pozemním sledem zničit nepřítele. Rozhodnou činností do celé hloubky obrany nepřítele, především v prostorech jaderných a leteckých úderů, vzdušný sled musí zneškodnit úsilí nepřítele, vytvořit několik nových ohnisek boje v jeho týlu, poutat jeho vysoce mobilní zálohy a zevnitř podlomit schopnost k odporu. Je zřejmé, že v současné době může vzdušný sled více, než jen „napomáhat“ vojskům, která útočí čelně. Vzdušný sled, který včas využije výsledků jaderných a palebných úderů, má mohutné a vysoce mobilní prostředky ničení a manévru, je schopen plnit důležitější úkol: rozhodnou bojovou činností v těsné součinnosti s pozemním sledem může plnit úkol úplného zničení nepřítele.

Zahraníční vojenští specialisté předpokládají, že právě vzdušný sled může být

tou neúčinnější protiváhou, kterou je možné postavit proti rostoucím možnostem nepřítele ke zmaření útoku. Všestranná analýza tohoto problému ukazuje, že ani úporná obrana výhodných přírodních překážek, zbořených a zamořených pásem, dokonce ani pásma radioaktivního zamoření, vytvářená na směrech činnosti pozemních uskupení, nebudou schopny zmařit takovou útočnou operaci, protože útočící strana má možnost přenést bojové úsilí přes tyto překážky. Vojska v útoku mají možnost rychle rozdělit a izolovat uskupení nepřítele nejen čelně, ale i do hloubky.

Můžeme předpokládat, že činnost vzdušného sledu se bude rozvíjet do hloubky v závislosti na možnostech a charakteru plnění úkolů jeho jednotlivých prvků. V taktické hloubce budou pravděpodobně působit taktické výsadky, aeromobilní jednotky, průzkumné a diverzní skupiny. V bližší operační hloubce — operační aeromobilní svazky (útvary), průzkumné a diverzní skupiny, v operační hloubce — operační výsadky.

Důkladná analýza operačně taktické situace v celé řadě operací lokálních válek posledních deseti let, ve kterých působily jednotlivé prvky vzdušného sledu, potvrzuje, že hlavní překážkou k neúčinnějšímu použití jeho sil a prostředků je soudobý systém PVO. Proto **zničení systému protivzdušné obrany nepřítele a zbránění jeho obnovy je jedním z hlavních úkolů všech velitelských stupňů jak v přípravě, tak i v průběhu vedení „třírozměrné“ operace.**

Je zřejmé, že přitom nemůžeme opomenout plnění jen dílčích úkolů, jako např. zvýšení stupně palebného ničení prostředků PVO, bezprostřední palebný doprovod výsadků v období přeletu, dovedný manévr letounů a vrtulníků v prostorech protiletadlové palby atd. Je nesporné, že musíme pamatovat i na tato opatření. K dokonalému řešení celého tohoto problému musíme však hledat zásadnější přístup.

Všestranná analýza různých aspektů tohoto problému ukazuje, že úspěšné vedení „třírozměrné“ operace vyžaduje potřebu rozpracovat a uvést do života systémy opatření ke komplexnímu a cílevědomému použití všech sil a prostředků k boji s prostředky PVO nepřítele.

Tento systém opatření, jak to dokazují zkušenosti lokálních válek, zahrnuje bojovou činnost prostředků průzkumu, ničení a radioelektronického rušení, diverzních skupin, průzkumných a aeromobilních jednotek určených ke zjištění, zničení a umlčení hlásek a míst PVO protiletadlových

raketových jednotek a letectva PVO nepřítele v pásmech letu vzdušného sledu, bezprostřední doprovod výsadku letouny a bojovými vrtulníky, prostředky radioelektronického rušení atd. Proto považujeme za správné, aby opatření ke zničení PVO nepřítele byla plánována jako zvláštní období operace a vedena v celém jejím průběhu tak úporně a cílevědomě, jako např. ničení a umlčování pevností nebo protitankových prostředků při průlomu obrany nepřítele. Do zahájení přeletu vzdušného sledu bude nutné rozvázat systém PVO nepřítele, ochromit jeho nejdůležitější prvky a nedovolit nepříteli rychle je obnovit.

Možnosti soudobých prostředků boje a zvláštnosti objektů, bráněné systémem PVO, umožňují zcela reálně plnit úkoly k jeho umlčení a tak spolehlivě zabezpečit bojovou činnost vzdušného sledu. To můžeme objasnit takto:

1. Vyzbrojení pozemních vojsk novými druhy zbraní a značné zvýšení účinnosti „starých“ prostředků vytvořilo předpoklady zničení (spolehlivého umlčení) objektů PVO nepřítele do celé hloubky činnosti všech prvků vzdušného sledu.

2. Na rozdíl od ničení pevností v průběhu průlomu, úkol umlčení systému PVO je lehčí vzhledem k vysoké zranitelnosti prostředků údery jaderných zbraní a palebných prostředků i vzhledem k jejich citlivosti při používání prostředků radioelektronického rušení. Zničení často jen jednotlivých objektů systému PVO může v něm vytvořit takové mezery, které umožní vést úder letectva a vzdušného sledu s překvapením a bez značných ztrát.

3. Důležité je mít na zřeteli skutečnost, že podmínky terénu velmi často ztěžují použití prostředků PVO nepřítele a snižují jejich bojovou účinnost.

4. Zkušenosti lokálních válek svědčí o tom, že při činnosti vzdušného sledu podle zásady „překážky nad vrtulníky (letouny)“ vzniká možnost vést překvapivé a ničivé údery tam, kde nepřítel neočekává činnost vojsk, a v době, kterou nepřítel považuje za málo pravděpodobnou nebo dokonce nemožnou.

Podle názoru řady zahraničních vojenských teoretiků, pozemní sled v „třírozměrné“ útočné operaci musí být schopen rozvíjet útok v dostatečně vysokém tempu, v těsné součinnosti s vedenými jadernými a leteckými údery a s činností vzdušného sledu. Pozemní sled musí rychle překonávat přírodní překážky, časem obsazovat nepoškozené silnice a mosty, životně důležité prostory, obranná pásma a postavení nepřítele než je obsadí svými

zálohami, ničit bojeschopné prostředky jaderného napadení, dělit na části a ničit uskupení vojsk nepřítele. Složení a sestava pozemního sledu mohou být přitom klasické.

V nových podmínkách se zásadně mění i způsob vedení operace a posloupnost činnosti vojsk. To vyplývá z těchto důvodů. Rozhodujícím aktem operace zůstává ničivý jaderný a palebný úder. K rozvíjení operace může být potom použit vzdušný sled, který svou rozhodnou činností do celé hloubky obrany, zvláště v prostorech jaderných a palebných úderů, musí vytvořit novou frontu boje v týlu vojsk v obraně, zevnitř podlomit její schopnost k odporu a vytvářet pozemnímu sledu podmínky k úplnému zničení uskupení vojsk v obraně v nejbližší době.

Teoretické zásady „třírozměrné“ operace předpokládají tedy zničení nepřítele společným úsilím pozemního a vzdušného sledu. Mezi nejdůležitější opatření patří:

- organizace a udržování součinnosti mezi vzdušným a pozemním sledem, mezi jejich prvky a různými druhy ozbrojených sil;

- organizace velení silám a prostředkům, které se zúčastňují „třírozměrné“ operace;

- umlčení systému PVO;
- operační (bojové) a materiálně technické zabezpečení vojsk atd.

Konečně ne méně důležitým problémem jsou otázky přípravy štábů a vojsk k bojové činnosti v zásadně nových podmínkách. Avšak řešení všech těchto a dal-

ších nových otázek bude podmíněno především teoretickým rozpracováním všech rozebraných problémů. Život naléhavě diktuje nutnost všestranného rozpracování teorie „třírozměrné“ operace.

☆

V současné době jsme svědky kvalitativně nové etapy rozvoje soudobého vojenského umění — teoretického formování principů a způsobů vedení „třírozměrné“ operace, která je logickým důsledkem probíhajících změn, spojených s vědeckotechnickou revolucí poloviny 20. století. Soudobá „třírozměrná“ operace svou podstatou je souhrnem úderů, bojů, sražení ve všech sférách, které jsou sladěny a vzájemně spojeny co do cíle, doby a místa, vedených vzdušným sledem pozemních vojsk v týlu nepřítele a v dotyku vojsk, dále i rozhodným útokem pozemního sledu vedeného čelně podle jednotného zámyslu a plánu k plnění operačních nebo strategických úkolů.

Základní idea „třírozměrné“ operace předpokládá nejen vedení jaderných a palebných úderů na objekty nepřítele, ale také rozhodné využití jejich výsledků pozemními vojsky do celé operační hloubky způsobem vytváření ohnisek odporu a nových front boje v týlu nepřítele podle jednotného plánu se současným prudkým vedením útoku pozemního sledu s cílem společně zničit protistojící uskupení nepřítele, obsadit jeho životně důležité prostory a tak dosáhnout cíle operace.

Protivzdušná obrana pozemních vojsk

Protivzdušná obrana je důležitou součástí soudobých operací pozemních vojsk. Její vývoj odráží proces neustálého boje prostředků vzdušného napadení s prostředky PVO. Cílem tohoto článku je objasnit hlavní etapy vývoje PVO v poválečném období, ukázat současný stav a tendence dalšího zdokonalování PVO.

Protivzdušná obrana pozemních vojsk v poválečném období prošla ve svém vývoji dvěma etapami.

V **první etapě**, kterou můžeme vymezit dobou ukončení Velké vlastenecké války do začátku padesátých let, PVO vojsk

se rozvíjela na základě zevšeobecnění získaných zkušeností z bojů s nepřátelským letectvem v minulé válce a jejich zdokonalování s přihlédnutím ke změnám v organizaci a způsobech bojové činnosti pozemních vojsk.

Protivzdušná obrana v minulosti byla v řádech a předpisech rozebírána jako jeden z druhů bojového zabezpečení. Hlavními aktivními prostředky boje bylo protiletadlové dělostřelectvo a stíhací letectvo vyzbrojené kanóny. Jejich bojovou činnost zabezpečovaly protiletadlové reflektory a hlásná služba.

V důsledku rychlého rozvoje letectva nepřítele, zejména zvýšení jeho možnosti ničení vojsk již v prvních poválečných letech, vznikla pro PVO celá řada složitých problémů. Mezi nejdůležitější patřily:

- zvýšení účinnosti PVO v boji s rychlými reaktivními letouny ve velkých výškách,

- odrazení hromadných náletů ve dne a v noci,

- zdokonalení řízení palby velkých uskupení protiletadlového dělostřelectva. Za hlavní směr řešení těchto problémů bylo považováno technické zdokonalování a zvýšení počtů prostředků PVO.

Rozhodujícím faktorem, který podmiňoval nejpodstatnější změny v protiletadlovém dělostřelectvu, bylo zavedení radiolokátorů zjišťování vzdušných cílů, navedení a řízení palby. PVO tak byla nezávislá na podmínkách viditelnosti.

Radiolokační technika umožnila 10 až 15krát zvětšit dálku zjištění cílů.

Po zavedení 57mm a 100mm protiletadlových dělostřeleckých systémů do výzbroje vojsk se zvětšil dosah PL dělostřelectva do výšky a dálky téměř jedenapůlkrát; pravděpodobnost ničení vzdušných cílů se zvýšila o 10–15 %.

Hromadné nálety nepřátelského letectva bylo plánováno ničit velkými silami stíhacího letectva a hromadnou palbou uskupení protiletadlového dělostřelectva. Považovalo se za nutné na hlavních směrech činnosti vojsk vytvářet hustotu protiletadlového dělostřelectva několikrát větší než tomu bylo v letech Velké vlastenecké války. Ve spojitosti s vytvářením silných uskupení protiletadlového dělostřelectva vznikl problém zabezpečit centralizované řízení palby. Proto byly rozpracovány zásady a vytvořeny prostředky řízení palby PL dělostřelectva, jako např. systémy automatizovaného řízení palby, radiolokační stanice zjišťování a navedení apod.

V tomto období byly všestranně rozpracovány a zdůvodněny způsoby protiletadlové dělostřelecké ochrany svazků a svazů v útoku a obraně, při zasazení do průlomu a při boji v operační hloubce nepříteli. V této době PL dělostřelectvo a teorie jeho použití byly nejvíce rozpracovány.

Druhé období rozvoje protivzdušné obrany vojsk je charakterizováno prudkým zvýšením její úlohy v souvislosti se zavedením jaderných zbraní do výzbroje, se zdokonalováním různých prostředků dopravy jaderných nábojů na cíl, především letectva. Mnohokrát vzrostlo nebezpečí ničení vojsk úderem ze vzduchu. Účinná protivzdušná obrana se stala životní nutností pro všechny druhy vojsk, jedním z faktorů dosažení jejich odolnosti, uchování palebné a úderné síly. V těchto podmínkách protivzdušná obrana vojsk se změnila z druhu bojového zabezpečení v jednu z nejdůležitějších částí vševojskové boje a operace.

V této etapě vývoje PVO vznikla celá řada složitých problémů. Především bylo zapotřebí zásadně zvýšit její účinnost a zabezpečit vysokou bojovou pohotovost k okamžitému odrazení překvapivého vzdušného napadení. Řešení těchto problémů vyžadovalo uskutečnit určitá technická a organizační opatření, zvýšit úroveň řízení a velení protivzdušné obrany.

Nejdůležitějším organizačním opatřením k zesílení vojskové PVO, které rozhodujícím způsobem ovlivňovalo její další vývoj a zdokonalování, bylo vytvoření nového druhu vojsk — vojsk protivzdušné obrany pozemních vojsk. V důsledku sloučení všech pozemních sil a prostředků PVO pod jedno velení se zlepšilo řízení technického přezbrojování, rozpracování způsobů bojového použití, výchovy kádru a bojové přípravy vojsk PVO pozemních vojsk.

Hlavní obsah technických opatření zahrnoval vytvoření zásadně nového systému výzbroje. Hlavními bojovými prostředky tohoto systému se staly protiletadlové raketové systémy, rozpracované na základě nejnovějších výsledků vědy a techniky, dále zdokonalené protiletadlové dělostřelectvo a radiotechnické prostředky. Důležitou úlohu měly automatizované systémy různého určení.

Mezi nejdůležitější požadavky na protivzdušnou obranu tohoto období, v důsledku růstu významu plněných úkolů, patřily:

- vysoká účinnost,
- nepřekonatelnost,
- nepřetržitost,
- mobilita,
- vysoká bojová pohotovost.

Zvýšení účinnosti protivzdušné obrany vojsk donutilo letectvo hledat nové způsoby jejího překonání, jako např. činnost v různých výškách, manévry proti účinkům palebných prostředků, palebné umlčení a elektronické rušení prostředků PVO atd.

Z toho vyplývá další požadavek — **nepřekonatelnost** protivzdušné obrany, která předpokládá její schopnost odrážet úderu vzdušného nepřítele z různých směrů a výšek, do celé hloubky bojových sestav vojsk v podmínkách silného elektronického rušení a palebného umlčování.

Požadavek **nepřetržitosti a mobilnosti** protivzdušné obrany je podmíněn vysoce manévrovým charakterem bojové činnosti vojsk v boji a operaci. To znamená, že ochrana vojsk a objektů musí být nepřetržitá, bez přestávek, protože není možné dříve znát, kdy nepřítel zahájí úder.

Nutnost stále **vysoké bojové pohotovosti** má stále větší význam, protože délka času od doby zjištění vzdušného nepřítele do jeho možného zničení se neustále zmenšuje; v důsledku toho jakékoli zdržení zasazení hlavních sil PVO do boje může mít za následek nesplnění bojových úkolů.

Nejdůležitějším kritériem soudobé protivzdušné obrany je její schopnost účinně odrazit překvapivé vzdušné napadení nepřítele a zabezpečit nepřetržitou ochranu vysoce manévrové bojové činnosti vojsk ze vzduchu.

V souvislosti se zvětšením prostorového rozmachu bojové činnosti, zvýšení tempa a intenzity útoku změnily se principy vytváření sestavy PVO vojsk. Hlavním principem se stalo dovedné rozdělení sil a prostředků PVO k ochraně všech prvků operační sestavy vojsk při soustředění hlavního úsilí k ochraně hlavních uskupení vojsk a nejdůležitějších objektů týlu. Hlavní prvky PVO, která tvoří jednotný celek jsou:

- průzkum vzdušného nepřítele,
- uvědomění vojsk,
- palba protiletadlových prostředků,
- ochrana stíhacím letectvem,
- systém velení.

Bojová činnost vojsk PVO pozemních vojsk probíhá v těsné součinnosti se stíhacím letectvem frontu. Protivzdušná obrana pozemních vojsk je budována v těsné součinnosti s vojsky PVO státu a

spojeneckých států — účastníků Varšavské smlouvy.

Základ systému PVO pozemních vojsk tvoří palba protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých útvarů a jednotek, která umožňuje odrazit nálety vzdušného nepřítele z jakéhokoli směru, v rozsahu všech výšek, na přístupech k chráněným vojskům a nad nimi, ve dne i v noci, v podmínkách nepřátelského manévru proti účinkům protiletadlových prostředků a rušení všeho druhu. Systém palby k účinnému odrazení úderů nepřítele ze vzduchu můžeme organizovat na základě smíšených uskupení protiletadlových raketových a protiletadlových dělostřeleckých útvarů, které jako celek umožňují nejlépe využít kladných vlastností různých druhů protiletadlových systémů.

V souvislosti se zvýšením požadavků vojsk na průzkumové informace o vzdušném nepříteli má v současné době velký význam organizace průzkumu a velení silám a prostředkům PVO. Další zdokonalování systému průzkumu vyžaduje jeho vybavení účinnějšími systémy pozemních a vzdušných průzkumných stanic, které by využívaly ke zjišťování a vedení cílů různých lokačních metod. Důležitým cílem přitom je zvětšení délky zjištění, rychlost zjištění a současné vedení značného množství vzdušných cílů.

Další zdokonalování PVO pozemních vojsk je spojeno s řešením zejména těchto úkolů:

- boj s letouny a vrtulníky nepřítele v malých výškách,
- ničení letounů — nosičů křídlatých raket,
- dosažení potřebné odolnosti PVO v podmínkách elektronického rušení a palebného umlčování,
- zabezpečení vysoké bojové pohotovosti sil PVO k odrazení překvapivých úderů ze vzduchu,
- rozvoj způsobů součinnosti protiletadlových prostředků s frontovým stíhacím letectvem,
- dosažení vyšší úrovně automatizace procesu velení všem silám a prostředkům PVO.

Bezpodmínečnou podmínkou vědeckého stanovení hlavních perspektiv vývoje výzbroje, organizace a způsobů bojového použití vojsk PVO je všestranné předvídání vývoje prostředků vzdušného napadení pravděpodobného nepřítele a možného charakteru jeho bojové činnosti, s přihlédnutím k vývoji teorie operačního umění pozemních vojsk. Další zesílení protivzdušné obrany a zvýšení její spolehlivosti v operacích pozemních vojsk jsou objektivně nezbytností, která je podmíněna charakterem budoucí války.

(Upraveno ze sovětského tisku)

z kapitalistických armád

KE SKRYTÉ — KVALITATIVNÍ MILITARIZACI

1. část

Podplukovník ing. Josef Hrdlička

Mirová ofenzíva pokrokových sil, vedených Sovětským svazem, dosáhla v posledních letech značných úspěchů. Jejich výrazem je řada smluv a dohod o zmírňování napětí, různá jednání v rámci odzbrojení a snížení vojsk, výzbroje, vojenských výdajů. K úspěchům patří i osvobození nových území od přímé koloniální nadvlády nebo lokalizace či ukončení mnoha válek v okrajových oblastech světa. To vše ukazuje na nezvratný růst socialistického tábora.

Zmírňující vývoj má takovou dynamiku, že může v socialistických zemích a v neposlední řadě i v naší armádě vést k nesprávným a rozhodně předčasným iluzím, jako je zejména podceňování nebezpečí ze strany západního imperialismu. Nebylo by však nic škodlivějšího než podléhat představě o již samovolném mírovém vývoji, podléhat pacifismu se všemi z toho plynoucími důsledky.

Pro skutečný postoj Západu je bezesporu určující vojenský vývoj v NATO. Ten je složitý, protože se v něm mimo jiné prolíná vliv třídní podstaty imperialismu, vědeckotechnické revoluce (VTR) a tlaku pokrokových sil. Výsledkem toho všeho je zdánlivě dvojaký charakter tohoto vývoje, kde některá opatření se mohou jevit jako zmírňující, avšak ve skutečnosti jsou součástí velmi nebezpečné skryté militarizace s využitím moderní vědy a techniky.

Za VTR se již na militarizaci nemůžeme dívat dřívějším způsobem s využitím kvantitativních faktorů, jako např. početní stav ozbrojených sil, množství hlavní výzbroje, délka vojenské základní služby, velikost válečných zásob apod. Zvyšování těchto faktorů znamenalo jednoznačně i větší vojenské úsilí a naopak. Uváděné kvantitativní faktory jsou sice i nadále velmi důležitým, ale přece jen druhořadějším kritériem vojenského vývoje na Západě. Vývojový trend kvantitativních ukazatelů vcelku stagnuje nebo mírně klesá, s výjimkou prudce rostoucích vojenských rozpočtů.

Za VTR a při zmírňování napětí se přesunuje těžiště militarizace do vojenského výzkumu a vývoje, do nebývalého

uplatnění vědy ve vojenství, do využití rezerv, do nových forem zbrojní výroby, výstavby a vyzbrojování armád. Skrytá kvalitativní militarizace se začíná uplatňovat zhruba od poloviny šedesátých let.

Tato koncepce kvality, kterou přijalo NATO v roce 1971, má své značné slabiny. Největší je v tom, že ztráty špičkové výzbroje a její obsluhy jsou zejména v prvních měsících války téměř nenahraditelné. Je to důsledek velké nákladnosti, výrobní pracnosti, malé standardizace a nemožnosti vytvářet u nejmodernějších zbraňových systémů potřebnou válečnou zálohu. Rizika, které z toho vyplývá, je si Západ vědom. To je však vyváženo existencí jaderné výzbroje, kterou by neváhal nasadit, aby zabránil případné porážce méně početných elitních vojsk.

Vojenský výzkum a vývoj

Využití vědeckovýzkumného potenciálu členských zemí NATO bylo podřízeno imperialistické strategii paktu cílevědoměji až začátkem šedesátých let, kdy NATO v důsledku překvapivých sovětských úspěchů ve výzkumu kosmu a v oblasti jaderné problematiky rychle aktivizuje svůj dosud roztráštěný potenciál. Postupně proto dochází ke koordinaci vědy v koaličním rámci a k intenzivnímu využívání několika desítek různých mezinárodních vědeckovýzkumných organizací prostřednictvím členství jednotlivých států NATO v nich.

Imperialistické země NATO vydávají na vojenský výzkum a vývoj do 10 % vojenských rozpočtů. Zaměřují však v něm kolem poloviny všech vědeckovýzkumných a vývojových pracovníků svých zemí. Je elementární a ničím nenahraditelnou podstatou skryté militarizace hlavně z těchto důvodů:

— Svou neustálou aktivitou, zaměřenou na výrazné zvyšování účinnosti bojové techniky, na vývoj nových zbraňových systémů a vojenské využití základního výzkumu, se snaží nutit socialistické země k nákladným protipatřením a tím je vyčerpávat. Z hlediska Západu **plní funkci studené války**. Vycházejí přitom z názoru, že státy Varšavské smlouvy přes rozdílnou zbrojní koncepci musí navíc na nejrůznější projekty Západu reagovat, neboť nemohou připustit vznik nějaké technologické mezery apod. mezi nimi a Západem.

— Západní vojenský výzkum a vývoj pracuje též na některých zvláště nebezpečných zbrojních programech, které na-

Navíc však skrytá militarizace představuje velmi záluďný nástroj ideologické diverze proti našemu táboru v tom smyslu, že Západu umožňuje vydávat se demagogicky div ne za mírotvorce, ohroženého z naší strany. Za politického využití skryté militarizace může Západ znovu ofenzívně rozvíjet antisovětlismus a antikomunismus a mimoto působit pacifisticky, neboť „on nezbíjí, jak ukazují stagnující i dokonce klesající počty jeho vojsk, výzbroje, zkracování základní služby atd.“. Skrytou kvalitativní militarizaci nemůžeme tudíž považovat jen za otázku vojenskou, ale též za vysoce politickou záležitost. Všechny tyto machinace Západu jsou jen zastíracím manévrem k dalšímu utajení skryté militarizace, jejíž význam je zřejmý.

bývají až charakteru **tajných zbraní**. Některé z nich by mohly být použity již v době míru. Jsou to např. metody a prostředky genetického působení, elektronické a psychologické války, ovlivňování počasí ve světovém měřítku. Z bojové techniky jsou to mimo jiné laserové zbraně, neutronové zátče, elektromagnetická aj. technika k „vymazání“ paměti našich počítačů, ke znemožnění vizuálního pozorování, zbraně na principu ultrazvukového či jiného škodlivého kmitočtu, dále dvou — i vícerozložkové bojové látky, které formálně vyhovují uzavřeným dohodám, neboť svůj ničivý účinek získávají až v prostoru cíle po smíšení se vzduchem nebo mezi sebou. Patří sem i značně mohutnější jaderná výbušnina na bázi těžších elementů než uran, nebo miniaturní jaderné nálože vhodné i k sabotážním účelům apod.

— Na základě představ Západu o vědeckotechnické nadřazenosti nad socialistickým táborem se má stát vojenský výzkum a vývoj v podmínkách oboustranného omezování či snižování výzbroje **legálním nástrojem k dosažení vojenské převahy Západu** za našeho souhlasu. Má k tomu dojít s pomocí urychleného, předstihového vývoje nových nebo zdokonalování zavedených zbraňových systémů takovým tempem, že by se Západ stal pánelem bojiště. Praxe při přednostním vývoji bojové techniky pro potřeby vietnamského válčiště potvrdila, že při mimořádných opatřeních je možné podstatně zkracovat dobu potřebnou na výzkum a vývoj.

— Podle Západu existují podmínky zbrojní technické nestability mezi světovými velmocemi a možnost vytvoření

zvrátových situací v některých vědeckých oblastech, které vedou ve svém součtu k principiálním strategickým změnám. Je to zejména možnost přesného stanovení polohy strategických prostředků protivníka v reálném čase a jejich zničení zbraňovými systémy s přesným, resp. bodovým navedením.

Vojenský výzkum a vývoj má tak přispět k nahrazení strategie odvetného úderu strategií prvního absolutního úderu. Jinak řečeno, má umožnit zničení všech nepřátelských strategických zbraní najednou (což bylo považováno dosud za utopii), než tyto vůbec zahájí akci, a tím rozhodnout válku.

Tyto aspekty západního vojenského výzkumu a vývoje jsou dále zvěšňovány postupující mezinárodní integrací, která vytváří vyšší kvalitu než je pouhý součet

možností jednotlivých zemí. Přispívá i k odstraňování vývojových duplicit, které znamenaly dosud v NATO ztrátu asi 1 miliardy dolarů ročně.

Není pochyb o tom, že imperialistický Západ se snaží za pomoci vojenského výzkumu a vývoje plnit skrytou formou rozsáhlé vojenskopolitické cíle. Paralyzování této činnosti — pokud nebude vynuceno stupňujícím se politickým tlakem — lze sotva dosáhnout jinak, než s takovým rozvojem vědy a techniky v zemích socialistického tábora, který bude znamenat již zjevný předstih před Západem. V souladu s tímto trendem nemůžeme vyloučit, že Západ bude ochoten k omezení významných, zejména strategických oblastí vojenského výzkumu a vývoje tam, kde nabýváme pro něho nebezpečné převahy.

Využití rezerv

Až do pronikavějšího uplatnění VTR bránily známé a těžko překonatelné či neřešitelné rozpory tehdejšího kapitalistického světa využít velkých existujících rezerv při výstavbě západních armád, ačkoli byly většinou známy. Teprve integrující vliv VTR přináší na pořad dne skutečné, i když pořád jen částečné využití rezerv, které by jinak zůstaly pro kapitalistický svět všeobecně uznávaným, ale neřešitelným kapitálním problémem. VTR umožňuje alespoň dílčí řešení, které je podpořeno prohlubující se mezinárodní monopolizací a různými postupně se upevňujícími mezinárodními politickými, hospodářskými aj. skupením v rámci západního světa.

K významné rezervě náleží **přechod na standardní výzbroj** v NATO, což má podle západních odborníků zvýšit bojovou hodnotu armád NATO o 30 %. Je to však dlouhodobý proces, který sotva může skončit v předpokládané míře do konce tohoto století. V poslední době je standardizaci věnována nebývalá pozornost. Dosavadní téměř 25leté úsilí o její průkaznější uplatnění, centralizované ve vojenské agentuře pro standardizaci, je co do výsledků pokládáno za nedostatečné a v současné době za neúnosné. Důsledkem je ohromná různorodost vojenského materiálu v NATO. Např. v letecké technice, elektrotechnice, řízených střelách atd. jsou desítky různých typů nebo variant; to narušuje součinnost vojsk a jejich materiálně technické zabezpečení. Ke standardizaci se nyní přistupuje daleko pružněji a mnohostranněji, aby se snáze překonávala i mnohostrannost rozporů a

zajistila zejména účast Francie, která není vojenským členem paktu. Standardizaci se již věnují účinně další organizace (např. zbrojní skupina 10 evropských zemí EUROGROUP, skupina 5 zemí FINABEL se zabývá pozemní výzbrojí; nově zřízený Sekretariát pro vyzbrojování evropských zemí se sídlem v Bruselu). Upouští se prozatím od celkové standardizace v NATO a přistupuje se na dvou — či vícestrannější standardizaci, popřípadě s regionální působností (např. pro země středoevropského válečnictví). Přechod na standardizaci se umožňuje třemi způsoby: zřídla (stejně zbraně či součásti zbraňových systémů jednotlivých zemí), shora na základě dlouhodobého plánování a nákupem. Za pomoci těchto operativních opatření a za prokazatelné podpory vládních míst se může podařit do poloviny osmdesátých let dosáhnout v NATO snížení různorodosti výzbroje maximálně o 40 %, neboli zvýšit bojovou hodnotu armád částečnou standardizací nejvýše o 12 %. Ale i poloviční úspěch znamená na koaliční úrovni velmi mnoho.

Další důležitou rezervou, která je podmíněna rozvojem standardizace a mezinárodní zbrojní spolupráce, je **odstraňování duplicit** ve vojenském výzkumu a vývoji (roční ztráta 1 miliardy dolarů) a ve zbrojní výrobě, jakož i v provozu a zabezpečení vojenské techniky (ztráta 10 miliard). Celkově obě tyto rezervy představují hodnotu asi 22 000 tanků Leopard nebo v jiném přirovnání snížení ceny vojenské techniky až o 25 %. Značný podíl na zlepšující se koordinaci

zbrojní výroby má zmíněné skupení EUROGROUP, jehož zásluhou evropské země NATO rychle zvyšují svou zbrojní technickou úroveň i kapacitu. Zbrojní autarkie přestává být programem jednotlivých zemí NATO. Nicméně v poslední době pro Západ slibně nastoupená cesta v odstraňování duplicit začíná být narušována nesmírnými finančními možnostmi rozvojových zemí, které těží ropu. Jejich velké zbrojní zakázky se snaží některé západní země (nejvíce Francie a V. Británie) zajistit pro sebe, čímž se přirozeně oslabuje jejich zájem na společných evropských zbrojních projektech NATO.

Nejdůležitější rezervou je **uplatnění vědy**, která je základním předpokladem výstavby západních armád na kvalitativním principu. Celý tento proces je roz-

porný, neboť VTR s sebou problémy jednak přináší (nákladnost a složitost vojenské techniky a jejího provozu, neobyčejná potřeba specialistů atd.), jednak je pomáhá s využitím vědy zmírnit nebo zvládnout. Bez pomoci vědy by ani vysoké vojenské rozpočty imperialistických zemí zdaleka nestačily krýt ani běžnou činnost, natož zajistit vývoj a nákup další výzbroje. Využívá se zejména systémové a nákladové analýzy, dlouhodobého plánování a prognózování, moderní výpočetní techniky, propracovaných systémů managementu, nových výcvikových metod a prostředků atd. A tak věda je tím klíčem, který umožňuje víceméně překlenout mnohé těžko řešitelné problémy, a to, často atypickým nebo novým přístupem, který by před VTR nepřicházel v úvahu.

Nový způsob vyzbrojování

Okolnost, že při vyzbrojování se v NATO uplatňuje kvalita před kvantitou, má své obecné zdůvodnění v kapitalistickém zřízení, kde vládnoucí třída dává přednost především vojákům z povolání a nejmodernější technice, ale přímým podnětem k této zbrojní koncepci je zvláštní forma maximálního zisku. Spočívá v tom, že v podmínkách stále složitější a náročnější výzbroje a za relativně se zužujících rozpočtových možností jsou jen velké zbrojní monopoly, a to ještě za státní podpory, schopny vyvíjet a vyrábět tyto složité zbraňové systémy. Nesmíme totiž zapomenout, že v důsledku hledání úspor je i ve zbrojní výrobě, která vždy byla zdrojem zisku, regulována míra zisku, nebo dokonce (jako v USA) snížena takřka na polovinu ve srovnání s civilní výrobou.

Za skryté militarizace dochází ve vyzbrojování k paradoxnímu jevu, který můžeme vyjádřit zdánlivě na hlavu postaveným vztahem; čím méně nejmodernější výzbroje (nad minimální nutnou hranici danou tabulkovými počty exponovaných sil), tím větší skrytá militarizace. A tak se dostáváme k příčině toho, že počet hlavní výzbroje v imperialistických armádách má převážně stagnující charakter (kromě zvláštních případů), který se ani v budoucnu nebude pravděpodobně výrazněji měnit, nedojde-li k nějakým zásadnějším doktrinárním či jiným změnám. Přitom podíl špičkových zbraňových systémů může být i klesající. Podstata

tohoto nelogického jevu má kořeny ve čtyřech spolu souvisejících okolnostech:

— každá nová zbraňová generace je o 25–30 % účinnější než předchozí,

— každá je dvojnásob i více dražší než předchozí,

— existuje dosud nepřekonaný vztah, že údržba a provoz moderní bojové techniky je během její 10–15leté životnosti dvakrát nákladnější než její nákupní cena,

— složitost výroby stále elektronifikovanějších větších zbraňových systémů je taková, že prozatím (pokud nebude rozvinuta velkosériovost na mezinárodní bázi) neumožňuje větší tempo výroby než jen několik nebo až několik desítek kusů měsíčně.

Prakticky to znamená, že militanti úsilí směřuje k rychlejší obměně (i za cenu prodeje opotřebovanější bojové techniky do zahraničí, resp. převedení do zálohy) nebo k soustavné modernizaci výzbroje. Tím se rychleji zvyšuje její účinnost, popřípadě se obměnou snižují ony dvojnásobné náklady na údržbu a provoz, které lze investovat raději do vývoje a nákupu nové výzbroje či do její modernizace a tím opět zvyšovat bojovou hodnotu armád, dokonce při určitém snižování počtu hlavní výzbroje. Navenek, neboli politicky může tudíž imperialistický Západ z této situace těžit, zatímco kvalitativně horečně zbrojí.

(Pokračování v příštím čísle)

VOJENSKÁ TERMINOLOGIE

V tomto článku předkládáme čtenářům některé terminologické pojmy a jejich obsah z oblasti ochrany proti zbraním hromadného ničení. Přitom vycházíme z požadavku realizace mezinárodní soustavy měrových jednotek SI.

Biologické napadení

je použití **bojových biologických prostředků** s cílem vyřadit nebo zničit živou sílu, ztlážit bojovou činnost vojsk, dezorganizovat týl nebo způsobit vážné škody ve výživě vojsk a obyvatelstva.

Biologické zbraně

jsou druh **zbraní hromadného ničení**. Jsou to prostředky hromadného zasažení osob, zvířat a rostlinstva.

Základ ničivého účinku tvoří biologické prostředky (choroboplodné mikroorganismy, bakteriální jedy).

Bojovými biologickými prostředky se plní munice (střely, pumy, rakety, fúgasy) a jiná zařízení k rozšiřování bojových biologických prostředků (rozstřikovací zařízení).

Biologický průzkum

je jedno z opatření **ochrany vojsk proti zbraním hromadného ničení**.

Jeho cílem je zjistit údaje o **biologickém napadení**, zejména druh použitého prostředku a rozsah zamoření. Na základě jeho výsledku se stanoví opatření k ochraně vojsk a k odstranění následků napadení.

Jeho úkoly plní všechny jednotky chemického a radiačního průzkumu a speciální hygienicko-epidemiologické jednotky zdravotnické služby.

Bojové biologické prostředky

jsou choroboplodné mikroorganismy (bakterie, viry, rickettsie, mikroskopické houby) a jejich produkty (toxiny), růstové hormony rostlin a škůdci rostlin. V širším pojetí se k bojovým biologickým prostředkům řadí i některé druhy hmyzu, hlodavců a jiní biologičtí činitelé, kterých může být použito jako přenašečů choroboplodných zárodků.

Dávka (absorbovaná dávka) ozáření

je podíl energie E_D předané zvolenému množství látky a hmotnosti tohoto množství

$$D = \frac{E_D}{m}.$$

Hlavní jednotkou dávky je Joule (J) na kilogram, což je dávka absorbovaná tělesem o hmotnosti jednoho kilogramu odpovídající absorbované energii ionizujícího záření jednoho Joulu. Starší jednotkou dávky je **rentgen**.

Na velikosti dávky je závislé poškození organismu člověka a vznik nemoci z ozáření.

Dezaktivace

je mechanické odstranění radioaktivních látek z výstroje prostředků protichemické ochrany jednotlivce, výzbroje, bojové a dopravní techniky, staveb, terénu, vody, potravin a jiného materiálu.

Dezaktivací se snižuje stupeň radioaktivního zamoření výše uvedených objektů a materiálu pod přípustné normy.

Dezaktivace může být částečná nebo úplná.

Dezinfekce, dezinfekce, deratizace

patří mezi základní hygienicko-protiepidemická opatření při ochraně osob, zvířat a rostlinstva při výskytu epidemického nebo epizootického ohniska po biologickém napadení.

Dezinfekce je ničení choroboplodných zárodků v zevním prostředí, zpravidla na neživých předmětech a ve výmětech nemocných.

Dezinsekce je hubení hmyzu jako skuteného nebo možného přenašeče nákaz.

Deratizace je hubení hlodavců — možných přenašečů nákaz, jmenovitě myši, krys a potkanů.

Doba latence, inkubační doba

Doba latence je období, které proběhne od počátku působení choroboplodné příčiny až do objevení se prvních, zjevných příznaků choroby. V období latentní fáze se zasažený cítí objektivně zdravý. Pojmu se používá zpravidla pro fyzikální a chemická poškození (radioaktivní ozáření, otravy).

Inkubační doba je období od okamžiku, kdy do organismu vniknou choroboplodné zárodky do doby, kdy se objeví první příznaky přenosného onemocnění. Pojmu se používá v epidemiologii; je obecně shodný s latencí.

Hranice zamořeného úseku

je čára, která ohraničuje prostor zamořený radioaktivními a otravnými látkami, nebo bojovými biologickými prostředky.

Hranice zamořeného úseku se vytyčuje předepsanými nebo výpomocnými výstražnými značkami, v noci světelnými, které se umísťují na dobře viditelných místech.

Chemické zbraně

jsou druh zbraní hromadného ničení.

Patří k nim otravné látky a prostředky, pomocí nichž se tyto látky používají (chemická munice, rozstřikovací agregáty, speciální vozidla apod.).

Chemické zbraně jsou prostředky k působení hromadných ztrát, vyčerpání, ke ztrátě bojeschopnosti živé síly, a k zamořování terénu, techniky a materiálu všeho druhu.

Jaderné miny

jsou druh jaderných zbraní. Používají se v systému ženijních zátarasů, kde tvoří jejich základ.

Jsou určeny k ničení různých objektů a zařízení, živé síly, techniky, materiálu a k vytváření zatarasených prostorů, prostorů radioaktivního zamoření, boření, záplav a požárů.

Podle způsobů přepravy, velikosti a ráže se dělí na přenosné a převozní; podle způsobu aktivace, časování, kontroly a jištění na řízené a neřízené.

Jaderné zbraně

jsou nejúčinnější druh zbraní hromadného ničení.

Jsou založeny na využití okamžitého uvolnění energie, vzniklé štěpením nebo slučováním atomů některých prvků.

Jaderné zbraně působí při výbuchu účinky tlakové vlny, světelného záření, pronikavé radiace a radioaktivního zamoření.

Kontrola radioaktivního zamoření

je druh kontroly stupně zamoření osob, výstroje, výzbroje, techniky, materiálu, proviantu a vody radioaktivními látkami.

Dělá se dosimetrickými přístroji a měří se v coulombech na kilogram za sekundu (dříve v milirentgenech za hodinu).

Smyslem kontroly radioaktivního zamoření je zjistit možnost vedení bojové činnosti bez nasazení prostředků protichemické ochrany jednotlivce a rozsahu prací při plnění úkolů úplné speciální očištění osob, výzbroje, techniky, materiálu a vody.

Kontrola stupně ozáření osob

je druh kontroly, jejímž úkolem je zjistit dávku (absorbovanou dávku)

u ozářených osob. Člení se na kontrolu skupinovou (v jednotkách) a individuální (péči zdravotnické služby).

Výsledky kontroly slouží k posouzení bojeschopnosti jednotek.

Místo speciální očisty (MSO)

je prostor s rozvinutými prostředky, určenými k plnění úkolů speciální očisty.

Místo speciální očisty zahrnuje

— plochu speciální očisty výzbroje a bojové techniky;

— plochu pro speciální očistu osob.

Celě MSO a jednotlivé plochy jsou rozděleny na část čistou a nečistou.

Místo speciální očisty se rozvíjí v nezamořených prostorech, blízko vodních zdrojů, přísunových a odsunových cest, v místech s vhodným příjezdem a výjezdem a dobrým maskováním.

Velitelem MSO je velitel chemické jednotky.

Nařízení k ochraně proti zbraním hromadného ničení

je písemný bojový dokument, kterým velitel nařizuje způsob a termíny plnění opatření ochrany vojsk a týlu proti zbraním hromadného ničení.

Slouží podřízeným velitelům a štábům jako podklad pro řešení OPZHN u vojsk a týlu.

Zpracovává je operační oddělení v součinnosti s odděleními druhů vojsk a služeb. Nařízení podepisuje velitel a náčelník štábu.

Odmořování

je zneškodnění nebo odstranění otravných látek ze zamořených objektů (výzbroje, bojové techniky, dopravních prostředků, výstroje, prostředků protichemické ochrany jednotlivce, terénu, postavení, vody, proviantního a jiného materiálu).

Může být částečné nebo úplné.

Odřad odstranění následků (OON)

je dočasně vytvářená jednotka, určená k odstraňování následků použití ZHN nepřitelem.

Je složen ze vševojskových jednotek a jednotek speciálních druhů vojsk a služeb (ženijních, chemických, zdravotnických a technických). Velí mu velitel vševojskové jednotky nebo určený důstojník štábu (velitel řídicí skupiny), který OON vysílá.

Odřady odstranění následků se vytvářejí na stupni pluku, divize, armády a fronty.

Ohnisko zasažení

je prostor, v němž byla vojska a týl zasaženy účinky zbraní hromadného ničení.

Ohnisko zasažení **jadernými zbraněmi** je charakterizováno vyřazením živé síly kombinovanými účinky (mrtví, ranění), zničením a poškozením zbraní, techniky a materiálu, různým stupněm boření a poškození vojenských a jiných objektů, zaval, požárů, popřípadě radioaktivním zamořením a záplavami.

Ohnisko zasažení **chemickými zbraněmi** je charakterizováno vyřazením živé síly účinky otravných látek (mrtví, zasažení) chemickým zamořením osob, zbraní, techniky, materiálu, terénu a ovzduší.

Ohnisko zasažení **biologickými zbraněmi** je charakterizováno vyřazením anebo infikováním živé síly, zamořením terénu a ovzduší biologickými prostředky.

Ochrana proti zbraním hromadného ničení (OPZHN)

je souhrn opatření, jejichž cílem je zabránit zasažení vojsk a objektů týlu jadernými, chemickými a biologickými zbraněmi, nebo alespoň maximálně oslabit jejich účinek, zachovat bojeschopnost vojsk a činnost týlu a zabezpečit úspěšné splnění jejich úkolů.

Ochrana vojsk proti ZHN je jedním z hlavních druhů bojového zabezpečení vojsk (zabezpečení operace).

Operační skupina

je část příslušníků velitelství svazku (svazu), vyčleněná k plnění konkrétního, časově omezeného úkolu.

Při řešení opatření ochrany proti zbraním hromadného ničení se vytváří k průzkumu ohnisek zasažení, k dočasnému převzetí velení při vyřazení velitelského stanoviště podřízeného stupně velení, k organizování pomoci zasaženým svazkům (útvárům) při obnově bojeschopnosti po použití zbraní hromadného ničení nepřitelem nebo i k jiným úkolům.

Ozáření (expoze)

je veličina, která charakterizuje stupeň ionizace vzduchu fotonovým zářením.

Velikost ozáření se vyjadřuje v coulombech na kilogram (dříve v rentgenech. $1 \text{ R} = 2,58 \cdot 10^{-4} \text{ C.kg}^{-1}$).

(Pokračování v příštím čísle)

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Станислав Водичка К вопросам военной политики партии после ХУ-го съезда КПЧ	3
--	---

Автор, исходя из условий и военно-политической программы для формирования военной политики партии после ХУ-го съезда КПЧ, разбирает основные задачи обороны социалистической Родины.

Подполковник Богумил Гниздо, кандидат общественных наук Социально-политические аспекты времени и пространства и их значение в вооруженной борьбе	7
--	---

Автор на основе диалектико-материалистического понятия времени и пространства указывает на их последствия в вооруженной борьбе и на то, как необходимо указанные понятия понимать в военной теории и практике.

Майор Антонин Ржегорж Процесс выработки решения и эвристика	12
---	----

Автор статьи обращает внимание на творческий характер процесса выработки решения и на взаимосвязь эвристических и алгоритмических процессов, которые влияют на эффективность умственных процессов командующих (командиров) и офицеров штаба.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Яромір Яшек, кандидат военных наук К отражению агрессии противника	17
--	----

Автор разбирает некоторые вопросы отражения агрессии наземных сил противника и создание благоприятных условий для перехода в решительное наступление. Объясняет понятие: вооруженная агрессия, способы начала агрессии и ее характерные черты, а также способы и методы отражения агрессии противника.

Подполковник Здзек Грон, кандидат военных наук К применению вертолетного десанта	24
--	----

Автор обобщает накопленный опыт боевого применения вертолетного десанта. Главным образом он рассматривает принципы боевого применения десанта, его обеспечение во время перелета, после приземления и в ходе ведения боевых действий.

Подполковник Олдржих Горак Некоторые вопросы планирования работы штаба соединения на месяц	32
--	----

Автор разбирает один из главных документов штаба соединения, являющийся основой для работы на текущий месяц. Показывает методику его разработки, долю руководящего состава штаба при его разработке, форму и содержание плана, его уточнение у старшего начальника, а также разработку конкретных задач для подчиненных.

Подполковник Эмил Совак Огневое превосходство над противником	38
---	----

Автор на основе опыта учений „Нейтрон-75“ и „Морава-76“ рассматривает возможности завоевания огневого превосходства в современных условиях ведения вооруженной борьбы в плане практической деятельности, как общевойсковых командиров и штабов, так и штабов ракетных войск и артиллерии.

Подполковник Валент Креглик	
Боевые действия с вертолетами огневой поддержки	46

Автор, исходя из тенденции развития вертолетов огневой поддержки противника из их тактики в современной операции (бою), разбирает применение этих средств главным образом в бою против танков и возможности ведения боевых действий средствами наземных войск ПВО против них. Он подчеркивает сложность решения этой проблемы и указывает на некоторый опыт подготовки войск ПВО в ведении боя с вертолетами огневой поддержки противника.

Полковник Милош Земан	
Химическое обеспечение наступательной операции общевойсковой армии . .	53

Автор разбирает характеристику, цели и содержание химического обеспечения, силы и средства общевойсковой армии; планирование, организацию и руководство химического обеспечения, как в подготовительный период, так и в ходе ведения наступательной операции.

Полковник Йиржи Ржига	
Тыловое обеспечение войск при прикрытии государственной границы	59

Автор, исходя из теоретических принципов прикрытия государственной границы, рассматривает цели, задачи и организацию тылового обеспечения, а также управление тылом.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Некоторые проблемы ведения наступательной операции наземными войсками	65
--	-----------

Противовоздушная оборона наземных войск	68
--	-----------

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Йосеф Грдличка	
К вопросам скрытной – квантитативной милитаризации	71

Автор на основе разных областей военной активности государств НАТО, убедительно указывает, что масштаб и стоимость военного потенциала Запада постоянно повышается. Автор статьи разбирает проблематику военного исследования и развития, использования резервов, а также нового способа вооружения.

Генерал-майор Яромир Яшек, кандидат военных наук подполковник Йиржи Доива, кандидат военных наук	
Военная терминология	75

Авторы объясняют некоторые понятия из области защиты от оружия массового поражения.